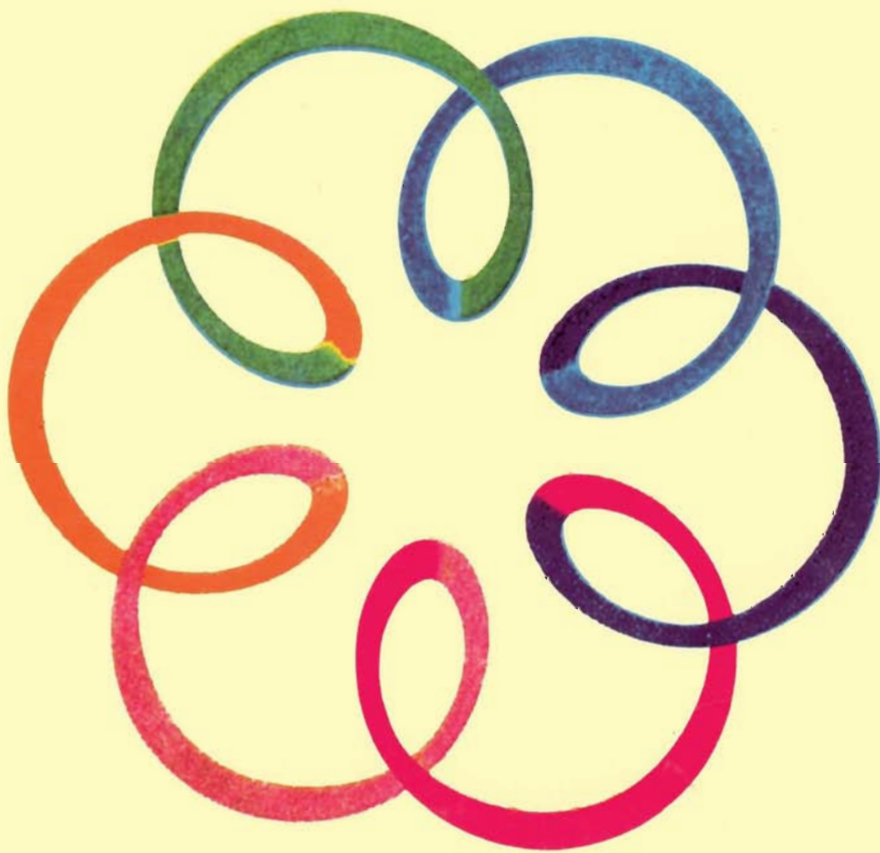

ΗΤΑΝ ΔΙΕΘΝΗΣ
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ ΕΠΙ
ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1500

**ΑΝΑΒΙΩΝΟΥΝ ΟΙ ΠΥΘΙΚΟΙ
ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΟΥΣ ΔΕΛΦΟΥΣ**

Τὸ σῆμα τοῦ Διεθνοῦς Δελφικοῦ Συμβουλίου.

Ἀρχαῖες θεωρίες γιὰ τοὺς σεισμοὺς

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα.
Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλεομοίωτος: 3314997.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ («Internet»):
<http://www.davlos.gr>
Ηλεκτρονική Αλληλογραφία:
davlos@otenet.gr

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9.30 - 14.30
καθημερινά (και Σάββατο).

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Παραγωγή:
PRESS LINE
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ.: 5225.479.

- Τιμή αντίτυπου: 1.500 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομή: 14.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 20.000 δρχ.
- Φοιτητών: 10.000 δρχ.
- Ξεπωτερικού: 80 δολλ. ΗΠΑ.
- Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- Η συνδρομή ανανεώνεται
αυτόματα μετά την λήξη του
12μήνου. Διακοπή της συνδρομής
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος του ενδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά εμβάσματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Απαγορεύεται ή εν όλω ή εν μέρει
αναδημοσίευση ή αναμετάδοση
καθ' οιονδήποτε τρόπον
δημοσιευμάτων του «Δαυλού»
χωρίς την γραπτή άδεια του εκδότη.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

- ΣΕΛΙΣ 13536:
Τὸ ψευδοδίλημμα
Δ.Ι.Α.
- ΣΕΛΙΣ 13538:
Ἀπάντηση στὸν καθηγητὴ Μιχ. Δανίκα
ΚΩΝ. ΓΕΩΡΓΙΑΝΑΣ
- ΣΕΛΙΣ 13538:
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
Ν. ΑΣΠΩΤΗΣ, Θ. ΛΥΡΑΣ, Κ. ΚΑΡΜΙΡΑΝΤΖΟΣ, Δ. ΧΑΛΕΑΣ - Φ.
ΠΟΥΛΟΣ, Ξ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, Ι. ΛΑΖΑΡΗΣ, Δ. ΚΡΟΝΙΔΗΣ, Α.
ΜΗΤΣΙΟΥ.
- ΣΕΛΙΣ 13545:
Ἡ «Γιορτὴ τοῦ Πολυτεχνείου»
ΓΙΑΝΝΗΣ Β. ΠΕΠΠΑΣ
- ΣΕΛΙΣ 13547:
Ἡ Ἑλληνικὴ διεθνὴς γλῶσσα στὴν Τουρκοκρατίαν
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ
- ΣΕΛΙΣ 13551:
Οἱ ἐπιστημονικὲς θεωρίες τῶν ἀρχαίων
Ἑλλήνων γιὰ τὸ φαινόμενο τοῦ σεισμοῦ
Μ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ - ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ
- ΣΕΛΙΣ 13561:
Ἡ Ἀλκμάν τὸν 7ο π. Χ. αἰῶνα μίλησε
γιὰ τὴ θεωρίαν τῶν Ὁπῶν τοῦ Σύμπαντος
ΝΑΝΣΥ ΜΠΙΣΚΑ
- ΣΕΛΙΣ 13569:
Στρεβλώσεις τοῦ ἀρχαίου δράματος σήμερον
ΑΘΑΝ. ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ
- ΣΕΛΙΣ 13569:
Ἡ ἀρχαία τραγωδία σήμερον
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΓΑΛΑΡΟΣ
- ΣΕΛΙΣ 13576:
Μαχητικὰ Ἑλληνόπουλα στὸν Καναδὰ
ΝΑΝΣΥ ΜΠΙΣΚΑ
- ΣΕΛΙΣ 13577:
«Βυζαντινοκρατεῖται» ἡ σημερινή
Ἀνωτάτη Μουσικὴ μας Παιδεία
ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ
- ΣΕΛΙΣ 13581:
Ἀναδιώνουν οἱ Πυθικοὶ Ἀγῶνες
τὸ ἔτος 2000 στοὺς Δελφοὺς
ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ
- ΣΕΛΙΣ 13589:
Νέες ἀποδείξεις γιὰ τὴν πανάρχαια
ἑλληνικὴ κυριαρχία στὴν Ἀμερικὴ
ΕΧΕΤΑΙΟΣ
- ΣΕΛΙΣ 13601:
Ἡ αἵματοχυσία τῶν «Ἐυαγγελικῶν»
ΑΚΕΣΑΣ
- ΣΕΛΙΣ 13603:
«Ἀποκριπτογράφηση» τῆς ἑλληνικῆς
μνηστριακῆς φράσεως «Κὸν ἔσθι πάντες»
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΝΑΣ
- ΣΕΛΙΣ 13608:
Προγεωμετρικὸς πύργος σὲ ἐγκατάλειψη
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΠΠΑΣ
- ΣΕΛΙΣ 13610:
Κριτικὴ: «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ»
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΚΑΖΑΝΑΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ. 13559 • Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗ-
ΣΤΩΝ: σελ. 13568 • Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 13586 • ΟΙ
ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: σελ. 13587 •
ΓΕΛΟΠΑΜΑ: σελ. 13599 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 13610.

Τὸ ψευδοδίλημμα

Ἐνός λοιπὸν μιᾶ ἐθνοκρατικῇ δῆθεν ὄντοῦτα ποὺ εἶναι δῆθεν Ἑλλάδα· τῆς ὁποίας ἡ πολιτικὴ, οἰκονομικὴ, ἀμυντικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἐξάρτηση ἔξωθεν εἶναι πλήρης· τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς κατὰ τὴν τελευταία εἰκοσαετία ἔχει βαθύτατα ἀλλοιωθῇ καὶ – κακὰ τὰ ψέματα! – ἀποτελεῖται τουλάχιστον κατὰ τὸ 1/3 του ἀπὸ νεήλυνες, ἀπὸ «κάθε καρδιάς καρδί»· τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία παραμένει θανάσιμη ἐχθρὰ τοῦ ἰσχυρότερου ἱστορικοῦ ἐρείσματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, τὸν ὅποιον ὑβρίζει καὶ ἀναθεματίζει καὶ σήμερὰ στοὺς ναοὺς· τῆς ὁποίας ἡ πανάρχαια γλῶσσα καὶ γραφὴ πνέουν τὰ λοίσθια, καθὼς στὰ μέσα προστασίας καὶ διαδόσεώς τους παραχωρεῖται κάθε μέρα μεγαλύτερος χώρος στὸ λατινικὸ ἀλφάβητο καὶ στὴν πλημμυρίδα τῶν ἀγγλοσαξονικῶν λέξεων καὶ ὅρων· τῆς ὁποίας ἡ Παιδεία δὲν ἔχει ἄλλο σκοπὸ ἀπὸ τὸ νὰ ἀποκρύπτῃ καὶ νὰ ἀποσιωπᾷ τὸ Ἑλληνικὸ Εἶναι· τῆς ὁποίας δῆθεν «ἡρακλεῖς» παρουσιάζονται μερικὲς ἑκατοντάδες ιδιόρρυθμα ἄτομα, ποὺ ἀναζητοῦν τὴν «σωτηρία» εἴτε ἀπὸ ἐπουράνιες ἢ ἐξωγήινες ἢ ἀόρατες δυνάμεις καὶ ὁμάδες εἴτε ἀπὸ ἀδίστακτους ἀγύρτες ἢ καπήλους τοῦ πολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ «ἐμπορεύματος Ἑλλάς»· τῆς ὁποίας 5.000.000 ἀπόδημα τέκνα, ποὺ διατηροῦν ἀκόμη κάπως τὴ μνήμη της, περιμένουν τὴν ἑλληνικὴ τους ἐπιδίωξη ἀπὸ τὴν ἐτοιμοθάνατη αὐτὴ ἐθνοκρατικὴ δῆθεν Ἑλλάδα – φάντασμα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀναθεματιστὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ – καὶ φυσικὰ ἀλέθονται καὶ πολτοποιοῦνται ταχύτατα ἰδεολογικὰ μέσα στὰ χωνευτήρια, ὅπου ζοῦν· τῆς ὁποίας μέ μία φράση ἢ σημερινὴ γενικὴ κατάσταση δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ ἀκριδέστερα παρὰ συγκρινόμενη μόνον μὲ τὴν κατάσταση μιᾶς ἄλλης δῆθεν ὄντοῦτας, ποὺ κατὰ τὸν στίχο τοῦ Παλαμᾶ «ἐκαρτέραιγε τὸν Χάρο νὰ τὴν πάρη».

Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ ἢ χειροπιαστὴ Ἑλλάδα τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ὑπαρκτὴ διαπλανητικὴ Ἑλλάδα· τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς εἶναι αὐτούσιος ὁ σημερινὸς Παγκόσμιος Πολιτισμὸς· τῆς ὁποίας ἡ λο-

γική θεώρηση της πραγματικότητας είναι ολόκληρη ή σημερινή 'Επιστήμη και Τεχνολογία· της οποίας ἐθνικότητα είναι όλες μαζί οί ἐθνικότητες και λαότητες του πλανήτη· της οποίας ή γλώσσα είναι ἐν παραφθορᾷ όλες οί γλώσσες της Γῆς· της οποίας ή πολιτική θεωρία και ή πολιτική πράξη είναι ἐν παραλλαγῇ όλα τὰ συστήματα διακυβερνήσεως της 'Υφηλίου· της οποίας τὸ λογικὸ πρότυπο, ἂν τὸ ἐγκαταλείψουν σήμερα οί ἄνθρωποι, ὅχι ἀπλῶς θὰ ἐπανεέλθουν στην κατάσταση του κτήνους, ἀλλὰ θὰ πεθάνουν οί 9 στους 10 ἀπὸ τὴν πείνα – διότι ὁ πλανήτης χωρὶς τὴν 'Επιστήμη και τὴν Τεχνολογία δὲν μπορεῖ νὰ διαθρέψῃ πληθυσμὸ περισσότερο τῶν 500 ἑκατομμυρίων· της οποίας οί ἐχθροί, δηλ. ή θεοκρατία, ὁ ἐξουσιασμός, ὁ δογματισμός και γενικά ὁ ἄλογος τρόπος θεωρήσεως της πραγματικότητας, ἐνῶ «τὴν ἀγκαλιάζουν για νὰ τὴν πνίξουν», στην πραγματικότητα ἀπλῶς στηρίζονται και κρέμονται ἀπ' αὐτήν, για νὰ μὴν καταρρεύσουν ἂν μείνουν χωρὶς αὐτήν· της οποίας, για νὰ καταλήξουμε πάλι με τὸν Παλαμᾶ, ή τωρινή θριαμβευτική πορεία είναι αὐτὴ πὸν θὰ ἐπέτρεπε στὸν ποιητὴ νὰ της πῇ: «...θὰ αἰσθανθῆς νὰ σοῦ φυτρώσουν / –ὦ, χαρά! – / τὰ φτερά, / τὰ φτερά τὰ πρωτινά σου τὰ μεγάλα».

Τὸ δίλημμα «Θὰ ἐπιδιώξῃ ή θὰ πεθάνῃ ἱστορικά ή 'Ελλάδα;», πὸν θέτουν και αὐτοὶ πὸν ἐπιθυμοῦν τὸ πρῶτο σκέλος του και αὐτοὶ πὸν ἐπιδιώκουν τὸ δεύτερο, είναι ψευδοδίλημμα· στήνεται και ὀρθώνεται πάνω σὲ φαντασιακὰ θεμέλια. Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ή ἐπαλήθευσή του δὲν ἐπηρεάζεται καθόλου οὔτε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῶν πρῶτων οὔτε ἀπὸ τὴν ἐπιδίωξη τῶν δεύτερων. 'Η 'Ελλάδα ἀπλώνει πάντοτε τὰ φτερά της ἐρήμην και τῶν «ήρακλέων» της και τῶν νεκροθαπτῶν της. Αὐτὸ λέγει με τὸν πιὸ κατηγορηματικὸ τρόπο ή 'Ιστορία· και αὐτὸ είναι τὸ ἐπιμύθιο τοῦ παρόντος ἀρθριδίου: "Ας μὴν κουράζονται ἄσκοπα – και οί μὲν και οί δέ.

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

ΒΡΕΘΗΚΕ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ Πώς «πλαστογραφήθηκε» ο Καρτέσιος ως «ντέ Καρτ»!

Τὴν Τετάρτην, 1 Σεπτεμβρίου '99 ἐδημοσίευσεν ἡ πρώτη ἱσως εἰς πωλήσεις ἐν Γερμανίᾳ ἐφημερίδα, "Frankfurter Allgemeine Zeitung," ἐν ἑκτενὲς ἄρθρον μετὰ τὴν ἐπικεφαλίδα «ὅτιδὴποτε ἐπιθυμοῦσε ὁ Σωκράτης νὰ γνωρίζῃ». Θέμα τοῦ ἁρθρου ἡ εὗρεσις ἐνὸς ἀγνώστου μέχρι σήμερον πλατωνικοῦ διαλόγου: «Σωκράτης καὶ Καρτέσιος». Ἡ ἀνακάλυψις ἐγένετο τέλος φθινοπώρου τοῦ '98, ἐν Πομπηίᾳ: ἂν καὶ σύντομος, οἱ ἐπιστήμονες συμφωνοῦν ὡς πρὸς τὴν αὐθεντικότητά του. Πρόσωπα τοῦ διαλόγου εἶναι ὁ Σωκράτης, ὁ Εὐθύδημος (γνωστὸς ἀπὸ τὸν ὁμώνυμον διάλογον, ἀδελφὸς τοῦ Διονυσσοδώρου) καὶ ὁ Καρτέσιος, πιθανῶς μέτοικος: κύριον θέμα τοῦ Πλατωνικοῦ διαλόγου: «νοῶ, ἄρα ὑπάρχω». Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὸ παραπάνω ἀπόφθεγμα ἐλέχθη δύο χιλιάδες ἔτη ἐνωρίτερον τοῦ γνωστοῦ φιλοσόφου καὶ μαθηματικοῦ Καρτεσίου (René Descartes, 1596-1650). Μήπως τελικῶς ὁ Καρτέσιος ἐγνωρίζεν ἀντίγραφον τοῦ διαλόγου; Καὶ τί σύμπτωσις νὰ ἔχῃ τὸ ὄνομα Καρτέσιος, δηλ. τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου, ὁ ὁποῖος εἶπε δύο χιλιάδες ἔτη πρὶν ἂν αὐτὸν τὸ «σκέπτομαι, ἄρα ὑπάρχω».

Σπουδαῖον θεωρῶ, ὅτι ἡ γερμανικὴ ἐφημερίς ἐδημοσίευσεν τὸν διάλογον, μετεφρασμένον εἰς τὴν γερμανικὴν, τὴν Τετάρτην, 8 Σεπτ. μετὰ ἀρκετὰ σχόλια τοῦ Reinhard Brandt. Τὸ παράδοξον ὅμως εἶναι, ὅτι μέχρι τότε – ἂν ὅτι γνωρίζω – ἡ σπουδαιότατη αὐτὴ εἰδήσις δὲν ἀνηγγέλθη καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Φαίνεται τέτοιον εἶδος εἰδήσεις ἐνδιαφέρουν περισσότερον τὸ γερμανικὸν κοινὸν παρὰ τοὺς Νεοέλληνας, διότι αὐτοὶ ἀσχολοῦνται μετὰ σπουδαιότερα πράγματα...

Με φιλικούς χαιρετισμούς

Νικόλαος Σταμ. Ἀσιώτης

Μουσικοσυνθέτης, Βόλφομπουργκ, Γερμανία

Η ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ΠΟΛΗ ΣΤΟΝ ΕΙΡΗΝΙΚΟ

Ἀπάντηση τοῦ κ. Κώστα Γεωργανᾶ στὸν κ. Μιχ. Γ. Δανίκα

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρον,

Ἐκπληκτος ἀνέγνωσα τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Μ. Δανίκα («Δαυλός», τ. 214). Στρέφεται ἐμπαθῶς κατ' ἐμοῦ γιὰ τὸ ἄρθρο μου τὸ σχετικὸ μετὰ τὴ «ἐλληνικὴν ὑποβρύχια πόλι στίς ἀκτὲς Ἰαπωνίας» («Δαυλός», τ. 212-213).

1. Ἀδᾶσιμα μετὰ κατηγορεῖ ὅτι α) «**διάστηκα νὰ γράψω περὶ... ὑπαρκτῆς συνωμοσίας κατευθυνομένης πληροφόρησης, πὺν κυριαρχεῖ στὰ ἀμερικανικὰ κέντρα ἐνημέρωσης τοῦ κοινοῦ**» παρὰ τὴν ἐπομένη φράσιν μου· β) «**φοβεῖται πὺς στὸ ἄρθρο μου δὲν ὑπάρχουν συντριπτικὲς ἀποδείξεις περὶ ἐλληνικότητος τῆς ὑποβρυχίας πόλεως**»: παραβλέπει χιονοστιδᾶδα στοιχείων - ἀποδείξεων πὺν παραθέτω· γ) προσποιεῖται ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὴν ρητορικὴν μου ἐρώτησιν «τὸ ὄνομα αὐτὸ (Πελέ) μήπως εἶναι ἐλληνικόν; ἀπαντᾷ ὁ Θωμόπουλος, «Πελασγικά» (ὄρα σ. 13334 «Δαυλοῦ», ἀρ. 211)»· διαστρέφει δόλια: «τὸ ▶

Δέν ἀλληλομισοῦνται οἱ λαοὶ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας

Κύριε διευθυντά,

Ὁ Τιτάν Ἑγκέλαδος, υἱὸς τοῦ Ταρτάρου καὶ τῆς Γαίας, πρῶτον ἐπεσκέφθη τὴν γείτονα Τουρκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν προξένησεν μεγάλας καταστροφάς καὶ ζημίας, τόσον εἰς τὰ ἄψυχα ὅσον καὶ εἰς τὰ ἔμψυχα. Εἶναι πάρα πολὺ λυπηρὸν τὸ γεγονός, ἐφ' ὅσον ἀθῶαι ὑπάρξεις ἐχάθησαν. Ἡ Ἑλλάς πρώτη ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων χωρῶν ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν συμφορὰν καὶ ἀπέστειλε τὴν βοήθειάν της. Ἄνευ ἀνταλλαγῆς καὶ ἀνευ ὑστεροβουλίας προσέφερεν ἀφειδῶς βοήθειαν εἰς τοὺς πάσχοντας συνανθρώπους, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ προαιωνίων δεδηλωμένων ἐχθρῶν της. Ἡ πράξις αὕτη εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ἀνωτερότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος καὶ τοῦ μεγάλου ἀλτρουϊσμοῦ τῶν Ἑλλήνων.

Ὅλη αὕτη ἡ ἱστορία φέρει εἰς τὴν μνήμην μας παλαιάς καὶ προσφάτους ἀνθελληνικὰς ἐκδηλώσεις τῆς Τουρκίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος ἐχθρότης εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστή. Ἄν καὶ ἔχουν παρέλθει πολλὰ χρόνια, εἶναι δύσκολον νὰ συγχωρήσουν ἢ νὰ λησμονήσουν τὴν ἐθνεγεροσίαν τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1821, ποὺ ἐγένε αἰτία νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ βαλκανικοὶ λαοί. Ἐπί-

σης δέν δύνανται νὰ χωνέψουν, ὅτι ὁ στρατὸς τῶν «ραγιαδῶν» κατώρθωσεν νὰ ἀπειλήσῃ τὴν πρωτεύουσά των κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν, ὅπου δέν ἠττήθη, ἀλλὰ ἐγκατελείφθη ἀπὸ τοὺς συμμάχους, τῇ ἐντολῇ τῶν ὁποίων εἶχεν μεταβῇ εἰς τὴν Σμύρνην. [...] Τέλος ἡ Τουρκία οὐδέποτε κατὰ τοὺς δύο μεγάλους πολέμους ὑπῆρξε σύμμαχος τῆς Ἑλλάδος, εὐρισκομένη πάντοτε εἰς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον.

Παρ' ὅλα ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ (Μικρασιατικὴ γενοκτονία, Κύπρος κ.λπ.) ἡ Ἑλλάς προσέτρεξεν καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματός της ἔδωσεν ἀφειδῶς βοήθειαν εἰς τοὺς πάσχοντας συνανθρώπους. Εὐγενικὰ αἰσθήματα ποὺ δηλώνουν ἀγαθότητα ψυχῆς, προτέρημα δυσεύρετον εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον, ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ ὕλισμός καὶ τὸ συμφέρον. Ζοῦμε εἰς ἓνα κόσμον, ὅπου τὰ πάντα διαστρεβλώνονται καὶ οἱ λέξεις ἔχουν χάσει τὴν σημασίαν των. Εἰς ἓναν κόσμον, ποὺ κυριαρχεῖ τὸ ἀδίκον καὶ ἐπικρατεῖ ὁ νόμος τῆς δυνάμεως καὶ ὄχι ἡ δύναμις τοῦ νόμου, ὡς θὰ εἶδει.

Ἡ ἐπίσημος Τουρκία, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιήσασα, ἐψέλισεν μερικὰς εὐχαριστίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν βοήθειάν της. Αὐτὸ ὅμως

ὅτι ὅμως συχνὰ πυκνὰ ἀναρωτιέται καὶ ὁ ἴδιος γιὰ τίς ἐρμηνεῖες αὐτές... δείχνει ὅτι προχωρεῖ σὲ ἐρμηνεῖες μᾶλλον αὐθαίρετες: μὰ δέν ἀναρωτήθηκα: δ) **συνεχίζει: «μὲ τὴν ἴδια μετέωρη λογικὴ, γράφει γιὰ τὰ ἀγάλματα τῶν Μουσῶν στὶς νήσους τοῦ Πάσχα...»** ἀγνοεῖ τίς μελέτες μου περὶ τὴν «νῆσο Πάσχα» (ὄχι «τίς νήσους»), ποὺ ἀγνοεῖ καὶ τὴν ἀληθινὴ τῆς ὀνομασία «Ὁμφαλὸς τῆς Γῆς» μετεωρίζεται ἐκεῖνος.

2. Ἐπικαλεῖται **«ἄρθρο τοῦ “Der Spiegel”, τεῦχος 34 τῆς 23.8.1999»**, γιὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὴν φράσιν μου «σημ. καὶ στὸ εὐρωπαϊκὸ κοινὸ τὰ τελευταῖα γεγονότα ἀπέδειξαν τὸ ρόλο κομπάρσου τῆς Εὐρώπης στὴν ἐνημέρωση τοῦ κοινοῦ της»), γράφοντας **«καὶ τὰ βρεταννικὰ δίκτυα Channel four καὶ BBC ἔστειλαν συνεργεῖα στὴ νῆσο Yonaguni»**. Ἀλλὰ αὐτὰ συνέβησαν, ὡς ἡ δημοσίευση τοῦ **“Der Spiegel”**, τὸν Αὐγουστο 1999, ἐνῶ σελίδες τοῦ Internet μὲ πλούσιο φωτογραφικὸ ὕλικὸ διέδιδαν τὴν ἱστορικὴ ἀνακάλυψιν *urbi et orbi* καὶ ἐπὶ ἔτος πρὶν διελάλουν οἱ Ἰάπωνες. Ἐπὶ διетίαν λοιπὸν σιωποῦσαν καὶ

δὲν τὴν ἠμποδίσεν εἰς μερικάς περιπτώσεις νὰ ἀρνηθῇ βοήθειαν ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἐξ Ἀρμενίας, εἰδικῶς αἵματος. Ὁ λαὸς ὅμως τῆς Τουρκίας, ὁ ἀπλὸς Τοῦρκος, ἀνεγνώρισε τὴν βοήθειαν τοῦ ἐχθροῦ του καὶ εἰλικρινῶς, ἐκ θάθους καρδίας ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ παντὸς τρόπου. Τὰ τουρκικὰ ΜΜΕ ἀσφαλῶς θὰ ἐξέφραζον πολὺν περισσότερα εὐμενῇ σχόλια διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἂν τοὺς τὸ ἐπέτρεπαν. Κατὰ θάθος ὁ τουρκικὸς λαὸς δὲν νομίζω ὅτι μισεῖ τοὺς Ἕλληνας· τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν πάλαι ποτὲ ἀγαστήν καὶ εἰρηνικὴν συμβίωσίν των, ὅταν ἀφεθοῦν μόνοι. Ἡ στρατοκρατομένη Τουρκία φανατίζουσα τὸν λαὸν τῆς με ἀναλήθειας καὶ «προβοκάτσιες» τοῦ ἐνσπείρει τὸ μῖσος κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ μεγαλόψυχος λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἔπραξε τὸ καθήκον του, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Τουρκίαν ἀνταλλάγματα διὰ ὅ,τι ἔπραξεν ἢ ὅ,τι κα-

λύτερον ἐνδεχομένως θὰ πράξῃ πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου. Ἡ Τουρκία ὅμως χάρις εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ποὺ διέπει ἢ πρέπει νὰ διέπῃ καὶ αὐτήν, ἅς δείξῃ κάποια φιλικὴ συμπεριφορά, ἀπαραίτητον διὰ τὴν καλυτέραν συμβίωσιν τῶν δύο γειτονικῶν λαῶν.

Τὸ ὅτι ἡ Τουρκία συνέδραμεν μετὰ τὴν σειρά της, ὅταν ὁ Ἑγγελαδὸς ἐκτύπησε καὶ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι στοιχεῖον θετικόν. Ἀλλὰ ἡ γνωστοποίησις τῆς τύχης τῶν 1619 ἀγνοουμένων τῆς Κύπρου καὶ ἡ ἐπιστροφή τῶν προσφύγων εἶναι δείγματα φιλικῆς συμπεριφορᾶς. Ἄς ἐξετασθῇ τὸ θέμα αὐτὸ ἐν ὄψει τῆς πιθανολογουμένης ἀνεγέρσεως «Μουσουλμανικοῦ τεμένους» εἰς Ἀθήνας ἐν ὀνόματι τῆς ἀνεξιθρησκείας καὶ τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας.

Μετὰ τιμῆς

Θεόδωρος Α. Λύρας

Ἰατρός, Νέα Ἱερσέη, ΗΠΑ

Λέξεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στὴ Σουηδία

Κύριε Λάμπρου,

Μὲ ἀφορμὴ ἐπιστολῇ - ἐρώτησι τοῦ κ. Δ. Κροβίδη («Δαυλός», τ. 210) περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς λέξεως *kräver* = ζητῶ/ἐπιθυμῶ σφόδρα (μέ-

χρι πρὸ τίνος χρησιμοποιουμένης ἀπὸ Μικρασιάτες) καὶ τῆς Σουηδικῆς *Kräver* (Κρέβερ ἢ Κράβερ), ἰδίως σημασίας, σὰς γνωρίζω, ὅτι ἡ ἡμιτελὴς ἐργασία μου «*Ἡ Ἀγγλικὴ προέρχεται*

τὸ "*Der Spiegel*" καὶ οἱ Βρεταννοί. Μὲ ἐπιβεβαιώνει μ' αὐτά.

3. Προσθέτει: «ὁ γεωλόγος *Wickmann* στὸ "*Der Spiegel*" ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ βυθισμένο ἀρχαιότατο ὀρθογώνιο οἰκοδόμημα (κατὰ τὸν κ. Γεωργανᾶ) εἶναι δημιούργημα τῆς φύσεως...», παρ' ὅτι (σ. 13328 τοῦ «Δαυλοῦ») γράφω: «ὁ γεωλόγος καθηγητῆς *Masaki Kimura* τοῦ Παν/μίου *Ryukyū* τῆς *Okinawa*, ποὺ ἐρευνήσῃ τὴν τοποθεσίαν τοῦ ὀρθογωνίου οἰκοδομήματος συνεπέρανε: "τὸ ἀντικείμενον δὲν εἶναι μόρφωμα τῆς φύσεως..."»: δὲν τὸ συνεπέρανα ἐγώ.

4. Συνεχίζει: «οἱ ἐπιστήμονες οἱ ἀναφερόμενοι στὸ ἄρθρον τοῦ Κ. Γεωργανᾶ δὲν λέγουν λέξιν περὶ ἑλληνικότητος» καὶ παραλείπει τὸ γραφόμενον, σ. 13328: «ὁ καθηγητῆς *M. Kimura* δήλωσε ὅτι εἶναι πρόωμο νὰ μιλήσωμε γιὰ τὸ ποιοῦς ἔκτισε τὸ μνημεῖον καὶ τὸ σκοπὸν του»· ἐκ τῶν 311 μυλλίων τῆς πόλεως ἐρευνήσῃ μόνον τὸ ὀρθογώνιον οἰκοδόμημα καὶ τὸν περιβάλλοντα χώρον: Πᾶς ἐρευνῶν καὶ ἔχων στοιχεῖα δύναται νὰ ἐκτιμᾷ καὶ νὰ δημοσιεύῃ. Καὶ ἔχω στοιχεῖα.

5. Λέγει: «...δὲν γνωρίζει, οἱ ἀπόψεις καὶ κρίσεις μου ἂν ἀντέχουν στὴν ἐπι-

ἀπὸ πρωτοελληνικῆς ρίζης» («Δαυλός», τ. 204) ἐπερατώθηκε μετὰ τὴν ἐπιβεβαίωση τῆς προέλευσης περὶ τοῦ 0.5% μόνο, ὑπὸ αἵρεσιν λέξεων μὴ ἐλληνικῶν (·).

Μὲ βάση τὴν ἄνω μελέτη ἀπὸ τὸ «English Etymology» (oxf) εὐρίσκω: *crave* = ἀξιῶ/πιέζω + ἐπιθυμῶ < Σουηδ. *kräver* < Ἀρχ. Νορβ. *kraf* ἐκ

τοῦ *craft* = χειροτεχνία + (ἀρχικὴ ἔννοια) δύναμις, πιέζω, ἀπαιτῶ < Ἀρχ. Νορβ. *krapier* < *κρατερὸς* < *κράτος* = δύναμις. Ἐξ οὗ *κρέβω* (παραμένει ἢ πανάρχαια λέξις στὴ Μ. Ἀσίᾳ).

Μὲ τιμὴ

Κ. Καρμιράντζος

Ἀρχιτέκτων, Ἀθήνα

Ἡ πρόταση τοῦ δρ. Ε. Λουδάρου γιὰ ἴδρυση Ἑλληνίδας πόλεως

1

Ἀγαπητὲ κύριε Λάμπρου,

Συγχαίρω τὸν ἐπιστολογράφου σας («Δαυλός», τ. 209) δρ. Ἐμμ. Κ. Λουδάρον ἐκ Κηφισιάς γιὰ τὴν φαινήν ἰδέαν ἱδρύσεως Ἑλληνίδας πόλεως σὲ κάποιο νησί τοῦ Αἰγαίου. Ἀλλωστε οἱ ὑπηρέτες τῆς διεθνούς ἐξουσίας δὲν ἐνδιαφέρονται τόσο γιὰ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου μας. Ἐάν ἔχουν ἀπομείνει μέσα στὸ κρατίδιο τοῦ Ρωμαίου «Ἑλληνες, νομίζω ὅτι αὐτὸ δύναται νὰ γίνη πραγματικότητα. Ἐάν πάρομε ὡς παράδειγμα τὰ ὅσα λέγουν οἱ νέοι μας μέσα στὴν Βουλὴ, ὅταν τοὺς καλοῦνε οἱ καρεκλοκένταυροι, ὑπάρχει ἐλπίδα καὶ τώρα. Θὰ εἶναι δυσκολότατο ἔργο. Ἡ Αἰγαία

μας φυλὴ ὅμως ποτὲ δὲν μέτραγε ἀριθμοὺς ἀντιπάλων ἢ δυσχέρειας. Καὶ πάντοτε νικούσε κάθε ἐμπόδιον. Τὸ ἴδιο θὰ γίνη καὶ τώρα. Καὶ ἐπειδὴ δὲν γράφω ἔτσι γιὰ νὰ μοῦ περνᾶνε οἱ ὥρες, γιὰτὶ ὥρες γιὰ χάσιμο δὲν ἔχω λόγῳ φόρτου ἐργασίας, ἐγὼ κατ' ἀρχήν, ἐάν ἀρχίσῃ ἓνα τοιοῦτον ἔργο, θὰ προσφέρω τὸ ποσὸν τῶν 500.000 δρχ.

Λοιπὸν φίλοι Ἑλληνες ποὺ διαβάσετε «Δαυλό», ἴτε!

Μὲ τιμὴ καὶ ἀγάπη

Δ. Ι. Χαλέας

Νέα Ὑόρκη

στημονικὴ κριτικὴ. Ἀφοῦ δὲν γνωρίζει (ἀγνοῶν τὸ θέμα), πῶς τίς κρίνει καὶ ἐπικρίνει;

6. «**Ο** **Κ. Γεωργανᾶς ἐρμηνεύει τὸ *Nirai Kapai* ὡς *Νηρέα Κᾶ ναίει*», παραλείπων ἐσκεμμένα τὴν παράδοσιν ἐν σ. 13332, ὅτι «*χάρισε εὐτυχία στοὺς ἀνθρώπους τῆς Okinawa πέρα ἀπὸ τὴν θάλασσα*», δηλ. ἐν *Kā (Γᾶ)* ναίει. Διαστρέφει τὸ ἄρθρο μου, διότι *Fugī* εἶναι λέξις τῶν Ἀينوῦ ἥτοι φυγὴ καὶ *Fugī/jama* εἶναι τὸ ἵαμα τοῦ *Fugī*.**

7. Σιωπᾷ γιὰ τὶς φωτογραφίες τῆς πόλεως, ποὺ εἰκονίζουσιν ἔργα τεχνικὰ ὑψίστου πολιτισμοῦ καὶ ὄχι φνισικὰ μορφώματα. Παραβλέπει τὸ εἰδῶλιο τοῦ Πελεὲ μὲ ἐλληνικὴ περικεφαλαία.

8. Ἐρωτᾷ, ἂν «**ἀντὶ τὰ ἐπιχειρήματά μου ἀπὸ τῆ διβλιογραφία στὸ τέλος τοῦ ἁρθρου μου**» καὶ αὐθαίρετα ἀποφαίνεται: «**Δὲν ὑπάρχει κάποια ὀργανικὴ σύνδεση τῶν 19 διβλιογραφικῶν ἀναφορῶν (τῶν αὐτοαναφορῶν ἐξαιρουμένων)**». Οἱ... αὐτοαναφορῆς εἶναι τὰ 6 ἄρθρα μου στὸ «Δ» (1988, 1989, 1990), ποὺ δὲν ἀνέγινω. Καὶ ἐκεῖ θὰ εὑρίσκει «ἀτράνταχτες» ἀποδείξεις. Ἐνδει-

2

Κύριε διευθυντά,

Δέν βλέπω τὸν λόγο νὰ μὴν συμφωνήσω μὲ τὴν πρόταση τοῦ ἐπιστολογράφου σας δρ. Ἑμμ. Λουδάρου («Δαυλός», τ. 109) καὶ εὐχομαι ἡ ἰδέα του γιὰ τὴν ἴδρυση πόλης Ἑλληνίδας νὰ γίνῃ γρήγορα πραγματικότητα. Νομίζω, ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἐκδοθοῦν μετοχές, ν' ἀγορασθοῦν ἀπ' ὅλους ἐμὰς ποὺ πιστεύουμε στὴν ἑλληνικὴ ἀνάσταση, τὸν

ἑλληνικὸ τρόπο ζωῆς καὶ σκέψης.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ σκέψη αὐτὴ πρέπει νὰ μελετηθῇ. Ἐλπίζω ν' ἀκούσω νέα στὸ ἄμεσο μέλλον. Πρέπει ἡ ἰδέα τοῦ δρ. Λουδάρου νὰ γίνῃ γνωστὴ. Εἶμαι ὀβέβαιος, ὅτι πολλοὶ ἔχουμε παρόμοιες ιδέες.

Εὐχαριστῶ

Φίλιππος Πούλος

Ἀθήνα

Σατανᾶς - Γιαχβὲ τὸ «οὐ οὐκ ἄνεν» τοῦ Χριστιανισμοῦ...

Ἀγαπητέ κ. Λάμπρου,

Ἡ ἐκπομπὴ «Ζούγκλα» τοῦ δημοσιογράφου Μ. Τριανταφυλλοπούλου, τῆς Πέμπτης 24/6 εἶχε ὡς θέμα τὶς καταστροφολογικὲς προφητείες. Μεταξὺ τῶν προσκεκλημένων ὁμιλητῶν ἦταν καὶ ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός. Κατὰ τὴ συζήτηση ὁ π. Μεταλληνός εἶπε ἐπὶ λέξει: «Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ υπάρξῃ χωρὶς τὴν παραδοχὴ τῆς προσωπικῆς καὶ θετικῆς πηγῆς τοῦ Κακοῦ, ποὺ εἶναι ὁ Διάβολος».

Ἡ ἀνωτέρω φράση μοῦ ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση, γιατί ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἀκουγα ἀπὸ χεῖλιν ἱερέως καὶ μάλιστα ὄχι τυχαίου ἢ ἀμόρφωτου, τὴν παραδοχὴ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς στηρίζε-

ται ὄχι στὴν τριαδικὴ θεότητα, ὅπως εἶναι ἡ ἐπίσημη ἐκδοχή, ἀλλὰ στὴν ἀντιπαλότητα τοῦ Ἰεχωῦᾶ καὶ τοῦ Διαδόλου. Ἀναρωτιέμαι μάλιστα, ἂν αὐτὴ ἡ ἀποψη ἀποτελῇ ἐπίσημη θέση τῆς Ἐκκλησίας ἢ μήπως ὁ π. Μεταλληνός ἔχη ἀρχίσει νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ «περιοδικὸ τοῦ παγανιστικοῦ αἵσχους "Δαυλός"», ποὺ ὀβέβαιως «ὁ ἴδιος ποτὲ δὲν διαβάζει» («Δαυλός», τ. 161, σ. 9635). Γι' αὐτὸ καὶ παρακαλῶ, ἐὰν κάποιος ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς του διαβάσῃ αὐτὴν τὴν ἐπιστολή, νὰ τοῦ θέσῃ ἕκ μερὺς μου τὰ ἐξῆς ἐρωτήματα καὶ νὰ διαβιβάσῃ τὶς ἀπαντήσεις τοῦ π. Μεταλληνοῦ στὸ περιοδικό, ὥστε νὰ διαφωτισθῶ κι ἐγώ. Ἡ ἀνωτέρω δήλωση τοῦ π. Γ. Μεταλληνοῦ ἦταν:

κτικὰ, ὀργανικὲς συνδέσεις ὑπάρχουν: τὸ (1) βιβλίον πληροφορεῖ: «Fugi» εἶναι λέξι Ἀينوῦ. Ἡ ἐγκυκλοπαίδεια *Colliers* παρέσχε 3 φωτογραφίες λευκῶν γενοειδῶν Ἀينوῦ· φέρουν χιτῶνες μὲ διπλὲς σπείρες καὶ μαιάνδρους· δὲν περιελήφθησαν ἐλλείψει χώρου. Τὸ λεξικὸν «Ἡλίου» δημοσίευσε μακρὸν ἄρθρο περὶ Ἀينوῦ στὴ νῆσο *Hokaido*. Τὰ λεξικά *Lidell & Scott* καὶ *Γιάνναρη* ὀρίζουν: ἡ λέξι *Μόαι* = *Μοῦσαι*. Στὴν «*Oceanic Mythology*» (14) ὁ θεὸς *Πελέ* τῆς Χαβάης φέρει ἑλληνικὴ περικεφαλαία. Τὸ (20) ἔχει εἰκόνα τῆς μεγίστης πυρραμίδος τῆς Γῆς στὴν *Xsiang* τῆς Κίνας· δὲν ἐδημοσιεύθη λόγῳ πληθῶρας ὕλης. Ἡ ἐφημερίδα «Ἑστία» (24) εἶχε φωτογραφία τοῦ ζεύγους τῆς φυλῆς «Ἀέτα» τοῦ ὄρους *Pinatubo*. Γράφει ἐν τέλει ὅτι «ἔχει τὶς ἀμφιβολίες του ὡς πρὸς τὴν ἐπιστημονικότητα τοῦ "Readers, Digest"». Τὸ (23) δὲν εἶναι ἄρθρο στὸ ἐν λόγω περιοδικό· εἶναι τόμος, ἔργον εἰδικῶν ἐπιστημόνων μὲ χορηγία τοῦ «*Readers Digest*».

9. Ἡ ἀποστροφή του «ὄντας δικηγόρος ὁ κ. Γεωργανᾶς (καὶ μὴ ὄντας γλωσσ-

1. "Ενα γλωσσικό δόλισθημα καί ως έκ τούτου τήν ἀνακαλεῖ.

2. Προσωπική του ἀντίληψη, πού ὀφείλεται σέ «ἀσεβῆ ἀναγνώσματα»;

3. Ἐπίσημη θέση τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας (ἔστω καί μὴ ἀνακινώσιμη);

"Αν ὁ π. Μεταλληνὸς δώσῃ τὴν τρίτη ἀπάντησι, θά ἤθελα νὰ διευκρινίσῃ, ἀν ὁ ἴδιος καὶ οἱ ὑπόλοιποι Ἅγιοι Πατέρες ἀνά τοὺς αἰῶνες

ἔχουν συνειδητοποιήσει, ὅτι ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τοῦ καλοῦ στρέφονται κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, δεδομένου ὅτι ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἥττα τοῦ Κακοῦ θά σημάνη καὶ τὴν κατάρρευση τοῦ χριστιανικοῦ οἰκοδόμηματος.

Μὲ τιμὴ

Ξενοφῶν Νικολάου

Ἀθήνα

Πυροβολισμοὶ καὶ μαντρὶ σὲ ἀρχαιολογικὸ χῶρο

Ἄγαπητέ κ. Λάμπρου,

Θλιυερὴ καὶ πέραν κάθε φαντασίας εἶναι ἡ εἰκόνα, πού ἀντικρύζει ὁ ἐπισκέπτης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῆς Ἀρχαίας Ἐλεύθερνας στὴν Κρήτη. Κατ' ἀρχὴν στὴν εἴσοδο τοῦ χώρου, ἐντὸς τῶν ἀρχαιοτήτων, τῶν ὁποίων ἓνα μέρος ἔχει μπαζωθῇ, προκειμένου νὰ δημιουργηθῇ χῶρος σταθμεύσεως ὀχημάτων, ὑπάρχει μαντρὶ αἰγοπροβάτων.

Ἡ πινακίδα στὴν εἴσοδο εἶναι σκουριασμένη· κατὰ

«τὴν παράδοση» πυροβολήμενη ἀπὸ κυνηγοὺς καὶ καθόλου εὐανάγνωστη (βλ. ἐσωκλειόμενη φωτογραφία). Αὐτὸ ὅμως δὲν ἀποτελεῖ πολὺ μεγάλο πρόβλημα, διότι ἐὰν ὁ ἐπισκέπτης ἀκολουθήσῃ τὰ περιττώματα τῶν αἰγοπροβάτων, θά ὀδηγηθῇ μὲ σιγουριά στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο, πού ἔχει μείνει ἐλεύθερος. Εἶναι δύσκολο νὰ «χαθῇ», γιατί τελικὰ μόνον ἓνας μικρὸς διάδρομος ἔχει μείνει ἐλεύθερος, καθότι ἀπέναντι ἀπὸ τὸ μα-

σολόγος, ἀρχαιολόγος, φιλόλογος, γεωλόγος, ἐθνολόγος κ.λπ.) θά ἔπρεπε νὰ ἦταν διπλὰ καὶ τρίδιπλα προσεκτικὸς, ὅταν καταπιάνεται μὲ θέματα ξένα πρὸς τὴν ιδιότητά του...» Γνωρίζει ὁ κ. καθηγητής, ὅτι οἱ ἐπιστήμες εἶναι καταμερισμὸς τῆς γνώσεως πρὸς διευκόλυνσι τῶν σπουδῶν. Τὸν ἐπιστήμονα (τιτλοῦχον ἢ μὴ) οὐδὲν κωλύει νὰ σπονδάξῃ καὶ ἐρευνᾷ, μὴ ὑφισταμένου περιορισμοῦ στὴν ἐρευνα τῆς ἀλήθειας. Τὸ ἀπέδειξαν οἱ Schliemann, πού, τὸν 19ῶ αἰῶνα ἀνεῦρε τίς Μυκῆνες, Τίρυνθα Τροία, ὁ Ventris πού τὸ 1950 ἀνέγνωσε τὴν Γραμμικὴ Β, ὁ Joseph Jahuda τὸ 1982 μὲ τὸ βιβλίο του «Hebrew is Greek». Μὴ ὄντες εἰδικοί ἔβαλαν τὰ γυαλιὰ στοὺς εἰδικούς. Ἡ τάσι τιτλούχων τινῶν νὰ ἐπιβάλλουν δικτατορία τῆς γνώσεως ἄγει σὲ Μεσαίωνα, προδίδει φασιστικὴ νοοτροπία, ὑποκρύπτει ἀπέραντη ἀδυναμία. Αὐτοὺς ὑπένοει ὁ Bismark μὲ τὴν ἱστορικὴ φράσι «drei professoren Vaterland verloren».

Μετὰ τιμῆς

Κωνσταντῖνος - Εὐστάθιος Γεωργανᾶς

ντροί ένα μεγάλο μέρος του χώρου κατέχει κάποιο έστιατόριο με την επωνυμία «TAVERNA ACROPOLIS»! Οί θεωρίες τύπου φαλμεράνερ είναι πάντα στο προσκήνιο κι εμείς οι σύγχρονοι Έλληνες, ενώ θέλουμε να λεγώμαστε απόγονοι εκείνων που ωδήγησαν την ανθρωπότητα στον πολιτισμό, συμπεριφερόμαστε στα έργα που μās άφησαν σαν τον χειρότερο δάσκαλο κατακτητή.

Με την δημοσιοποίηση του θέματος μέσω του

έγκριτου περιοδικού σας, που πάντα δείχνει αυξημένη ευαισθησία σε τέτοιου είδους θέματα, ελπίζω να ευαισθητοποιηθούν και οι άρμόδιες αρχές για την απάλειψη αυτού του αίσχους.

Σας εύχαριστώ

Ι. Λάζαρης

Αντίσχος Τεχνικού, Μηχανολόγος ΕΜΠ

Αθήνα

Παρεφθαρμένες αρχαίες λέξεις της Καππαδοκίας

Αγαπητέ κ. Λάμπρου,

Από τους γονείς μου, πρόσφυγες από την Καππαδοκία, άκουα τους εξής διαλόγους: «Πούε πένεις;» «Στό κόμμα». «Από πούε έρρεσθε;» «Ας τὰ κόμματα». (Που πηγαίνεις; Στο χωράφι. Από πού έρρεσθε; Από τὰ χωράφια). Περίεργη λέξη: «χέκω» = τοποθετώ. «Χέκες το»; «χέκα το», «χέκες τα»; «χέκα τα». Και τὸ ἀξιολογώ της προστακτικής: «χές τα στό καλάι» (τοποθέτησε τα στό καλάι). «Χές τὸ σοφρά» ἢ «χαντσά» (πιθανόν ἀραβικό ἢ τουρκικό ἢ περσικό) «μιάς φάμεστε» (Τοποθέτησε τὸ τραπέζι και νὰ φάμε).

Και τὸ πολὺ παρεφθαρμένο: «ξέβελές το; ξέβαλ' το». (Τὸ ἔδγαλες; Βγάλ' το). «Ξέβαλάν τα» (τὰ ἔδγαλαν). Πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ «ἐκβάλλω». «Όταν μιλοῦσαν ἀκουγόταν τρα-

γουδιστά, μελωδικά. Σήμερα τὴν βρίσκω πολὺ ἐνδιαφέρουσα τὴν γλῶσσα τους. Θυμίζει κάποια χαμένη φυλή. Ήταν ἥσυχοι ἀλλὰ σκεπτικοί. Ποτὲ δὲν ἐκδήλωναν τὸν πατριωτισμὸ τους, σὰν νὰ τὸν εἶχαν κρυφό. Όταν ἤμουν ἑφηβος, μοῦ εἶχε πει ὁ πατέρας μου: «Φύγε ἀπὸ ἐδῶ και πᾶνε ὅπου θέλεις. Ἐδῶ εἶναι ὅλοι προδότες». Όταν τὸ 1960 βρέθηκα στὴν Γερμανία, μέσα σὲ λίγες ἡμέρες ἐνοιώσα μὰ τέτοια ἐλευθερία, σὰν νὰ εἶχε φύγει ἀπὸ πάνω μου ἓνα ὀλόκληρο δάρος. Και νὰ σημειωθῇ, ὅτι στὸ χωριὸ ἤμουν τὸ πιὸ ἀξιαγάπητο παιδί.

Μετὰ τιμῆς

Διομήδης Κρονίδης

Κύργια Δράμας

Υπολειπουργεῖ τὰ Σαββατοκύριακα τὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο

Κύριε διευθυντά,

Διαβαίνοντας τὴν εἴσοδο τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τὸ Σάββατο, 31 Ἰουλίου, ὥρα 14.58, πού εἶχα ἀποφασίσει νὰ τὸ ἐπισκεθῶ γιὰ πολλοστὴ φορὰ πρὸς προσωπικὴ μου ἀπόλαυση, με ἐνημερώνουν οἱ ὑπάλληλοί του, καθὼς ἀσχωροῦν, ὅτι τὸ Σαββατοκύριακο τὸ Μουσεῖο λειτουργεῖ ὡς τίς 3.00 μ.μ.

Αν εἶναι δυνατόν! Ἐξαιρῶντας τοὺς ἐντοπίους, πού ἴσως κάποτε ξαναβρεθοῦν στὴν Ἀθήνα ὀρεξάτοι γιὰ μουσεῖα, οἱ ἑκατοντάδες ἀλλοδαποί, πού δὲν θὰ ξαναεπισκεφτοῦν μᾶλλον ποτὲ τὴν Ἀθήνα και πού βρίσκονται σ' αὐτὴν γιὰ ὀλίγες στιγμές, πρὶν ἀναχωρήσουν γιὰ τὸν τόπο τῶν διακοπῶν τους ἢ γιὰ τίς πατρίδες τους, χάρις στὸ ἐλλαδίτικο ὑπουργεῖο «Πολιτισμοῦ» στεροῦνται τῆς δυνατότητος γιὰ μιὰ ὠραία γεύση Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ και μιὰ ἀπολαυστικὴ γνώση

Οἰκουμενικῆς Κληρονομιάς.

Εὐγε! Καί ἔτσι οἱ ἰθύνοντες τῶν διοικήσεων τοῦ «Υπουργείου Πολιτισμοῦ» ἔχουν καταστή γνωστοί γιὰ τὴν «ὑπο-κουλτούρα» τους. Οἱ ὑφιστάμενοί τους, πού κατὰ καιροὺς διαμαρτύρονται ἐντόνως γιὰ τίς ἀποδοχές τους, δὲν ἔχουν πλέον καμμία ευαισθησία ἀπέναντι στὸ ἀντικείμενο τῆς ἀποστολῆς τους;

Πάντως, ἂν και ἀναίσχυντοι, οἱ ἀνεύθυνοι ὑπεύθυνοι θεμάτων ἐλλαδίτικου «πολιτισμοῦ» εἶναι ὑπόλογοι ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ και τῆς Οἰκουμενικῆς Κοινότητος τῶν ἀνθρώπων λόγῳ τῆς βαρβαρότητος – ἂν ὅχι κατὰ παραπάνω – πού τοὺς δέρνει!..

Εὐχαριστῶ

Ἀλέξανδρος Χ. Μήτσιου

Εγγραφέας

Ὁραϊόκαστρον, Θεσσαλονίκη

Ἡ «Γιορτὴ τοῦ Πολυτεχνείου» καὶ ἡ σχολικὴ πραγματικότητα

Ἡ γιορτὴ τοῦ Πολυτεχνείου εἶναι ἴσως ἡ πιὸ ιδιότυπη ἀπ' αὐτὲς ποὺ λαμβάνουν χώρα στὰ σχολεῖα. Ἐχει καθιερωθῇ σὰν τέτοια σχετικὰ πρόσφατα. Θεωρεῖται καὶ εἶναι σχολικὴ ἀργία. Τὸ ὅτι στὰ γεγονότα τοῦ 1973 διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικὸ ρόλο ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα (Νομικὴ Σχολὴ τὸν Φεβρουάριο, Πολυτεχνεῖο στὸ γνωστὸ Νοέμβριο) καὶ καθαρὰ ὡς χώροι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ζωντανὸ δυναμικὸ τους (φοιτητὲς συνεπικουρούμενοι ἀπὸ ἐκπαιδευτικούς, μαθητὲς ἀλλὰ καὶ ἄλλους) δάρυνε σημαντικὰ στὴν καθιέρωση τῆς 17/11 ὡς σχολικῆς - ἐκπαιδευτικῆς γιορτῆς - ἀργίας. Τὸ ιδιότυπο τῆς γιορτῆς συνίσταται στὰ ἑξῆς:

① Εἶναι μόνο σχολικὴ καὶ ὄχι ἐθνικὴ γιορτὴ. Βεβαίως στὶς μέρες αὐτὲς ἐκτυλίσσονται πολλὲς ἐκδηλώσεις (πορεῖες, συναυλίες κ.λπ.), μὲ φθίνοντα ρυθμὸ καὶ παλμὸ ὁμολογουμένως, πρὸς τιμὴν τῆς ἐπετείου σὲ πάμπολλους κοινωνικούς, πολιτικούς, ἐργασιακούς κ.ἄ. χώρους. Ὅμως ἡ ἀργία ἰσχύει μόνο γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ κοινότητα. Ἐξάλλου στὰ τελευταῖα χρόνια, πρέπει νὰ τονίσουμε καὶ νὰ θυμίσουμε, ὅτι τὸ ἐπετειακὸ γεγονός λειτουργεῖ μᾶλλον ὡς τηλεοπτικὸ καὶ δὴ ἀξιοθρήνητο θέαμα ἀνόητων νεαρῶν, αὐταπατώντων ἐπαναστατῶν, ποὺ κυνηγιούνται ἀπὸ ἀστυνομικὲς δυνάμεις πρὸς περιορισμὸ τῶν καταστροφῶν στοὺς πέριξ τοῦ Πολυτεχνείου χώρους.

② Λόγῳ τῆς ἱστορικῆς του ἐγγύτητας, πάρα πολλοὶ ἐκπαιδευτικοὶ γνωρίζουν τὸ «Πολυτεχνεῖο» βιωματικά. Κάτι φυσικὰ ποὺ δὲν συμβαίνει μὲ τὸ 1821 καὶ ποὺ ἔπαψε νὰ ἰσχύη γιὰ τὸ 1940. Οἱ καθηγητὲς ὁργανώνουν καὶ συμμετέχουν σὲ μιὰ γιορτὴ, ποὺ τὴ γνωρίζουν ἀπὸ πρῶτο χέρι, τὴν ἔζησαν κάποιοι ἀπ' αὐτοὺς παραδρέθηκαν στὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Ὑπάρχει λοιπὸν ἐν πολλοῖς ἐντονη προσωπικὴ, συναισθηματικὴ σύνδεση μὲ τὴ γιορτὴ αὐτή, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ λείπουν οὔτε οἱ προσωπικὲς φορτίσεις σὲ δάρος τοῦ ἱστορικοῦ συμβάντος καὶ μηνύματος ἀλλὰ οὔτε καὶ οἱ ὑποκειμενικὲς προκαταλήψεις κάθε λογῆς.

③ Ἡ συγκεκριμένη ἐπέτειος, κακὰ τὰ ψέματα, ἔχει ὑποστῇ τὴ διάβρωση τῆς πολιτικῆς ἐμπλοκῆς καὶ τῶν ἰδεολογικῶν ἀποχρώσεων. Εἶναι πολὺ κοντινὸ τὸ «Πολυτεχνεῖο», γιὰ νὰ ἰδωθῇ ἀποστασιοποιημένα καὶ ἀντικειμενικά. Πολὺ περισσότερο ἀπὸ νεαροὺς ἐφήβους. Αὐτοὶ κατὰ κανόνα δέχονται καὶ μεταφέρουν τὶς θέσεις καὶ ἀντιλήψεις τῶν γονέων τους στὸ σχολικὸ ὡρὸ. Πολλὲς φορὲς αὐτὲς οἱ θέσεις μπορεῖ νὰ ἐναντιώνονται μὲ τὶς ἀντίστοιχες τοῦ ὁργανωτῆ - εἰσηγητῆ καθηγητῆ. Καὶ ἡ ἴδια ἡ ἐπέτειος νὰ μεταβάλλεται ἀπὸ γιορτὴ σὲ συγκρουσιακὴ πόλωση ἢ δυστοχία.

④ Τὸ ἑορταστικὸ ὕλικὸ τυγχάνει κι αὐτὸ ιδιότυπο ἕως καὶ ἀξιοπαρατήρητο. Καλλιτέχνες καὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἔργα τῶν ὁποίων συ-

γκροτοῦν τὸν ἑορταστικὸ κορμό, εἶναι ἐν ζωῇ ἢ πρόσφατα ἀποθανόντες. Ἀπὸ τὸ πλῆθος, τὸν ὄγκο καὶ τὴν ποικιλία τοῦ ἔργου τους ἀπομονώνεται ἓνα μικρὸ τμῆμα, ποὺ συνηθίζεται νὰ χρησιμοποιεῖται στὴ γιορτὴ αὐτῇ. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ἀποτελοῦν τὰ τραγούδια «*Ὁ Δρόμος*», «*Τὸ Ἀκχορντεόν*», «*Ὁ Γ' Παγκόσμιος*» τοῦ Μ. Λοῖζου καθὼς καὶ «*Ἡ Μπαλλάντα τοῦ Ἀντρέα*» καὶ μελοποιημένη ποίηση Ρίτσου, Ἐλύτη ἀπὸ τὸν Μ. Θεοδωράκη. Τείνει νὰ παγιωθῇ ἡ συνήθεια καὶ ἡ ἔμμονή χρησιμοποίησης κάποιων τραγουδιῶν καὶ ποιημάτων σύγχρονων δημιουργῶν ὡς καθαρὰ ἐπετειακῶν, «Πολυτεχνειακῶν». Εἶναι σχεδὸν ἀδιανόητο νὰ κάνης τέτοια γιορτὴ, χωρὶς ἢ χορωδία νὰ τραγουδήσῃ τὸ «*Ἐνα τὸ χελιδόνι*» ἢ χωρὶς νὰ ἀκουστῇ τὸ «*Μπῆκαν στὴν πόλη οἱ ὄχτροί*» μὲ τὸν Ν. Ξυλούρη.

Ἀποτελεῖ ἐρώτημα πόσο ἀξιοποιοῦνται καὶ τιμῶνται ἐν τέλει οἱ ἐν λόγῳ δημιουργοὶ καὶ τὰ ἔργα τους μ' αὐτὴν τὴν τακτικὴ. Πόσο ἀποδιαθρῶνεται καὶ τεμαχίζει τὴ συνολικὴ δημιουργία τους, τιμημένη καὶ κοσμημένη μὲ βραβεῖα, αὐτὸς ὁ ἐπιμερισμός. Σίγουρα ἔχει διαμορφωθῇ ἓνα πλέγμα ἑορταστικοῦ ὕλικου μονομερές, ἐπαναλαμβανόμενο, κοινότυπο, κουραστικό, ποὺ στὴν οὐσία ἀποστεώνει, ἀφυδατώνει, ξεζουμίζει καὶ νεκρώνει διὰ τῆς πολλαπλῆς ἐπαναλήψεως καὶ τῆς παραγωγῆς βαριεστημάρας ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα. Δημιουργοῦνται ἀκόμα συνδέσεις καὶ συνθέσεις ἄσχετες, ὅπως ὅτι ὁ Λοῖζος ἔγραψε ἠθὲν τραγούδια γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο καὶ ὁ Ἐλύτης ποιήματα γι' αὐτό.

Εἰδικὰ αὐτὴ ἡ γιορτὴ λοιπὸν χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἰδιαιτερότητες. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν πολλὰς φορὲς τὸ στίγμα καὶ τὸ μήνυμά της χαλαρώνουν ἕως ἐξαφανίσεως. Τίθεται τὸ ἐρώτημα: οἱ ἴδιοι οἱ μαθητὲς πόσο ἀντιλαμβάνονται αὐτὰ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς γιορτῆς, πόσο αἰσθάνονται παλλόμενο τὸ ὅποιο μήνυμά της, πόσο ἐνεργοποιοῦνται καὶ ἐρεθίζονται ἀπ' τὸ ἐδραιωμένο ἑορταστικὸ ὕφος της καὶ τί ἀναγωγὲς καὶ συνδυασμοὺς ἐπιτελοῦν ἐξ αἰτίας αὐτῆς στὸ σημερινὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι, στὰ δικά τους ὁράματα;

Μήπως (καὶ) αὐτὴ ἡ γιορτὴ γίνεται, «γιὰ νὰ γίνεται»; Μήπως ἔχουν βολεутῇ πολλοὶ καὶ διάφοροι μὲ τὴν ἀκαμψία τῆς ἐπετειακῆς ἐκδήλωσης; Πόσο εἰσακούονται – εἰσπράττονται οἱ δουλῆσεις τῶν μαθητῶν; Τί ἀξιοποίηση, τί σύνδεση μὲ τὸ τώρα καὶ τί προοπτικὴ γιὰ τὸ αὐριο παρέχει (καὶ) αὐτὴ ἡ ἐπέτειος; Πόσο λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν οἱ μαθητὲς σ' ἓνα ἐπίπεδο πέρα ἀπὸ χορωδιακὰ τραγούδια καὶ ἀπαγγελίες ποιημάτων; Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια καθίσταται ἐναργὴς καὶ δυναμικὴ ἡ ὀρθὰ προσανατολισμένη καὶ ἐλεύθερη ἀπὸ ἀγκυλώσεις ἔρευνα στὸ χῶρο τῆς σχολικῆς πραγματικότητος

Γιάννης Β. Πέππας

Καθηγητῆς, φιλόλογος

Ἡ Ἑλληνικὴ διεθνὴς γλῶσσα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΣΟΥΛΤΑΝΩΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ. Εἶναι περισσότερο γνωστὲς οἱ ἐπιστολὲς στὰ Ἑλληνικά, ποὺ ἀντήλαξαν ὁ Ἰωάννης Γ' Βατάτζης μὲ τὸν πενθερόν του, αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως Φρειδερίκον Β'. Αὐτὸ ποὺ εἶναι ἐλάχιστα γνωστὸ εἶναι, ὅτι μᾶλλον τὰ Ἑλληνικά ἦσαν ἡ διεθνὴς γλῶσσα τῆς διπλωματίας· καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπιστολῶν στὰ Ἑλληνικά μεταξὺ Βατάτζη καὶ Φρειδερίκου δὲν ὀφείλεται μόνον στὴν εὐρυμάθεια τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος. Ὀλίγα χρόνια ἐνωρίτερα ὁ σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου Καϊκαούσης, ποὺ εἶχε φόρου ὑποτελῆ τὴν αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας ἐπὶ Θεοδώρου Α' Λασκάρεως, ἐπεσφράγισε τὴν ἐμπορικὴ συμφωνία μὲ τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου Οὐῤῥκο Λουζινιάν μὲ ἐπιστολὲς γραμμένες στὰ Ἑλληνικά. Καὶ εἶναι πολὺ πιὸ σημαντικὸ αὐτό, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο δὲν ἦσαν Ἕλληνες. Ἴσως κάποιος νὰ ἰσχυριστῇ, ὅτι – κάτοχος ὁ ἴδιος τῶν Ἑλληνικῶν – ὁ Φρειδερίκος ἐγράψε στὰ Ἑλληνικά στὸν γαμβρόν του ἀπὸ φιλοφρόνησιν· ὅμως μεταξὺ ἐνὸς Τούρκου καὶ ἐνὸς Γάλλου ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπιστολῶν στὰ Ἑλληνικά – καὶ μάλιστα γιὰ συναινῆ ἐμπορικῆς συμφωνίας – μόνον φιλοφρόνησιν δὲν ὑποκρύπτει. Εἶναι σίγουρο, ὅτι καὶ ὁ Καϊκαούσης καὶ ὁ Οὐῤῥκο ἠγνόουν τὰ Ἑλληνικά καὶ προσέφυγαν στὶς ὑπηρεσίες κάποιων γραμματέων, ποὺ σίγουρα ἐγνώριζαν καὶ τὰ Τουρκικά καὶ τὰ Γαλλικά. Εἶναι δὲ ἀδιανόητο νὰ πιστεύουμε, ὅτι καὶ ὁ σουλτάνος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου δὲν ἐστάθη δυνατόν νὰ εὗρουν γραμματεῖς, ποὺ θὰ ἐγνώριζαν τὰ Τουρκικά καὶ Γαλλικά· πολλῶ δὲ μᾶλλον ποὺ θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶναι φιλόφρονες ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον, ὥστε νὰ καταστήσουν ἰσχυρότερη τὴν ἐμπορικὴν συμφωνίαν τους. Ἡ μόνη αἰτία, ποὺ οἱ ἐπιστολὲς ἐγράφησαν στὰ Ἑλληνικά, εἶναι, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν Ἑλληνικῶν προσέδιδε στὴν συμφωνία τους ἐπίσημο χαρακτήρα. Πράγμα ποὺ σημαίνει, ὅτι τὰ Ἑλληνικά ἦσαν ἡ διπλωματικὴ γλῶσσα τοῦ 13ου αἰῶνος. Κι ἔχει ἀκόμη μεγαλύτερη σημασία, ὅτι καὶ ὁ Καϊκαούσης καὶ ὁ Λουζινιάν διέκειντο ἐχθρικά πρὸς τὴν Νίκαια. Ἐκαναν δηλαδὴ χρῆσιν τῆς γλώσσης τῶν ἐχθρῶν τους, γιὰ νὰ ἐπισφραγίσουν τὴν ἰδικήν τους συμφωνία; Καὶ ἀξίζει νὰ παραθέσουμε ἕνα ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς τοῦ σουλτάνου, ὥστε νὰ ἀποκτήσουμε κάποια ἰδέα τῶν Ἑλληνικῶν, ποὺ ἐγράφησαν οἱ ἐπιστολὲς. Γράφει στὴν κατακλείδα τῆς ἐπιστολῆς του: *«τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἡ σουλτανικὴ ἐξουσία μου σὺν τῷ ὑψηλοτάτῳ ῥηγὶ τῆς νήσου Κύπρου ὀφείλομεν φυλάττειν τὰς ἐνταῦθα δηλουμένας συμφωνίας ἀπαρῶντος κατὰ τὸ ἀναμφύβητον. Εἰς γοῦν ὑεβαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἡ παροῦσα ἀπόδειξις τῆς ἡμετέρας σουλτανικῆς ἐξουσίας ἐξετέθη κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἰνδικτιῶνος (ε') τοῦ ςηκς' (σ.σ.*

τὸ 6725 ἀπὸ κτίσεως κόσμου: ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη τὸ 1216) *ἔτους ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον σουλτανικὸν κράτος τὴν τοιαύτην ἐπεσημήνατο*» (σελ. 52, τοῦ 5ου τόμου, τοῦ «Νέου Ἑλληνομνημόνος», τοῦ Σπ. Λάμπρου, ἀπ' ὅπου ἐλήφθησαν καὶ ὅσα ἀποσπάσματα περιλαμβάνονται στὸ παρόν μὲ τὴν ἐπισήμανσιν μόνον τῆς σελίδος).

ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΤΙΚΟΙ ΗΓΕΜΟΝΕΣ. Ἄν θελήσουμε νὰ ἀνιχνεύσουμε τὴν αἰτίαν, ποὺ καθιέρωσαν τὰ Ἑλληνικά ὡς διεθνῇ διπλωματικὴ γλῶσσα, πρέπει νὰ ἀνατρέξουμε στὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Ὁ 13ος αἰὼν χαρακτηρίζεται ἀπὸ μία ἀνθησιν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, ποὺ βαθμηδὸν ἤρχισε τὸν 8ον αἰῶνα, ἀπὸ τὴν ὀριστικοποίησιν τῆς ἀραβικῆς παρουσίας στὴν Εὐρώπη (Ἰσπανία). Εἶναι γνωστό, ὅτι οἱ Ἀραβες διέσωσαν τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ καὶ μέσῳ τῆς Ἰσπανίας καὶ Σικελίας πρῶτοι αὐτοὶ τὸν διέδωσαν στὴν Δυτικὴ Εὐρώπη· ἰδιαίτερα τὴν Ἰατρικὴν, τὰ Μαθηματικά, τὴν Ἀστρονομία, τὴν Χημεία καὶ τὴν Φιλοσοφία. Ἡ σπουδὴ αὐτῶν τῶν ἐπιστημῶν ἀσφαλῶς ἐγέννησε τὴν ἀνάγκη νὰ μελετηθοῦν τὰ πρωτότυπα συγγράμματά τους· ὄχι μόνον γιὰ τὸν πλουτισμὸν τῶν γνώσεων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν ἀραβικῶν μεταφράσεων. Μὲ δεδομένο, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἐλάχιστα ἠσχολήθηκαν μὲ τὶς ἐπιστῆμες, ἦνθησαν στὴν Εὐρώπη οἱ σπουδῆς τῶν Ἑλληνικῶν, ποὺ ἀπετέλεσαν ἀπαραίτητο ἐφόδιο τῶν σπουδαζόντων. Καὶ ὄχι μόνον, ἀφοῦ καὶ ἄσχετοι πρὸς τὶς ἐπιστῆμες, ὅπως ὁ Βοκκάκιος, ἠθέλησαν νὰ μάθουν Ἑλληνικά. Εἶναι δὲ ἀξιοσημεῖωτον, ὅτι ὁ Γερμανὸς Φρειδερίκος Β' ὠμίλει κακὰ Γερμανικά ἀλλὰ καλὰ Ἑλληνικά.

Τὰ δὲ Λατινικά, ἐκτὸς ἀπὸ γλῶσσα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, διετερήθησαν στὴν ρωμαϊκὴ λογοτεχνικὴ παράδοσιν. Ἔτσι τὰ λαϊκὰ τραγούδια τοῦ 12ου καὶ 13ου αἰῶνος «*κάρμιν*α» ἔχουν γραφῇ στὰ Λατινικά. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀξιοπεριέργον· τὸ Βυζάντιο στὴν ἀκμὴ του (ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ) καθιέρωσε διὰ νόμου ὡς ἐπίσημη γλῶσσα τὰ Λατινικά, ἐνῷ οἱ Λατῖνοι καὶ Τοῦρκοι κατακτητὲς τοῦ ἐπέβαλαν τὰ Ἑλληνικά σὰν ἐπίσημη διπλωματικὴ γλῶσσα. Μία ἀκόμη ἀπόδειξις τοῦ σφοδροῦ μισελληνισμοῦ τοῦ Βυζαντίου. Καὶ μάλιστα καθιερώθησαν σὰν ἐπίσημη διπλωματικὴ γλῶσσα τὰ Ἑλληνικά, τὴν ἐποχὴ ποὺ εἶχαν δημιουργηθῇ τὰ πρῶτα εὐρωπαϊκὰ ἔθνη καὶ οἱ νέες ἐθνικὲς εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες.

Στὸ προαναφερθὲν περιοδικό του, ὁ Σπ. Λάμπρος ἀναφέρεται σὲ ἀρκετὲς ἐπιστολὰς τῶν σουλτάνων, γραμμένες στὰ Ἑλληνικά μέχρι τέλους τοῦλάχιστον τοῦ 16ου αἰῶνος. Καὶ δὲν θὰ σταθοῦμε σὲ ὅσες ἐπιστολὰς ἢ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀπευθύνονται σὲ Βυζαντινοὺς (ὅπως τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, κατακτητοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ 1349, ποὺ πληροφορεῖ τὸν Ἰωάννην Καντακουζηνό, ὅτι ἱκανοποίησε τὸ αἶτημά του νὰ ἐπαναφέρῃ στὴν θέσιν του τὸν ἀποπεμφθέντα πατριάρχη Ἱεροσολύμων Λάζαρο) ἢ σὲ Ἑλληνας (ὅπως ὁ Μουράτ, διὰ τοῦ Σινάν πασσᾶ, ἐξήτει τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως ἀπὸ τοὺς Ἰωαννίτες, ὥστε νὰ διατηρήσουν τὰ πρόνόμίᾱ τους· πρᾶγμα ποὺ αὐτοὶ ἔπραξαν τὸ 1430). Ἰδιαίτερη σημασία ἔχουν ἐπι-

στολές, πού ἐστάλησαν σὲ ἀγνοοῦντας τὰ Ἑλληνικά καὶ Τουρκικά ἡγεμόνες. Ἐνα τέτοιο ἔγγραφο εἶναι τοῦ Μωάμεθ Β΄ τοῦ Πορθητοῦ πρὸς τοὺς Γενουάτες κατοίκους τοῦ Γαλατᾶ, πού τοὺς παραχωρεῖ διάφορα προνόμια, ἐπειδὴ δὲν ἀντεστάθησαν, ἀλλὰ παρεδόθησαν. Ἀρχίζει δὲ τὸ ἔγγραφο: «*Ἐγὼ ὁ μέγας αὐθέντης καὶ μέγας ἄμυρᾶ σουλτᾶνος ὁ Μεχμέτ μπέης, υἱὸς τοῦ μεγάλου αὐθέντου καὶ μεγάλου ἄμυρᾶ σουλτάνου Μουράτ μπέη, ὁμνύω εἰς τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ εἰς τὸν μέγαν ἡμῶν προφῆτην τὸν Μωάμεθ καὶ εἰς τὰ ἑπτὰ μουςάφια ὅπου ἔχομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, καὶ εἰς τοὺς ρκδ' χιλιάδας προφῆτας τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ πάππου μου καὶ τοῦ πατρός μου, καὶ πρὸς ἑαυτόν καὶ πρὸς τὰ παιδιὰ μου καὶ εἰς τὸ σπαθὶ ὅπου ζῶνομαι*». Στὴν συνέχεια δὲ ὁ Μωάμεθ ἀναφέρεται στὰ προνόμια πού παραχωρεῖ στοὺς Γενουάτες καὶ τὶς ὑποχρεώσεις πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν τους. (Ὁλόκληρο τὸ ἔγγραφο: ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 66-68). Στὸ σύνολο ἔχουν διασωθῇ μαζί με τὸ προηγούμενο 10 ἔγγραφα ἢ ἐπιστολές τοῦ Μωάμεθ στὰ Ἑλληνικά. Ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἕνα ἀναφέρεται στὴ συνθήκη τοῦ 1451 μετὰ τοῦ μεγάλου μαγίστρου τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου Ἰωάννου ντὲ Λαστίκ. Τρεῖς δὲ ἐπιστολές ἑλληνιστὶ γραμμένες ἔχουν σταλῇ πρὸς τὸν δόγην τῆς Βενετίας Ἰωάννην Μοντσενίγον (1479, 1480, 1481), μετὰ τὶς ὁποῖες ὀυθμίζονται οἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν. Ὅλα δὲ τὰ ἔγγραφα, πλὴν τοῦ πρώτου ἀναφερομένου, φέρουν τὸν καθιερωθέντα ἀπὸ τὸν Ὁρχάν «*τουράν*»· δηλαδὴ μελανωμένον ἀποτύπωμα δακτύλου τοῦ σουλτάνου ἀντὶ ὑπογραφῆς.

Περὶσσότερες ἐπιστολές στὰ Ἑλληνικά εἶναι, ὅσες διεσώθησαν, τοῦ διαδόχου τοῦ Μωάμεθ Βαγιαζίτ Β΄. Ἐπίσης ἐξ ὀνόματος τοῦ σουλτάνου ἀπέστειλε ὁμοίως ἐπιστολές καὶ ὁ μέγας του βεζύρης Ἀχμέτ πασσᾶς. Μεγάλην δὲ ἐντύπωσιν προκαλοῦν πέντε διασωθεῖσες ἐπιστολές τοῦ Βαγιαζίτ στὰ Ἑλληνικά. Οἱ τρεῖς ἀπὸ αὐτὲς ἀπευθύνονται στὸν πάπα Ἰννοκέντιον Η΄ καὶ οἱ ἄλλες δύο στὸν πάπα Ἀλέξανδρο ΣΤ΄, τὸν Βοργιαν. Πέρα ἀπὸ τὴν ἀξία τῶν διαλαμβανομένων στίς ἐπιστολές (κυρίως γιὰ τὴν τύχη τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Τζέμ, πού εἶχε ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον του καὶ εὐρίσκετο ἐν ὁμηρίᾳ στὴν παπικὴ αὐλή), σημαντικὴ εἶναι ἡ προσαγόρευσις, πού ἐπιφυλάσσει γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ὁ Βαγιαζίτ. Δὲν τοῦ ἤρκει πλέον ὁ τίτλος τοῦ «*μεγάλου ἄμυρᾶ*». Γι' αὐτὸ ὅλες του τὶς ἐπιστολές (καὶ αὐτὲς πού παραθέτει ὁ Κ. Σάθας στὴν «*Τουρκοκρατουμένην Ἑλλάδα*») τὶς ἀρχίζει: «*Σουλτᾶν Μπαγιαζίτ Χὰν θεοῦ χάριτι μέγιστος βασιλεὺς βασιλέων καὶ αὐτοκράτωρ ἀμφοτέρων τῶν ἡπείρων Ἀσίας καὶ Εὐρώπης...*». Εἶναι φανερὴ πλέον ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀπόψεως, ὅτι ἡ Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία εἶναι διάδοχος τῆς Βυζαντινῆς. Ὁ τίτλος τοῦ «*μεγάλου ἄμυρᾶ*» ἔχει μετατραπῇ σὲ «*ἐλέφ Θεοῦ αὐτοκράτωρ*», ὅπως τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ἡ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἀπὸ τὴν διπλωματία τοῦ σουλτάνου αὐτὴν πρέπει νὰ εἶχε τὴν αἰτία. Καὶ ὄχι μόνον οἱ δικές του ἐπιστολές ἐγράφοντο στὰ Ἑλληνικά, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπαντήσεις, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς διασωθεῖσες ἐπιστολές τοῦ μεγάλου μαγίστρου τῶν Ἰωαννιτῶν τῆς ρόδου Ντ' Ὠμπουσσόν. Ἀκόμη καὶ τὰ διασωθέντα διαπι-

στευτήρια τοῦ προξένου τῆς Φλωρεντίας στήν Κωνσταντινούπολιν εἶναι γραμμένα στά Ἑλληνικά, ὅπου ὁ Βαγιαζίτ προσφωνεῖται: «*Τῷ ἐνδοξοτάτῳ αὐθέντῃ καί ὑψηλοτάτῳ κυρίῳ Παῖαζήτ Ὀτμάνῳ Κωνσταντινουπόλεως, πάσης Ἀσίας καί Ρωμανίας βασιλεῖ, αὐτοκράτορι, κυρίῳ εὐεργετικωτάτῳ*» (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 158).

Ἄλλὰ ἐπιστολές στά Ἑλληνικά ἀπέστειλαν καί οἱ ἐπόμενοι σουλτάνοι. Ὁ Σπ. Λάμπρος σημειώνει: «*Οὕτω μόνον μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος φθάνομεν, καί δὲν δυνάμεθα νά καθορίσωμεν τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ Ὑψηλὴ Πύλῃ ἀπεφάσισε νά μὴ ποιῆται χρῆσιν τῆς γλώσσης τῶν δυναστευομένων ὡς ἐπισήμου καί διεθνοῦς ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἑσπερίαν*». (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 77). Ἀλλὰ ἡ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης στήν διπλωματία ἐκείνης τῆς ἐποχῆς δὲν ἦταν περιορισμένη στήν Ὑψηλὴ Πύλῃ. Ἐχει διασωθῇ ἐπιστολὴ τοῦ χάνου τῆς Κοιμαίας Μεγκλιγιράῃ πρὸς τὴν πολιτείαν τῆς Γενούης, γραμμένη στά Ἑλληνικά. Ὁμοίως στά Ἑλληνικά ἐγράφοντο πρὸς τοὺς ξένους καί ἀπὸ τοὺς ἀξιωματούχους τῆς Πόρτας, ὅπως αὐτὴ τοῦ διοικητοῦ τῆς Λευκάδος Χουσηνσάν μπέη πρὸς τὸν Βενετὸν διοικητὴν τῆς Κερκύρας Θεόπολον. Ὅμως ἡ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς ἦταν πιὸ γενικευμένη, ὅπως φαίνεται. Ἐχουν διασωθῇ στά Ἑλληνικά δύο ἀποδείξεις, γιὰ χρήματα ποὺ ἐδόθησαν στὸν Χατζῆ Ἰουσοῦφη ἀπὸ τὴν Καλλιόπολιν, στὸν ζωγράφο τοῦ Μωάμεθ Συνάνμπεη καί τὸν Ἑλληνα Παντολέοντα Ἀρφαρᾶ ὡς ἀποζημιώσεις ἀπὸ τὸν ἀπεσταλμένο τῆς Βενετίας Νικόλαον Κόκον, ἐξ αἰτίας τῆς πειρατείας ποὺ εἶχε διαπράξει σὲ βάρος τους ὁ Βενετὸς πλοίαρχος Σκιπίων Μπουόνο στὸ λιμάνι τῆς Θάσου.

Η ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ. Ὅποια καὶ ἂν ἦταν τὰ Ἑλληνικά, ὅπως καὶ ἂν ἐγράφοντο, ἡ χρῆσις τους ἦταν σχεδὸν γενικευμένη, τοῦλάχιστον στήν διπλωματίαν, μέχρι τέλους τοῦ 16ου αἰῶνος. Τὰ θαυότερα αἷτια, ποὺ ἐγκατελείφθησαν ὡς διπλωματικὴ γλῶσσα, δὲν τὰ γνωρίζουμε. Ἀν λάβουμε ὑπ' ὄψιν διάφορα γεγονότα τῆς ἐποχῆς, μόνον εἰκασίες δυνάμεθα νά κάμουμε. Τὸ πιθανώτερο εἶναι, ὅτι τότε παρατηρεῖται μία στροφή πρὸς τὸν τουρκικὸ ἐθνισμό. Ἴσως αὐτὸ νά ἀντιτάχθηκε πρὸς τὸν εὐρωπαϊσμόν, ποὺ θὰ καταλήξῃ ἀργότερα σὲ ἐθνικισμό. Σὲ τοῦτο συνηγοροῦν ὁ περιορισμὸς τοῦ Πατριαρχείου καί τῶν ἐκ τοῦ Βυζαντίου ἀξιωματούχων στήν συνοικία τοῦ Φαναρίου (τὸ Πατριαρχεῖο μετεφέρθη ἐκεῖ τὸ 1601)· ταιντόχρονα δὲ ἔπαυσε καί τὸ παιδομάζωμα, ἀλλὰ ἀπηγορεύθησαν διὰ νόμου καί οἱ μαζικοὶ ἐξισλαμισμοὶ (ἐκούσιοι καί βίαιοι). Καί ἀκόμη ἡ ἀποψις περὶ κληρονομίας τοῦ Βυζαντίου πρέπει νά εἶχε ἀτονίσει στήν συνείδησιν τῶν σουλτάνων, ἀφοῦ ἡ ἐπικράτειά τους ἦταν κατὰ πολὺ μεγαλύτερη τῆς ὑζαντινῆς ποὺ εἶχαν γνωρίσει καί, τὸ κυριώτερο, τὸ ἀντιδυτικὸ μένος (ιδίως τῆς Ἐκκλησίας) τοὺς ἔθετε ἐμπόδια στήν διπλωματίαν τους. Πρέπει δὲ νά λάβουμε σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν διομολογήσεων (ἐμπορικῶν καί ἄλλων προνομίων τῶν Λυτικῶν) τοποθετεῖται ἀκριῶς σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ.

Ἀθανάσιος Κουκοβίστας

Οί επιστημονικές θεωρίες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γιά τὸ φαινόμενο τοῦ σεισμοῦ ΕΙΧΑΝ ΠΕΤΥΧΕΙ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΣΕΙΣΜΩΝ

*«Τότε διασχίζει ἀπ' ἄκρο σ' ἄκρο τὶς πόλεις
ἕνας δικέφαλος τρόμος· φόβος ὅτι οἱ στέγες θὰ
καταρρεύσουν καὶ ὅτι, καθὼς ἡ Γῆ σχίζεται
στὰ δύο, ἡ Φύση θὰ ἀνοίξῃ μιὰ ἀχανῆ
ἄβυσσο πὺν θὰ γεμίσῃ μ' ἕνα σωρὸ ἀπὸ ἐρείπια».*

[Λουκρήτος, «De rerum natura»]

I. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ φαινόμενο τοῦ σεισμοῦ προκαλεῖ ρίγη φόβου σὲ κάθε ἄνθρωπο, πὺν συνειδητοποιεῖ τὴ μηδαμινότητά του ἐνώπιον τῆς Μητέρας - Θεᾶς, τῆς Φύσης. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο οἱ προϊστορικοὶ ἄνθρωποι ἀπέδιδαν τοὺς σεισμοὺς σὲ θεοὺς καὶ δαίμονες, οἱ ὅποιοι ἤθελαν νὰ τιμωρήσουν τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴ «φαιλότητά» τους, ὠρισμένοι δὲ κατέφευγαν σὲ ἀνθρωποθυσίες γιὰ τὴν ἐξιλέωσι τοῦ ὠργισμένου θεοῦ. Οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ – πλὴν τῶν Κινέζων – εἶχαν παιδαριώδεις ἀντιλήψεις γιὰ τὴ γένεσι τῶν σεισμῶν. Οἱ Ἰνδοὶ ἐπίστευαν, ὅτι ἡ Γῆ στηρίζεται ἐπάνω σ' ἕναν ἐλέφαντα, ὁ ὅποιος κουνιέται καὶ «σεῖει» τὴ Γῆ, ἐνῶ οἱ Μογγόλοι ἀντικαθιστοῦσαν τὸν ἐλέφαντα μ' ἕναν βάτραχο. Οἱ Ἰάπωνες ἦταν πεπεισμένοι, ὅτι οἱ δονήσεις τῆς Γῆς δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ οἱ ἐξαγριωμένες συσπάσεις τοῦ Ναμάζου, ἐνὸς γιγάντιου γατόψαρου.

Μόνο οἱ Ἕλληνες προσπάθησαν νὰ δώσουν μιὰ λογικὴ ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου τῶν σεισμῶν, ἐρχόμενοι ὡσαύτως σ' ἀντίθεσι μὲ τοὺς Ἀνατολίτες ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀρχαίους λαοὺς – οἱ ὅποιοι διείποντο ἀπὸ θεοκρατικὲς ἀντιλήψεις. Καὶ αὐτό, διότι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευαν ὅτι ἡ γνῶσι – τὴν ὁποία οἱ ἀνατολίτικες δοξασίες (καὶ δὴ ἡ βιβλική) ἐξωθέλιζαν στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον – εἶναι δυνατόν νὰ δαμάσῃ τὸν φόβο. Ὁ Σενέκας προσκαλοῦσε τὴν ἀνθρωπότητα ν' ἀπελευθερωθῇ ἀπ' τὴν ἀγωνία πὺν τὴν περιέζωνε, κατανοώντας τὶς αἰτίες τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ φαινομένου. Τότε μόνο οἱ ἄνθρωποι σκέπτονται νηφάλια καὶ δύνανται ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν οἰανδήποτε ἐπερχόμενη συμφορὰ ὀρθότερα ὑπὸ τὸ «κράτος» τῆς ψυχραιμίας.

II. ΛΟΓΙΚΕΣ - ΜΗ ΘΕΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΤΩΝ ΣΕΙΣΜΩΝ

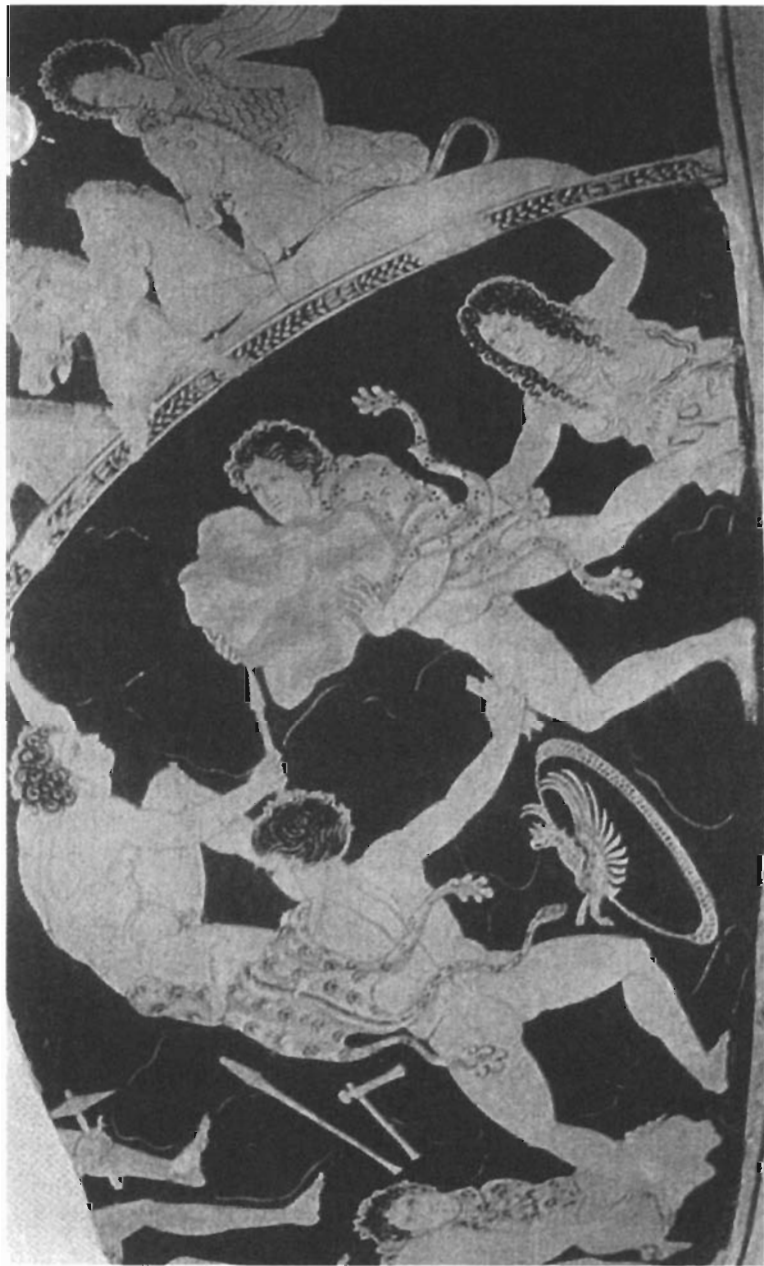
Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες προσπάθησαν νὰ ἐρμηνεύσουν ὀρθολογικὰ τὸ φυσικὸ αὐτὸ φαινόμενο τοῦ σεισμοῦ. Ἐξέταζαν τὶς συνέπειες του, διέκριναν εἶδη σεισμῶν ἀνάλογα μὲ τὴν κίνησι πὺν αὐτοὶ εἶχαν, πρόσεχαν ἰδιαίτερα διάφορα «πρόδρομα φαινόμενα» τῶν σεισμῶν καὶ βάσει διαφορῶν μεθόδων ἀγνώ-

στων σὲ μᾶς προέδλεπαν σεισμούς!

Ἡ ἐπιστημονικὴ προσπάθεια γιὰ ἐξήγησι τῶν σεισμῶν ἀπ' τοὺς προϊστορικοὺς Ἕλληνες διεσώθη μέσῳ τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας. Σύμφωνα μὲ κάποιες ἀπόψεις, ἡ Τιτανομαχία ἀναφέρεται σὲ κοσμολογικὰ φαινόμενα ἢ καὶ τὴν πρωταρχικὴ κατάστασι τῆς ὕλης καὶ τοῦ πλανήτη μας (σ.σ. ὁ Δίας ἐκφράζει τὴν εὐτάξια, οἱ Τιτᾶνες τὴν ἀταξία). Ἡ Ἑλληνικὴ Μυθολογία ἀναφέρεται στὴν πρωταρχικὴ μορφή τῆς Γῆς, τότε ποὺ ταλανιζόταν ἀπὸ ἐκρήξεις. Οἱ μυθολογικὲς αὐτὲς ἀναφορὲς μπορεῖ νὰ ἐνέχουν ἱστορικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀξία. Θὰ πρέπει νὰ προσέξουμε, ὅτι τὸ ὄνομα Ἄτλας σημαίνει «νερὸ» (ἐξ οὗ καὶ Ἀτλαντικὸς ὠκεανὸς, ποὺ ὑποδηλώνει συνεχῆ ροή). Ἕνας ἄλλος μῦθος θεωρεῖ πρόξενον τῶν σεισμῶν τὸν Προμηθεά, ἀδελφὸ τοῦ Ἄτλαντος. Ὁ πιὸ διαδεδομένος ὅμως μῦθος εἶναι αὐτὸς τοῦ γίγαντα Ἑγκελάδου. Ἡ Ἀθηνᾶ ἔρριξε πάνω του τὸν γιγάντιο βράχο - ἡφαίστειο τῆς Σικελίας Αἴτνα, ὥστε νὰ καταπλακωθῇ καὶ νὰ μὴ ξανασηκώσῃ κεφάλι. Δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι σύμφωνα μὲ τὶς σύγχρονες ἀπόψεις σεισμολόγων ἡ ἔντασι καὶ ἡ ἐκδήλωσι ἐνὸς σεισμοῦ περιορίζονται κατὰ πολὺ σὲ περιοχὲς, ὅπου τὰ ἐδάφη εἶναι βραχώδη. Ἄλλοι μῦθοι θεωροῦν πρόξενον τῶν σεισμῶν τὸν Ποσειδῶνα. Βλέπουμε πάλι ἐδῶ - ὅπως καὶ στὸν μῦθο μὲ τὸν Ἄτλαντα - νὰ θεωρεῖται τὸ «ὑγρὸν» (ὅ,τι μ' αὐτὸ ἐννοοῦσαν) ὡς αἰτία τῶν σεισμῶν. Πάντως ὁ καθηγητὴς πανεπιστημίου Π.Ι. Σπυρόπουλος θεωρεῖ, ὅτι αὐτὸς ὁ μῦθος «εἶχε πολὺ ὀρθολογισμό, ἀφοῦ οἱ περισσότεροί σεισμοὶ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο γίνονται σὲ θαλάσσιες περιοχάς». [Σ.σ. Πρέπει νὰ διευκρινισθῇ, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν πραγματικά, ὅτι ὁ θαλάσσιος Θεὸς Ποσειδῶν, ὁ «ἐνοσίγαιος» καὶ «ἐνοσίχθων» (= αὐτὸς ποὺ σείει τὴν Γῆ) προκαλεῖ τοὺς σεισμούς]. Ὁ Σόλων σὲ μιὰ ἐλεγεία του γράφει: «ἐκ νεφέλης πέλεται χιόνος μένος ἡ δὲ χαλάζης, θροντὴ δ' ἐκ λαμπρῆς γίγνεται ἀστερόπης» (Διογ. Λαέρτης 1,50). [Ἀπ' τὸ σύννεφο δημιουργεῖται τοῦ χιονιοῦ καὶ τοῦ χαλαζιοῦ ἡ δύναμις καὶ ἡ θροντὴ γίνεται ἀπ' τὴ λαμπρὴ ἀστραπή].

III. ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΣΕΙΣΜΩΝ

Στοὺς ἱστορικοὺς χρόνους πρῶτα οἱ Ἰωνες φιλόσοφοι προσπάθησαν νὰ ἐξηγήσουν τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἐπιστημονικά - ὀρθολογικά. Ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος (624-546 π.Χ.) θεωροῦσε τὸ νερὸ («ὑδωρ») ὑπεύθυνο γιὰ τὴ γένεσι τῶν σεισμῶν. Δὲν πίστευε ὅμως, ὅπως ἐσφαλμένα γράφει ὁ καθηγητὴς Β. Παπαζάχος, «ὅτι ἡ Γῆ πλέει στοὺς ὠκεανούς σὰν ἓνα μεγάλο σκάφος καὶ εἶναι οἱ κινήσεις τῆς θάλασσας ποὺ προκαλοῦν τοὺς σεισμούς», διότι, ὅπως γράφει ὁ καθηγητὴς Φυσικῆς Γ. Λιδιεράτος, ὁ Θαλῆς «ἀναγνώριζε τὸ σφαιρικὸ σχῆμα τῆς Γῆς καὶ ὑποστήριζε τὴν ὑπαρξὶ ἀξονα τῆς Γῆς...». Συνεπῶς ὅταν ὁ Θαλῆς λέγει «ὑδωρ», δὲν ἐννοεῖ θαλάσσιο νερό. (Γιὰ τὴ σημασία τῆς λ'ξεως «ὑδωρ» στὸν Θαλῆ ἰδὲ Α. Ἀνδριανόπουλου, «Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες

Ἡ Γυγαντομαχία, ἡ ὁποία μὲ συνταρακτικές λεπτομέρειες πού θυμίζουν «ρεπορτάζ» ἀπὸ τρομακτικὴ φυσικὴ καταστροφή, περιγράφεται στὴ «Θεογονία». Ἡ ἀφήγηση γιὰ τὶς ἐκσφενδονίσεις δράκων, τὶς ἐκρήξεις, τὶς δονήσεις καὶ τὰ χόσματα τῆς Γῆς, πού προκλήθηκαν ἀπὸ τὴν μάχη θεῶν καὶ γιγάντων, θεωροῦνται ἀπὸ πολλοὺς ἐρευνητὲς ὡς συμβολικὴ καταγραφὴ τρομερῶν ἀναστατάσεων ἀπὸ σεισμοὺς στὸν γήινο φλοιό. (Αγγειογραφία σὲ ἐλληνικὸ ἐρυθρόμορφο ἀγγεῖο, ἀποκείμενο στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο Νεαπόλεως.)

Φιλόσοφοι»). Ὁ Ἀναξίμανδρος (585-528) πίστευε, ὅτι ἡ ἴδια ἡ Γῆ εἶναι ὑπεύθυνη γιὰ τοὺς σεισμούς. Συγκεκριμένα ὑπεστήριξε, ὅτι «...σεισμὸν δὲ γεννᾶσθαι τῆς γῆς ἐπὶ πλεῖον ἀλλοιουμένης ὑπὸ θερμασίας καὶ ψύξεως» (Ἀριστοτέλης «Μετεωρολογικά», παρ. 7: Ὁ σεισμὸς γίνεται ἀπὸ ἀλλοιώσεις τῆς γῆς, λόγῳ μεταβολῶν τῆς θέρμανσης καὶ τῆς ψύξης).

Ὁ Πυθαγόρας, ὁ ὁποῖος εἶχε διατυπώσει ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀστρονομικὲς καὶ κοσμολογικὲς ἀπόψεις, πού εἶναι ἐπικαίρες ἀκόμη καὶ σήμερα, ἐνῶ ἄλλες χάθηκαν μὲ τὴν καταστροφή τῆς Σχολῆς του, ὑπεστήριξε ὅτι τὸ «κεντρικὸν πῦρ» προκαλεῖ τοὺς σεισμούς. Μὲ τὸν ὅρο «κεντρικὸν πῦρ» ἐννοοῦσε τὴν πυρσόσφαιρα τῆς Γῆς καθὼς καὶ τὴν θερμότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ της, χρησιμοποιοῦσε δὲ τὸ «κεντρικὸν πῦρ», γιὰ νὰ δηλώσῃ καὶ τὸν ἥλιο, γύρω ἀπ' τὸν ὁποῖο ἐπίστευε, ὅτι κινεῖται ἡ Γῆ. Ἀξιόλογη ἀποψὶ διετύπωσε καὶ ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ ὁποῖος θεωροῦσε ὅτι τὸ «πῦρ» (ἀνάλογο μὲ τὸ πῦρ τοῦ Πυθαγόρα) προκαλοῦσε τοὺς σεισμούς. Κατὰ τὴν ἀποψὶ του τὰ κοιλώματα στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γῆς περιέχουν ἀέρια (ἀτμούς), τὰ ὁποῖα συγκρουόμενα παράγουν θερμότητα (ὅπως τὰ σύννεφα παράγουν ἀστραπὲς) καὶ καθὼς ἡ θερμότητα ἀνεβαίνει γρήγορα πρὸς τὰ πάνω, συναντᾷ ἐμπόδια ἀπὸ τὴ διαστολὴ τῆς γῆς καὶ προκαλεῖ ἰσχυρὲς ἐκρήξεις. Αὐτὸ ἔχει ὡς συνέπεια νὰ προκαλοῦνται κραδασμοὶ τῆς γῆς, δηλαδὴ σεισμοί. Ἐπίσης ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας θεωροῦσε τὸν ἀέρα αἰτία τῶν σεισμῶν, κάτι πού δὲν ἐρχεται σ' ἀντίθεση μὲ τὰ προηγούμενα (τὴν θεωρία δηλ. τῶν ὑπερθερμῶν ἀερίων, ἀτμῶν). Ἀναφέρει σχετικὰ: «τούτου γάρ (ἀέρος) κινουμένου καὶ τὴν ὀχουμένην γῆν ὑπ' αὐτοῦ σαλεύεσθαι» («Μετεωρολογικά», παρ. 7).

Ἡ θεωρία αὕτη ἐπηρεάσε πολλοὺς μεταγενέστερους φιλοσόφους, οἱ ὁποῖοι ὅμως τὴν τροποποίησαν σὲ ὠρισμένα σημεῖα της. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ Ἀρχέλαος (5ος αἰ.). ὁ ὁποῖος ἐπίστευε, ὅτι οἱ ὑπόγειοι ἀτμοὶ προκαλοῦν τοὺς σεισμούς. Ὑπεστήριξε δὲ, ὅτι ὅταν οἱ ἀτμοὶ δημιουργοῦν ρῆγμα στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς, προκαλοῦν τεράστιες καταστροφές. Μεταγενέστεροι ὅπαδοι τοῦ Ἀναξαγόρα ὑπεστήριξαν, ὅτι κατακρημνίζονται τὰ στηρίγματα τῶν ἐσωτερικῶν κοιλωμάτων καὶ ἔτσι προκαλοῦνται οἱ σεισμοί. Ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη δέχεται, ὅτι πράγματι αὐτὸ εἶναι ἓνα αἷτιο τῆς γενέσεως τῶν σεισμῶν, τοὺς ὁποῖους μάλιστα οἱ εἰδικοὶ ὀνομάζουν «ἐγκατακρημνισιγενεῖς». Ὁ Καλλισθένης (4ος αἰ.) ἐπίσης εἶχε τὴ γνώμη, ὅτι τὸ νερὸ τῆς θάλασσας ἐμποδίζει τὴν ἐξοδο τῶν ἀερίων, μ' ἀποτέλεσμα αὐτὰ νὰ στριφογυρίζουν καὶ νὰ προξενοῦν σεισμούς. Ὁ Δημόκριτος ἐπανεφέρε στὸ προσκήνιο τὴν θεωρία τοῦ Θαλῆ σχετικὰ μὲ τὸ «ὔδωρ» κάπως παραλλαγμένη, ὅπως παραδίδει ὁ Ἀριστοτέλης στὰ «Μετεωρολογικά» του: «... φησὶ πλήρη τὴν γῆν ὕδατος οὔσαν... ὑπὸ τούτου κινεῖσθαι».

Μὲ τὸ θέμα τῶν σεισμῶν διεξοδικὰ ἔχει ἀσχοληθῇ ὁ Ἀριστοτέλης στὸ ἔργο του «Μετεωρολογικά». Θεωρεῖ αἰτία τῶν σεισμῶν τὰ ἀέρια. Ὁ Ἀριστοτέλης

έκαμε σημαντικές παρατηρήσεις σχετικά με τούς σεισμούς και τις συνέπειές τους, όπως θά δοῦμε και παρακάτω. Ὑπεστήριξε, ὅτι ἕνας ἰσχυρὸς σεισμός δὲν σταματᾷ ἀμέσως ἢ ἔπειτα ἀπὸ ἕνα μόνο χτύπημα, ἀλλὰ συνήθως συνεχίζεται ἐπὶ 40 περίπου ἡμέρες (ὅπως πιστεύουν και οἱ σημερινοὶ σεισμολόγοι), ἔπειτα δὲ ἐπὶ 1-2 χρόνια ἔξακολουθεῖ νὰ σημαδεύῃ τὸν ἴδιο τόπο. Τὸ μέγεθος τοῦ σεισμοῦ καθορίζεται ἀπ' τὴν ποσότητα τῶν ἀερίων και τὸ σχῆμα τῶν διόδων, ἀπ' τίς ὁποῖες διέρχονται. Ὅταν εὐρίσκουν ἀδιέξοδα, οἱ δονήσεις γίνονται πολὺ ἰσχυρές: (*«ὅταν δ' ἰσχυρὸς γένηται σεισμός, οὐκ εὐθύς οὐδ' εἰσάπαξ παύεται σείσας, ἀλλὰ τὸ πρῶτον μὲν μέχρι περὶ τετταράκοντα πρόεισι πολλάκις ἡμέρας, ὕστερον δὲ καὶ ἐφ' ἓν καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἐπισημαίνει κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους. Αἴτιον δὲ τοῦ μὲν μεγέθους τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος (= ἀερίων) καὶ τῶν τόπων τὰ σχήματα δι' οἷων ἂν ῥυῇ ἢ γὰρ ἂν ἀντιτυπῇ καὶ μὴ ῥαδίως διέλθῃ, μάλιστα τε σε καὶ ἐγκαταλείπεσθαι ἀναγκαῖον ἐν ταῖς δυσχωραῖς οἷον ὕδωρ ἐν σκεύει οὐ δυνάμενον διεξελθεῖν»*) (παρ. 8). Γιὰ τὰ παλιροῦς κύματα ἀναφέρει, ὅτι πραγματοποιοῦν «ὀπισθοχωρήσεις» καὶ «ἐπιδρομές», δηλαδὴ ὅτι ἄλλοτε τὰ κύματα ὀπισθοχωροῦν καὶ ἄλλοτε παραμένουν μόνιμα, ὅπως συνέβη μετὰ τὴν καταβύθισι στὴν Ἑλίκη.

Μὲ τὸ θέμα τῶν σεισμῶν ἀσχολήθηκε καὶ ὁ Ἐπίκουρος στὴν «Ἐπιστολὴν πρὸς Πυθοκλῆ». Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐξηγεῖ τίς κλιματολογικὲς ἀλλαγές, τὴ δημιουργία τῶν συννέφων, τὴ φύσι τῶν βροντῶν, τίς ἀστραπές, τοὺς κεραυνούς καὶ τὴ γένεσι τῶν κυκλώνων, προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν γένεσι τῶν σεισμῶν. Γράφει, λοιπόν, ὅτι ὁ «ἀήρ» (= τὰ ἀέρια) προκαλεῖ τοὺς σεισμούς, *«ὁ ὁποῖος, καθὼς γλυστοῦ ἀνάμεσα στίς μᾶζες τῆς Γῆς, κάνει τῇ Γῇ νὰ τρέμῃ»*. Δίνει ὅμως καὶ μιὰ ἄλλη ἐξήγησι καθαρὰ μηχανικὴ, ποὺ εἶναι δεκτὴ καὶ σήμερα: *«Οἱ σεισμοὶ μορεῖ ἀκόμα νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μετάδοσης κινήσεων, ποὺ ὀφείλονται στὴν κατάρρευσι σημαντικῆς μᾶζας γήινων τμημάτων καὶ στὴν ἀναπήδησι ποὺ ὑφίσταται αὐτὴ, ὅταν ἔρχεται σὲ σύγκρουσι μετὰ ἀντικείμενα ποὺ εἶναι πυκνότερα ἀπ' αὐτήν»*. Τὰ ἴδια ἀναφέρει καὶ ὁ Λουκρήτιος στὸ «De Rerum Natura» ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπικουρεῖος φιλόσοφος Διογένης Οἰνοανδέας: *«Σεισμός γίνεται κατὰ πνευμάτων (= ἀερίων) ἐναπόλημψιν ἐν τῇ γῇ καὶ ἄλλως δέ»* (Διογένης Οἰνοανδέας, ἐκδ. Θύραθεν, σελ. 178). Ὁ Σενέκας ἔκανε μιὰ ἀνασκόπησι τῶν μέχρι τότε ἀπόψεων γιὰ τὰ αἷτια γενέσεως τῶν σεισμῶν καὶ ἐξέφρασε τὴν ἂποψι, ὅτι αὐτοὶ προκαλοῦνται ἀπ' τοὺς ἀτμούς. Σημαντικὲς παρατηρήσεις τῶν σεισμικῶν φαινομένων ἔκανε καὶ ὁ Πανσανίας.

Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς τῶν ἀρχαίων ἐπαναδιατυπώθηκαν ἀπ' τὸν Γάλλο Καρτέσιο, ὁ ὁποῖος ἔγραφε ὅτι *«ἐκτὸς ἀπ' τοὺς ἀτμούς ποὺ θγαίνουσι ἀπ' τὸ νερό, ἀναδύεται ἐπίσης ἀπ' τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γῆς μιὰ μεγάλη ποσότητα διαπεραστικῶν καὶ διαβρωτικῶν ὑγρῶν»*, ποὺ θυμίζουν πολὺ νεώτερες ἀπόψεις τῆς σεισμολογίας, οἱ ὁποῖες δέχονται ὡς αἷτια τῶν σεισμῶν ὄχι τὴν σύγκρουσι τῶν λιθοσφαιρικῶν πλακῶν ἀλλὰ τὴν ταχύτατη κίνησι διαφόρων συστατικῶν,

τὰ ὅποια ἄλλοτε εὐρίσκονται σὲ ὑγρὴ καὶ ἄλλοτε σὲ ἀέρια κατάστασι (ὑπέρθερμοι ἅτμοι) στὸν μεταξὺ λιθόσφαιρας καὶ πυρόσφαιρας χώρο καὶ στήν σύγκρουσι μὲ προεξοχές τῆς λιθόσφαιρας. Ὅπως γράφει τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸ λεξικὸ τοῦ «Ἡλίου» στὴ σελ. 164 τοῦ τόμου 8, «οἱ ἀρχαῖοι διετύπωσαν θεωρίας περὶ τῆς γενέσεως τῶν σεισμῶν, πού πλησιάζουν εἰς μερικὰ σημεῖα τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις περὶ τῶν αἰτίων γενέσεως τῶν σεισμῶν». Τὸ θέμα μένει ἀνοικτό, οἱ ἀρχαῖοι ὅμως φιλόσοφοι γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ἀποδεικνύονται ἐπίκαιροι.

IV. ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΩΝ ΣΕΙΣΜΩΝ

Τὸ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν σημαντικώτατες σεισμολογικὲς γνώσεις, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὶς πληροφορίες τοῦ Κικέρωνα, ὁ ὁποῖος γράφει, ὅτι ὁ Ἀναξίμανδρος προέβλεψε ἓνα μεγάλο σεισμό, ὅταν ἐπισκέφθηκε τὴ Σπάρτη τὸ 550 π.Χ. καὶ προειδοποίησε τοὺς Σπαρτιάτες, οἱ ὁποῖοι διανυκτέρευσαν στὸ ὕπαιθρο καὶ σώθηκαν.

Δὲν εἶναι γνωστὸ μὲ ποία μέθοδο προέβλεψε τὸν σεισμό. Ἴσως νὰ εἶχε κατασκευάσει κάποιο εἶδος «σεισμοσκόπου» (ὁ ὁποῖος θεωρεῖται κινεζικῆς προελεύσεως) ἢ νὰ εἶχε παρατηρήσει μιὰ σειρὰ προδρόμων φαινομένων καὶ βάσει αὐτῶν νὰ προέβλεπε τοὺς σεισμούς. Πάντως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν παρατηρήσει ὠρισμένα τέτοια πρόδρομα φαινόμενα. Ὁ Αἰλιανὸς γράφει, ὅτι πέντε ἡμέρες πρὶν ἂπ' τὸν σεισμό τῆς Ἑλίκης τρωτικά, ἔρπετά, γάτες καὶ ἄλλα ζῶα ἐγκατέλειψαν τὴν Ἑλίκη. Ἐπίσης ὁ Πανσανίας στὰ «Ἀχαϊκά», (κεφ. 24), παρατηρεῖ, ὅτι συμβαίνουν «πρόδρομα φαινόμενα, τὰ ὅποια εἶναι ἴδια συνήθως, συμβαίνουν δηλαδὴ πρὸ τῶν σεισμῶν καταιγίδες συνεχεῖς ἢ ξηρασίες, οἱ ὁποῖες διαρκοῦν ἐπὶ χρονικὸ διάστημα μεγαλύτερο τοῦ συνηθισμένου καὶ ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασι δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐκάστοτε ἐποχὴ τοῦ ἔτους... Πολλὲς φορὲς οἱ πηγὲς τῶν ὑδάτων στερεοῦν καὶ ξηραίνονται...».

V. ΠΩΣ ΔΙΕΚΡΙΝΑΝ ΤΟΥΣ ΣΕΙΣΜΟΥΣ ΣΕ ΕΙΔΗ

Ὁ Ἀριστοτέλης διακρίνει τοὺς σεισμούς σὲ δύο κατηγορίες: σὲ «βράστας», οἱ ὁποῖοι ἔρχονται ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γῆς κατακόρυφα, δηλ. ὑπὸ ὀρθή γωνία καὶ σὲ «ἐπικλίντας», οἱ ὁποῖοι ἔρχονται ὑπὸ ὀξείαν γωνία καὶ προκαλοῦν πλάγια κίνησι. Στὰ «Μετεωρολογικά» του γράφει: «Τὰ χτυπήματα καὶ ἡ κίνησι τῆς Γῆς εἶναι συνήθως ὀριζόντια, μερικὲς ὅμως φορὲς καὶ κατακόρυφα».

Ὁ Ποσειδώνιος διακρίνει καὶ αὐτὸς δύο εἶδη σεισμικῶν δονήσεων: τὴ «*succisia*», κατὰ τὴν ὁποία ἡ Γῆ σείεται κατακόρυφα καὶ τὴν «*inclinatio*», πού τὴν θεωρεῖ πιὸ ἐπικίνδυνη καὶ κατὰ τὴν ὁποία ἡ Γῆ σείεται πρῶτα ἂπ' τὴ μία μεριά καὶ κατόπιν ἂπ' τὴν ἄλλη σὰν πλοῖο. Προσθέτει δὲ καὶ τὴν ἀπλῆ

δόνησι τῶν ἀντικειμένων. Ὁ Σενέκας στὸ «Περὶ Φυσικῶν Θεμάτων» διακρίνει τρία εἶδη σεισμῶν: α) σεισμοὶ μὲ ταλαντευόμενες κινήσεις, β) σεισμοὶ μὲ κυμαινόμενες κινήσεις πάνω-κάτω καὶ γ) σεισμοὶ μὲ τρεμούλιασμα ἢ δονήσεις. Ἀναγνωρίζει τὸν τοπικὸ χαρακτήρα τῶν σεισμῶν. Ὁ Πανσανίας στὰ «Ἀχαϊκά», (κεφ. 24), ἀναφέρεται σὲ τρία εἶδη σεισμῶν: «Δὲν ὑπάρχει μόνον ἓνα εἶδος σεισμῶν. Ὅσοι ἀρχικὰ μελέτησαν τὸ φαινόμενο καὶ διδάχθησαν ἀπὸ ἐκείνους, μπόρεσαν νὰ ξεχωρίσουν τρία εἶδη σεισμῶν: ἡ πιὸ ἥλια μορφὴ σεισμοῦ εἶναι, ὅταν ἡ πρώτη κίνησι πὺν ἔδωσε στὰ οἰκοδομήματα μιὰ κλίσι πρὸς τὸ ἔδαφος, ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἄλλη κίνησι ἀντίθετη, πὺν ξανασηκώνει ὅσα εἶχαν κλίνει. Στὸν τύπο αὐτὸ τοῦ σεισμοῦ μπορεῖ νὰ δῇ κανεῖς... ρηγματωμένα μέρη ὁχετῶν καὶ ἄλλων μέσων διελεύσεως ρέοντος ὕδατος, νὰ συνενώνωνται πιὸ καλὰ ἀπ' ὅσο θὰ μπορούσαν νὰ τὰ συνδέσουν εἰδικοὶ τεχνίτες. Ἡ δεύτερη μορφὴ σεισμῶν καταστρέφει κάθε τι πὺν μπορεῖ νὰ καταστραφῇ. Τὸ πιὸ καταστρεπτικὸ ὅμως εἶδος σεισμοῦ τὸ παρομοιάζουν μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἐκπνοή, ὅπως γίνεται σὲ ἄτομο πὺν ὑποφέρει ἀπὸ συνεχῇ πυρετό, ὅποτε ἡ ἐκπνοὴ γίνεται αἰσθητὴ καὶ σ' ἄλλα μέρη τοῦ σώματος, ἰδίως ὅμως κάτω ἀπ' τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο λέγουν, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ σεισμοῦ εἶναι σὰ νὰ χώνεται κατ' εὐθεῖαν κάτω ἀπ' τὰ οἰκοδομήματα καὶ συμβάλλει στὸ νὰ πάλλονται τὰ θεμέλιά τους, ὅπως οἱ τυφλοπόντικοι δονοῦν καὶ θγάζουν ἐπάνω ἀπ' τὰ βάθη τῆς Γῆς τοὺς σωροὺς τῶν χωμάτων. Μόνον ὁ σεισμὸς τοῦ εἶδους αὐτοῦ δὲν ἀφήνει κανένα ἔχνος οἰκισμοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς». Ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐπίσης στὸ ἔργο του «Βίοι τῶν Φιλοσόφων», ἀφοῦ γράφει ὅτι αἰτία τῶν σεισμῶν εἶναι τὰ ἀέρια («σεισμους δὲ γίνεσθαι ρυέντος πνεύματος εἰς τὰ κοιλώματα τῆς γῆς»), διακρίνει τέσσερα εἶδη σεισμῶν: «εἶναι δ' αὐτῶν τοὺς μὲν σεισματίας, τοὺς δὲ χασματίας, τοὺς δὲ κλιματίας, τοὺς δὲ θρασματίας». «Σεισματίες», κατὰ τὸν Διογένη, εἶναι οἱ σεισμοὶ πὺν προκαλοῦν παλινδρομικὰς κινήσεις, «χασματίες» εἶναι οἱ σεισμοὶ πὺν ἀνοίγουν χάσματα δηλ. ρήγματα στὰ ἔδαφη, «κλιματίες» εἶναι σεισμοὶ πὺν κάνουν τὰ κτήρια νὰ γέρουν στὰ πλάγια καὶ «θρασματίες» εἶναι οἱ σεισμοὶ πὺν προκαλοῦν κατακόρυφες μετακινήσεις, ὅπως ὅταν βράξῃ τὸ νερό.

Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν ἀσχοληθῇ ἐπισταμένως μὲ τὰ σεισμικὰ καὶ γεωλογικὰ φαινόμενα ἀποδεικνύεται ἀπ' τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Στράβων ἀνεκάλυψε χάρις στὴν ὀξυδέρκειά του, ὅτι ὁ Βεζούδιος ἦταν ἡφαίστειο, παρ' ὅτι στὴν ἐποχὴ του δὲν ἦταν σὲ ἐνέργεια. Ἀπ' τὴν ὄψι τῆς κορυφῆς του συμπέρανε, ὅτι στὸ παρελθὸν ὁ Βεζούδιος ἦταν ἡφαίστειο. Παραθέτει δὲ καὶ ἀριθμὸ σεισμῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολὺ καταστρεπτικοὶ καὶ δημιούργησαν χάσματα. Ἐκφράζει τὴν ἄποψι, ὅτι ἡ κοιλάδα τῶν Τεμπῶν τῆς Θεσσαλίας παλιὰ ἦταν λίμνη καὶ χάρις σ' ἓνα ἰσχυρὸ σεισμὸ μετεδλήθη σὲ κοιλάδα. Τὴν ἴδια ἄποψι βέβαια εἶχε διατυπώσῃ πολὺ παλαιότερα ὁ Ἡρόδοτος: «... τὴν δὲ

Θεσσαλίαν λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην» (H, 129). Ὁ Στράβων πίστευε, ὅτι οἱ σεισμοὶ ὀφείλονται σὲ ἀνυψώσεις καὶ καταθυθίσεις καὶ ἄλλες ἀλλαγές, ποὺ ἐπηρεάζουν τὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς. Ὁμοίᾳ μὲ τὸν Στράβωνα καὶ ὁ Πλίνιος ἀσχολήθηκε μὲ τὸν Βεζούβιο, ριψοκινδύνεψε δὲ τὴ ζωὴ του, γιὰ νὰ παρατηρήσῃ τὴν ἔκρηξί του τὸ 79 μ.Χ. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς εἶχε πεθάνει πέφτοντας σ' ἓνα ἡφαίστειο. Ὁ Πλίνιος ἔγραψε «Ἱστορίαν Φύσεως» σὲ 37 βιβλία, ὅπου ἀπαριθμεῖ σειρὰ γνωστῶν καταστρεπτικῶν σεισμῶν καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴ γένεσί τους.

VI. Η ΘΕΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Ἡ ἔρρευνητική προσπάθεια σταμάτησε τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ θρησκευτικὸς δογματισμὸς διέλυσε διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ, καταργώντας τὴν ἐλεύθερη καὶ ἔλλογη ἔρευνα τῶν φαινομένων. Ἡ προσπάθεια γιὰ ἐξερεύνησι τῶν αἰτίων ποὺ προκαλοῦν τοὺς σεισμοὺς τερματίστηκε, ἀφοῦ ἡ μόνη ἀλήθεια βρισκόταν στὴ Βίβλο καὶ ὡς μόνο αἴτιο τοῦ σεισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν καταστροφῶν ἐθεωρεῖτο ἡ πρόθεση τοῦ Γιαχβὲ νὰ τιμωρῇ τοὺς ἀνθρώπους «γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους».

Οἱ ἐπιστημονικὲς προσπάθειες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχαν ξεχασθῇ στὸ Βυζάντιο καὶ μόνο ὠρισμένοι συγγραφεῖς τὶς ἀναφέρουν, χωρὶς ὅμως νὰ προωθοῦν τὴν ἔρευνα. Γενικὰ οἱ βυζαντινοὶ πίστευαν, ὅτι οἱ σεισμοὶ προκαλοῦνται ἀπὸ δράκοντες καὶ πάντοτε, ὅπως εἶπαμε, ὀφείλονται στὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ γιὰ τιμωρία τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Λέων Διάκονος (950-993 μ.Χ.), περιγράφοντας τὸν σεισμὸ τῆς 7ης Σεπτεμβρίου 968, ἐκθέτει ἐν συντομίᾳ καὶ ἀπορρίπτει τὶς ἀπόψεις τῶν ἀρχαίων, ὑποστηρίζοντας ὅτι τὸ αἴτιο τῆς γενέσεως τῶν σεισμῶν εἶναι ἡ θεϊκὴ ὀργή. Παρόμοιες ἀπόψεις ἐκφράζει ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης στὴν «Ἱστορία» του (1034-1079). Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία διωργάνωνε λιτανεῖες γιὰ τὴν προστασία ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς.

Δυστυχῶς οἱ λογικὲς ἀντιλήψεις τῶν Ἑλλήνων εἶχαν ἀντικατασταθῇ ἀπ' τὶς θεοκρατικὲς ἀντιλήψεις τῆς βυζαντινῆς περιόδου καὶ ἔτσι οἱ περαιτέρω κατακτήσεις τῆς σεισμολογίας –μᾶς καθαρῶς ἀρχαιοελληνικῆς ἐπιστήμης ὅπως τόσες ἄλλες– σταμάτησαν ἢ ματαιώθηκαν γιὰ πολλοὺς αἰῶνες.

Βιβλιογραφία

- 1) Bolt Bruce, «Σεισμοί», ἔκδ. 1987.
- 2) Δερμιτζάκη Μ. - Λέκκας Σ., «Διερευνώντας τὴ Γῆ», ἔκδ. 1990.
- 3) Λιθιεράτος Γ., «Θεωρία τῆς Γεωδαισίας», ἔκδ. 1999.
- 4) Tarielf Haroun, «Πρόγνωση Σεισμῶν. Ἡ μέθοδος Βάν», ἔκδ. 1996.
- 5) Παπαζάχου Β., «Οἱ Σεισμοὶ τῆς Ἑλλάδος», ἔκδ. 1989.
- 6) Σπυροπούλου Π., «Χρονικὸ τῶν Σεισμῶν τῆς Ἑλλάδος», ἔκδ. 1997.

Μάριος Δημόπουλος - Ἀπολλώνιος

Τρικυμία ἐν κρανίῳ ἢ ἄλλοθι;

Μεταξὺ τῶν «ὕπαιτιών» ποὺ «ὑποδαυλίζουν», ὅπως εἶπε, τὸν ρατσισμό καὶ τὶς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ἀναξιοπαθόντων ἐγχρώμων, κάποια κυρία, ὀνόματι Κούρτοβικ, ἐκπρόσωπος κάποιου ἐκ τῶν πολυαρίθμων συλλόγων, ἐνώσεων κ.λπ., ποὺ αὐτόκλητα, ἐργολαβικά, καὶ συνεπῶς ὑποπτα, αὐτοανακηρύχθηκαν προστάτες τῶν δύστυχων μεταναστῶν, μιλώντας σὲ μία ραδιοφωνικὴ ἐκπομπὴ τοῦ «Σκάν» στὶς 22 Ὀκτωβρίου, συμπεριέλαβε καὶ τὸν «Δανλό». Ὅταν ἐπικοινωνήσαμε στὴ συνέχεια μαζί της, μᾶς εἶπε ὅτι δὲν ἔχει διαβάσει τὸν «Δ», ὅτι τῆς ἔχουν μιλήσει ἄλλοι γι' αὐτὸν καὶ ὅτι «ἔχει τὴν αἴσθηση» ὅτι ὁ «Δανλὸς» πρέπει νὰ εἶναι ἐθνικιστικὸ περιοδικό. ὅταν τῆς παρατηρήσαμε ὅτι διέπραξε τὸ ἀδίκημα τῆς συκοφαντικῆς δυσφημήσεως, εἶπε ὅτι ἔχει «μεγάλη ταραχὴ», ὅτι «ἔχει πρόβλημα» καὶ ὅτι «εἶναι πολὺ ἀναστατωμένη» – καὶ μᾶς ἔκλεισε τὸ τηλέφωνο.

Προβλήματα... πολλὰ προβλήματα ψυχοπαθολογικῆς φύσεως ἔχει ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος. Ἐκτὸς ἂν ἡ παράνοια «χρησιμοποιῆται» πιά ὡς ἄλλοθι τοῦ δόλου τῶν ἐξουσιαστῶν.

Ω.**Φιλοσοφία ἀντὶ ψυχαναλύσεως**

Στὴν Ἀμερικὴ ἔγινε τῆς μόδας, ὅσοι ἔχουν ψυχολογικὸ πρόβλημα νὰ ἐγκαταλείπουν τοὺς ψυχαναλύτες καὶ νὰ καταφεύγουν σὲ γραφεῖα καθηγητῶν φιλοσοφίας, ὅπου τοὺς ἐξηγοῦν τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους. Καλὰ καὶ ἄριστα συμβαίνει αὐτό. Εἴμαστε οἱ τελευταῖοι, ποὺ θὰ ἀρνηθοῦμε τὴν μεγίστη συμβολὴ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων στὴν ἰσορροπία τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἐντύπωνιν ὁμως μοῦ ἔκανε, ὅτι οἱ καθηγητὲς αὐτοὶ ἀμείβονται μὲ 100 δολλάρια τὴν ὥρα (καὶ καλὰ κάνουν). Πῶς δὲν τοὺς ἔχουν πάρει εἰδῶσιν κάποια ἐντόπια «σαΐνια», ποὺ κατατρίβονται στὴν ἐπιβολὴ εἰσιτηρίου γιὰ ἐπίσκεψιν στοῦ σπίτι τους ἢ συμμετοχὴ σὲ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ γάμο ἢ σὲ ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις μὲ μύριους κινδύνους; Ἐδῶ ἀνοίγεται μέλλον λαμπρὸν, σίγουρον καὶ χωρὶς κίνδυνον ἐσόδων. Ἡ μαμὰ (ἀρχαία) Ἑλλάς ἔχει γιὰ ὅλους.

Α.Κ.**Γελοιογραφία χωρὶς σχόλια**

Ἐντυπωσιακὴ ἡ τελευταία συνέντευξη τοῦ γνωστότατου πλέον Μάρτιν Μπερνάλ στὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθεροτυπία»: Ἡ Ἑλλάδα δὲν δημιούργησε τίποτε, δὲν ὑπάρχει τίποτε ἐλληνικό, ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ Πολιτισμοῦ ἔχουν ἀφροασιατικὲς ρίζες. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ γλῶσσα: «Παραδέχομαι ἀπόλυτα τὸ γεγονὸς ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ στὴ δομὴ της, ἡ ἐλληνικὴ εἶναι ὡσικὰ μὴ ἰνδοευρωπαϊκὴ γλῶσσα. Ἀλλὰ πιστεύω, ὅτι σ' ἓνα ὑψηλὸ ποσοστὸ τοῦ λεξιλογίου της μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ μὲ ὅρους τῆς σημιτικῆς ἢ τῆς ἀρχαίας αἰγυπτιακῆς. Δέχομαι, ὅτι περίπου τὸ 40% τοῦ ἐλληνικοῦ λεξιλογίου εἶναι ἰνδοευρωπαϊκό, ἀλλὰ ὑπολογίζω ὅτι πᾶνω ἀπὸ 20% προέρχεται ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα αἰγυπτιακὰ καὶ ἓνα ἄλλο ποσοστὸ, λιγώτερο ἀπὸ 20%, ἀπὸ τὴ σημιτικὴ». Οὔτε μία λέξη λοιπὸν δὲν κατάφεραν νὰ φτειάξουν οἱ Ἕλληνες.

Γιὰ τὸ πολίτευμα τῆς «πόλεως»: «Πιστεύω, ὅτι ἡ περιοχὴ ποὺ πρέπει νὰ ἐξετάσῃ κανεὶς γιὰ τὶς ἀπαρχὲς τῆς δουλοκτητικῆς κοινωνίας καὶ τὸ πρωταρχικὸ πολίτευμα τῆς πόλεως δὲν εἶναι ἡ Ἑλλάδα ἀλλὰ ἡ Φοινίκη». Γιὰ τὸ ἀλφάβητο: «Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ φοινικικοῦ ἀλφάβη-

του στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 8ου π.Χ. αιώνα». Δάνεια επίσης απ' τους Σημίτες ή λογοτεχνία και ή τέχνη. Στην αρχή δε της συνέντευξης σημειώνει: «Το ενδιαφέρον μου έστιάστηκε στο έθραικό μέρος της καταγωγής μου και μελέτησα τη Μέση Ανατολή»...

“Ας μὴν σχολιάσουμε. “Αλλωστε οἱ καλύτερες γελοιογραφίες εἶναι «χωρὶς σχόλια»...”

Π.Α.Κ.

Οἱ ἀνασκαφές τῆς μπουλντόζας

Στὸν Πολύμυλο Κοζάνης ἡ διάνοιξις τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ ἔφερε στὸ φῶς ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, ποὺ τὰ πιὸ παλαιὰ ἀνάγονται στὴν 5η χιλιετία π.Χ. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν κι ἕνας ὁστέινος αὐλὸς αὐτῆς τῆς περιόδου. Στὴν Λαμία ἔγινε ἔκθεσις εὐρημάτων, ποὺ ἔφερε στὸ φῶς πάλι ἡ διάνοιξις κάποιου δρόμου. Τὸ ἴδιο εἶχε συμβεῖ και πρὶν μερικὰ χρόνια κοντὰ στὴν Κατερίνη. Γιὰ νὰ μὴν ὁμιλήσουμε γιὰ τὸ «Μετρό» ἢ τὶς σωστικὲς ἀνασκαφές ἀπὸ τὴν διάνοιξιν θεμελίων τῶν διαφόρων κτηρίων σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Μία σκέψιν κάνω: μήπως ἔφθασε ἡ ὥρα, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία νὰ ἐνταχθῇ στὸν φνσικόν της χώρο, δηλαδὴ τὸ ΥΠΕΧΩΔΕ;

Α.Κ.

Τὸ μονοπώλιο τῆς σύγχρονης Τέχνης

Κάποια ὄχι ἀθῶα ἐκπομπὴ τῆς τηλεοράσεως (κρατικὸ κανάλι) μὲ θέμα ἕνα ἰδεατὸ μουσεῖο εἰκόνων, στίς 5-6 μ.μ. τῆς 6ης Αὐγούστου '99: “Ὑποὺλη προπαγάνδα ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ὅσο κανένας ἔδωσε τὴν Τέχνην στὴν ὑψηλότερὴ της μορφή: Ἀπὸ τὴ μιὰ ἔπαιρνε ὁ παρουσιαστὴς τοὺς ζωγράφους Βάν Ντάνκ καὶ Μιχαὴλ Ἀγγελο (γιὰ ἐντυπώσεις), «περὼντας» τοὺς διαρκῶς διὰ τῆς Βίβλου καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη «πλασάριζε» τὶς παρεμφερεῖς νοστοροπῖες τοῦ ἐξουσιασμοῦ, ὅπως τὶς διαμορφώνει σήμερον τὸ πνεῦμα του, ἀφοῦ ἔντεχνα περνοῦσε συνθήματα τοῦ Γιαχβὲ καὶ τοῦ ἐφιαλτικοῦ κόσμου τῆς μεταφνσικῆς. Δὲν καταλαδαίνουν τὴ μεγαλωσύνη τῆς Ἀρχαιότητος, τῆς ὁποίας ὁ Χριστιανισμὸς κατέστρεψε τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀξεπέραστα ἔργα της, γιὰτὶ δὲν τὰ ἀντεχε.

Σὰν φνσικὴ συνέπεια ὁ ἀνυποψίαστος παρουσιαστὴς μᾶς «πέρασε» κι ἀπὸ τὸ Χόλγουντ, ὅπου βραδεύονται μόνο τὰ ἔργα τῆς γνωστῆς ὑπόθεσης τῶν κατατρεγμένων περιούσιων καὶ οἱ εἰδικοὶ πρὸς τοῦτο σκηνοθέτες τῆς γνωστῆς ἐθνικότητος...

Π.Γ.

Καλογερικὸ ἐμπόριο

“Ἐγχρωμες διαφημίσεις γνησίον θυμιάματος καὶ κομποσχοινίου ἐδημοσιεύθησαν στὴν ἐβδομαδιαία ἐφημερίδα «Τὸ Ποντίκι», 25-6-99. Ἀπ’ ὅ,τι φαίνεται, οἱ παραινέσεις τοῦ ἀρχιεπισκόπου περὶ ἐκσυγχρονισμοῦ ἔπιασαν τόπο. Μετὰ τὶς ἀναρτήσεις τιμοκαταλόγων τῶν ἐκκλησιαστικῶν μυστηρίων, ἤλθε καὶ ἡ διὰ τοῦ τύπου (ἔστω ἐκκλησιαστικοῦ) διαφήμις τῶν προϊόντων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίου Νεκταρίου Δωρίδος. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε. “Ας ἐλπίσουμε, ὅτι σύντομα θὰ δοῦμε καὶ στίς ὁθόνες τῶν τηλεοράσεων ἀνάλογες διαφημίσεις μὲ τὸ κατάλληλο μουσικὸ «χαλί»: κάποια κατανυκτικὴ ψαλμωδία. Ἴσως ἔτσι νὰ γίνη πιὸ φανερὴ ἡ αἰτία, ποὺ ἔκανε τὸν μακαριώτατο ἀρχιεπίσκοπο νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς μισθοὺς τῶν ἱερωμένων μὲ «πρίμ» παραγωγικότητος. Καὶ δὲν χρειάζονται πικρόχολα σχόλια, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι πρωτίστως πολιτικο-οικονομικὸς ὁργανισμὸς.

• Μετὰ τὴν «φιντελκαστρικὴ» ὁμιλία τοῦ ἀρχιεπισκόπου στὴν Ἱερὰ Σύνοδο (5 Ὀκτωβρίου) ὁ Θεὸς ἐτρελλάθηκε κι ἄρχισε νὰ φωνάζῃ: «Εἶμαι ὁ Χριστόδουλος! Εἶμαι ὁ Χριστόδουλος!».

Α.Κ.

Ὁ Ἀλκμάν τὸν 7ον αἰ. π.Χ. εἶχε
διατυπώσει πλήρη τὴν σημερινή
θεωρία τῶν «ὀπῶν τοῦ Σύμπαντος»

Ὁ καθηγητὴς Ἀστροφυσικῆς Μ. Δανέζης ἐξηγεῖ στὴ συνεργάτιδά μας κ. Νάν-
συ Μπίσκα τὴν ἐκπλησσοῦσα σύμπτωση τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἀντιλήψεων γιὰ
τὸ Σύμπαν μὲ τὶς τελευταῖες διαπιστώσεις τῆς σημερινῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς.

**Ο ΑΣΤΡΟΦΥΣΙΚΟΣ κ. ΜΑΝΟΣ ΔΑΝΕΖΗΣ ΜΙΛΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΕΠΕΡΑΣΤΗ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΝΩΣΗ**

«Μία Προσωκρατική Κοσμολογική Πρόταση» εἶναι ὁ τίτλος
τῆς σημαντικῆς ἐργασίας τεσσάρων ἀστροφυσικῶν τοῦ Πα-
νεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία ἀποκαλύπτει ὅτι, πρὶν ἀπὸ 27
καὶ πλέον αἰῶνες οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες περιέγραφαν μὲ ἀκρι-
βεια τὴν γέννηση τοῦ Σύμπαντος καὶ μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς
τρόπο, πὺν μᾶς «ἀποκαλύπτουν» οἱ σύγχρονες ἐπιστῆμες
τῆς Ἀστροφυσικῆς καὶ τῆς Κοσμολογίας. Ἡ κοσμολογικὴ
ἄποψη πὺν διατυπώνει σήμερα ὁ Στῆβεν Χώκιν, διατυπώ-
θηκε στὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνα π.Χ. ἀπὸ ἓνα ἀπὸ τοὺς μεγα-
λύτερους λυρικοὺς ποιητὲς τῆς ἀρχαιότητος, τὸν Ἀλκμᾶνα.
Γεγονὸς πὺν σημαίνει, ὅτι ἡ ἄποψη αὐτὴ εἶναι ἀσφαλῶς
προγενέστερή του.

‘Ο «Δαυλός» συνάντησε τὸν ἐπίκουρο καθηγητὴ Ἀστροφυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Μάνο Δανέζη, ὁ ὁποῖος, στὴν συνέντευξή του μᾶς παραχώρησε, ὁμιλεῖ γιὰ τὴν σημαντικὴ αὐτὴ ἐργασία, καταρρίπτει μύθους ποὺ ἀνατράπηκαν ἀπὸ τὴν σύγχρονη Φυσικὴ ἀλλὰ διδάσκονται ἀκόμη ἀπὸ τὸ παγκόσμιο ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, ἐπισημαίνει τὴν ἀναγκαιότητα μελέτης τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἐπιστήμονες καὶ φωτίζει τὸ μυστήριό τοῦ μὴ αἰσθητοῦ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο Σύμπαντος ἢ Συμπάντων, ὅπως τὸ εἶχαν προβλέψει ὁ Πλάτων, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Δημόκριτος καὶ ὁ Παρμενίδης. Μὲ βεβαιότητα μποροῦμε νὰ ποῦμε, συνοψίζει ὁ κ. Δανέζης, ὅτι οἱ πρόγονοί μας εἶχαν φθάσει στὴ σύλληψη τῶν βασικῶν ἀρχῶν, ποὺ διέπουν τὴ λογικὴ τῶν συγχρόνων θετικῶν ἐπιστημῶν.

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ Μ. ΔΑΝΕΖΗ

ΕΡ.: *Κύριε Δανέζη, ὅλοι μας ἀκοῦμε καὶ διαβάζουμε γιὰ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς σύγχρονης Φυσικῆς καὶ Ἀστροφυσικῆς, χωρὶς πολλές φορές νὰ τὰ ἀντιλαμβανώμαστε λογικὰ καὶ πρακτικὰ. Θὰ μᾶς ἐξηγήσετε κάποια πράγματα γιὰ τοὺς νέους ὀρίζοντες, ποὺ ἀνοίγονται ἀπὸ τὴν Φυσικὴ καὶ τὴν Ἀστροφυσικὴ;*

– Γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν σύγχρονη Φυσικὴ καὶ Ἀστροφυσικὴ, θὰ πρέπει ν’ ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἄλλαξαν τρία βασικὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα καθώριζαν τὴν ἔννοια «ἐπιστήμης» ἀπὸ τὸ 1700 μ.Χ. μέχρι σήμερα:

Μέχρι πρόσφατα, ἡ ἔννοια τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, τῆς λογικῆς ποὺ ἀνέπτυξε ὁ ἄνθρωπος μέσῳ τῶν αἰσθήσεών του, ταυτιζόταν μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ λογικὴ. Τώρα πλέον ἡ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ σκέψη διαφοροποιεῖται ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ τὴν «κοινὴ ἀνθρώπινη λογικὴ», ἔτσι ὥστε, ὅποιος δὲν ἔχει ἐκπαιδευθῇ ἀπὸ μικρὸς σὲ αὐτὴν, νὰ μὴν μπορῇ νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀλήθεια τῶν φυσικῶν γεγονότων, ποὺ περιγράφονται ἀπὸ τὴν σύγχρονη Φυσικὴ Θεωρίᾳ. Τὸ κακὸ βέβαια εἶναι, ὅτι τὸ παγκόσμιο ἐκπαιδευτικὸ σύστημα δὲν βοηθεῖ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση.

Τὸ δεύτερο δεδομένο ποὺ ἀνατράπηκε ἀπὸ τὴν σύγχρονη Φυσικὴ, εἶναι ἡ ἔννοια τῆς «ὑλῆς», ὅπως αὐτὴ γινόταν ἀντιληπτὴ ἀπὸ τίς αἰσθήσεις μας καὶ ἀποτελοῦσε τὸ ἀντικείμενο ἐπεξεργασίας τῆς ἐφηρμοσμένης ἐπιστήμης. Μαζὶ μὲ τὴν ἔννοια τῆς ὑλῆς ξεπεράστηκε καὶ ἡ Νευτώνεια Φυσικὴ, μὲ βάση τὴν ὁποία μελετούσαμε τὸ Σύμπαν, καὶ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴν Σχετικιστικὴ καὶ Κβαντικὴ Φυσικὴ.

ΕΡ.: *Μπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσετε αὐτό;*

– Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἀναφέρει ὁ Τσάρλς Μιούζες στὸ βιβλίο του «Συνείδηση καὶ πραγματικότητα» τὰ ἑξῆς: «ἓνα δένδρο, ἓνα τραπέζι, ἓνα σύννεφο, μία πέτρα... ὅλα αὐτὰ διαλύονται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη τοῦ 20οῦ αἰῶνα, σὲ κάτι ποὺ συνίσταται ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕλικό. Αὐτὸ τὸ κάτι εἶναι ἓνα συνονθύλευμα στροβιλιζόμενων σωματιδίων, ποὺ ὑπακούουν στοὺς νόμους τῆς Κβαντικῆς Φυσικῆς. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὅλα τὰ ἀντικείμενα ποὺ μποροῦμε νὰ παρατηρή-

συνεμείναι ἀπλὲς τρισδιάστατες εἰκόνες, ποὺ σχηματίζονται ἀπὸ κύματα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ἡλεκτρομαγνητικῶν καὶ πυρηνικῶν διαδικασιῶν».

Ὅμοίως ἡ ὕλη γιὰ τὴ θεωρία τῆς Σχετικότητος δὲν εἶναι πλέον τὸ ἀναλλοίωτο σύμπλεγμα μορίων τοῦ Νεύτωνα, ἀλλὰ ἓνα πύκνωμα ἐνὸς ἐνεργειακοῦ ρεύματος. Στὸ πλαίσιο τοῦ χωροχρόνου τοῦ Ἀϊνστάιν ἡ ὕλη δὲν ἀποτελεῖ μία ξεχωριστὴ ὄντοτητα, ἀλλὰ εἶναι μία ἰδιομορφία τοῦ πεδίου. Ἐνα σωματίδιο δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ ἓνας κινούμενος στρόβιλος μέσα στὸ χῶρο. Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ μέχρι σήμερα ἀντιλαμβανόμαστε σὰν ἀπτή καὶ ἐξατομικευμένη ὕλη, γιὰ τὴν σύγχρονη Φυσικὴ δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ψευδὲς κατασκεύασμα τῶν αἰσθήσεων μας.

Δικαιώνονται ὁ Πλάτων καὶ οἱ Προσωκρατικοί

ΕΡ.: *Ὅσα ἀναφέρατε κ. Δανέζη μᾶς δημιουργοῦν τὴν αἴσθηση, ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀλλάξε τὸ φιλοσοφικὸ ὑπόβαθρο τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν;*

– Ἐχετε δίκιο. Ἀπὸ τὸ 1700 μ.Χ. καὶ ἔπειτα ἡ ἐπικράτηση τοῦ Ἀριστοτελισμοῦ σὲ βάρος τοῦ Πλατωνισμοῦ στὴν Δυτικὴ Εὐρώπῃ δημιούργησε τὸ καθεστὼς θεοποίησης τῆς ὕλης καὶ τῶν ἐφαρμογῶν της, δημιουργώντας αὐτὸ ποὺ σήμερα λέμε σύγχρονο τεχνολογικὸ πολιτισμὸ. Κυριάρχησε ὁ πραγματισμὸς τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων καὶ μία λογικὴ, ποὺ στηριζόταν στὴν ἐμπειροκρατία. Ὁ μὴ ἀντιληπτὸς στὶς αἰσθήσεις μας ἀλλὰ ὑπαρκτὸς κόσμος τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνα καὶ ἡ θεωρία τῆς ἀπεικόνισής τους στὶς ὑλικὲς αἰσθητὲς μορφές, μὴ ἔχοντας τότε καμμία ἐπιστημονικὴ στήριξη καὶ τεκμηρίωση, ἔγινε εὐκόλῃ λεία τῆς Ἀριστοτελικῆς πρακτικῆς σκέψης. Σήμερα ὅμως τὰ πράγματα ἔχουν ἀλλάξει καὶ μᾶλλον ὁ Πλατωνισμὸς παίρνει μία πανηγυρικὴ ρεβάνς. Ἡ ἐπιστήμη γνωρίζει ὅτι τὸ Σύμπαν μας, ὅπως ἀκριβῶς πίστευε καὶ ὁ Πλάτων, εἶναι μὴ αἰσθητὸ λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι περιγράφεται ἀπὸ μία μὴ Εὐκλείδειο γεωμετρία καὶ ὅτι οἱ μορφές καὶ τὰ σχήματα ποὺ ἀντιλαμβανόμαστε δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ψευδεῖς ἀπεικονίσεις ἄλλων πραγματικῶν μὲν ἀλλὰ μὴ αἰσθητῶν γεγονότων, ποὺ τυπώνονται σὰν σκιές πάνω σὲ μικρὰ κομματάκια τοῦ χώρου, ποὺ οἱ αἰσθήσεις μας ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ τὰ ἀντιλαμβάνονται. Ὅμως δὲν εἶναι μόνο ὁ Πλάτων, ποὺ εἶχε προβλέψει τὴ νέα φυσικὴ πραγματικότητα. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε καὶ τοὺς Ἡράκλειτο, Δημόκριτο καὶ Παρμενίδη, ποὺ δίδασκαν ὅτι αὐτὰ ποὺ φαίνονται στὶς αἰσθήσεις δὲν ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ δημιουργοῦνται μόνον στὴ φαντασία τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀκόμα ὅτι ἡ γνώση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις εἶναι ψευδὴς καὶ ὅτι μόνο ἡ διανοητικὴ σύλληψη τῶν πραγμάτων μᾶς ὁδηγεῖ στὴν συμπαντικὴ ἀλήθεια. Μὲ δάση τὰ προηγούμενα μπορούμε νὰ ποῦμε μὲ δεβαιότητα, πῶς οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι εἶχαν φθάσει πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς στὴ σύλληψη τῶν βασικῶν ἀρχῶν, ποὺ διέπουν τὴ λογικὴ τῶν σύγχρονων θετικῶν ἐπιστημῶν.

ΕΡ.: *Ἐν τέλει, κ. Δανέζη, πῶς πιστεύει ἡ σύγχρονη Ἀστροφυσικὴ, ὅτι εἶναι δομημένο τὸ Σύμπαν μας;*

Τὸ ὀξυρρύγχιο σχόλιο ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Ἀλκμᾶνος

Τὸ πρὸς διερεύνηση κείμενο, ποὺ περιέχεται στὸν πάπυρο 2390 τῆς Ὀξυρρύγχου καὶ ἡ ἐρμηνεία του εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

col. ii

.P.[
 πᾶιτων...[
 τις ἐκ δι τῷ π[τέ-
 κμωρ ἐγένετο τ[
 5 μο[.] ἐντεῦθεν εἰ.[
 πόρον ἀπὸ τῆς πορ.[...][
 7 ὥς γὰρ ἤρξατο ἡ ὕλη κατασκευα[σθῆναι
 ἐγένετο πόρος τις οἶονεἰ ἀρχή· λέγει
 οὖν ὁ Ἀλκμᾶν τὴν ὕλην πᾶν[των] τετα-
 10 ραγμένην καὶ ἀπόητον· εἰτα [γενέ-
 σθαι τινὰ φησιν τὸν κατασκευά[ζοντα
 πάντα, εἰτα γενέσθαι [πό]ρον, τοῦ [δὲ πό-
 ρου παρελθόντος ἐπακολουθῆ[σαι] τέ-
 κμωρ· καὶ ἔστιν ὁ μὲν πόρος οἶον ἀρχή, τὸ δὲ τέ-
 15 κμωρ οἶονεἰ τέλος. τῆς Θέτιδος γενο-
 μένης ἀρχή καὶ τέ[λ]ος ταύτ]α πάντων ἐ-
 γένε[τ]ο, καὶ τὰ μὲν πάντα [όμο]ίαν ἔχει
 τὴν φύσιν τῇ τοῦ χαλκοῦ ὕλη, ἡ δὲ
 Θέτις τ[ῆ] τοῦ τεχνίτου, ὁ δὲ πόρος καὶ τὸ τέ-
 20 κμωρ τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει. π[ρ]οσ[ε]γ[ι]ν[ε]
 δὲ αὐτὶ τοῦ πρεσβύτης. καὶ τρίτος σκότος·
 διὰ τὸ μηδέπαι μίγτε ἥλιον μίγτε σε-
 λήνην γεγενῆσθαι ἀλλ' ἔτι ἀδιάκριτ[ο]ν εἶναι
 τ[ῆ]ν ὕλην· ἐγένετο οὖν ὑπο[.]... πό-
 25 ρος καὶ τέκμωρ καὶ σκότος[.]...[ἀμάρ-
 τε καὶ σελάνα καὶ τρίτον σκότος· τας
 μηρμαρυγας· ἀμάρ οὐ ψιλῶς ἀλλὰ
 σὺν ἡλίῳ· τὸ μὲν πρότερον ἦν σκότος μό-
 νον, μετὰ δὲ ταῦτα διακριθ[έ]ντος αὐτοῦ

[... γιατί ὅταν ἡ ὕλη ἄρχισε νὰ τακτοποιῆται, δημιουργήθηκε ἓνα εἶδος πόρου (δρόμου, περάσματος), κατὰ σὰν ἀρχή.

Λέει λοιπὸν ὁ Ἀλκμᾶν, ὅτι ἡ ὕλη ὅλων τῶν πραγμάτων ἦταν τα-ραγμένη καὶ ἀποίητη, ἔπειτα γεννήθηκε κάποιος ποὺ τακτο-ποιοῦσε τὰ πάντα· ἔπειτα δημι-ουργήθηκε ἓνας πόρος καὶ ὅταν παρῆλθε αὐτὸς ὁ πόρος, ἀκο-λούθησε ἓνα ὄριο (ἢ τέρμα, τέκ-μωρ). Καὶ ὁ πόρος εἶναι ἡ ἀρχή, ἐνῶ τὸ ὄριο σὰν τέλος.

“Ὅταν γεννήθηκε ἡ Θέτις, αὐτὰ ἐγίναν ἡ ἀρχή καὶ τὸ τέλος τῶν πάντων καὶ τὸ σύνολο τῶν πραγ-μάτων ἔχει φύσιν παρόμοια μὲ τὸ ὑλικὸ τοῦ χαλκοῦ, ἐνῶ ἡ Θέ-τις μὲ ἐκείνη τοῦ τεχνίτη καὶ ὁ πόρος καὶ τὸ ὄριο (τέκμωρ) πα-ρόμοια μὲ ἐκείνης τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους.

... καὶ τρίτο στὴ σειρὰ τὸ σκότος, ἐξαιτίας τοῦ ὅτι ποτὲ ὥς τότε οὔτε ὁ ἥλιος οὔτε ἡ Σελήνη εἶχαν δημιουργηθῇ, ἀλλὰ ἡ ὕλη ἦταν ἀκόμα ἀδιαμόρφωτη. Δη-μιουργήθηκαν λοιπὸν ὑπὸ... ὁ πόρος καὶ τὸ ὄριο (τέκμωρ) καὶ τὸ σκότος. Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ Σελή-νη καὶ τρίτον τὸ σκότος. Ἡ ἀκτι-νοβολία τῆς ἡμέρας δὲν ἦταν πυ-κνή, ἀλλὰ ὑπεδοθηθεῖτο ἀπὸ (τὴν ἀκτινοβολία) τοῦ ἥλιου, (διότι) προηγουμένως ἦταν μόνο σκο-τάδι, μετὰ δὲ αὐτὰ (αὐτὴ τὴ δια-δικασία) ξεχώρισε ἀπὸ αὐτό...].

– “Όσο και αν φαίνεται περίεργο, οί πλέον προχωρημένες κοσμολογικές απόψεις της εποχής μας (θεωρίες των Linde, Lee Smolin κ.ά.) συμφωνούν με τις απόψεις των προσωκρατικών φιλοσόφων όπως του Ἀναξιμάνδρου, του Ἀναξαγόρα, του Δημοκρίτου, του Διογένη του Ἀπολλωνιάτη, ότι τὸ Σύμπαν μας αποτελείται ἀπὸ ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀνεξάρτητων μεταξύ τους κόσμων, πού εἴτε συνυπάρχουν καὶ ὁ ἓνας δὲν γίνεται ἀντιληπτός ἀπὸ τὸν ἄλλον εἴτε ὑπῆρξαν ἢ θὰ ὑπάρξουν στὸ παρελθόν ἢ τὸ μέλλον ἀντίστοιχα. Σύμφωνα με τις ἀπόψεις αὐτές, ὁ χῶρος τοῦ Σύμπαντος παρομοιάζεται σὰν ἓνας χῶρος φυσαλλίδων, πού κάθε μία ἀπὸ αὐτές ἀντιστοιχεῖ σὲ ἓναν ἀνεξάρτητο κόσμο, με διαφορετικούς φυσικούς νόμους καὶ μαθηματικές δομές. “Ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε, με δάση τὰ προαναφερόμενα ἢ θεωρία τῆς Μεγάλης Ἐκρηξης, ἢ θεωρία πού σήμερα πιστεύουμε ὅτι περιγράφει τὸν τρόπο δημιουργίας τοῦ Σύμπαντος, περιγράφει ἀπλῶς τὴν δημιουργία μιᾶς καὶ μοναδικῆς φυσαλλίδας, αὐτῆς πού μέσα της ὑπάρχουμε.

Σύμφωνα με μία ἄλλη θεωρία, τῇ θεωρίᾳ τῶν ὑπερχορδῶν, ἐκτὸς τοῦ δικοῦ μας Σύμπαντος μπορούμε νὰ προβλέψουμε τὴν ὑπαρξὴ ἑνὸς δευτέρου παράλληλου πρὸς τὸ δικό μας Σύμπαντος, τὸ ὁποῖο ὑλοποιεῖται στὰ πλαίσια ἄλλων διαστάσεων. Τὸ παράλληλο αὐτὸ Σύμπαν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε μέσω τῶν αἰσθήσεών μας ἀλλὰ ἴσως ἐμμέσως, μέσω τῶν βαρυτίμων δυνάμεων πού ἀσκεῖ πάνω στὸ δικό μας Σύμπαν. “Ὅπως εἶναι φανερό, μία νέα ἐποχὴ ἀνοίγει γιὰ τὴν Ἀστροφυσικὴ ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν δικαιοσύνη τῆς κλασσικῆς Ἑλληνικῆς Σκέψης.

Μία καταπληκτικὴ πρόταση τοῦ Ἀλκμᾶνος (7ος αἰ. π.Χ.)

ΕΡ.: *Μὲ μία ὁμάδα συναδέλφων σας ἀνακοινώσατε σὲ πανευρωπαϊκὸ συνέδριο μία ἐργασία, πού συνδέει μία παλαιότερη κοσμολογικὴ ἄποψη, τοῦ λυρικοῦ ποιητῆ Ἀλκμᾶνος, γιὰ τὸν τρόπο γεννήσεως τοῦ Σύμπαντος, με πρόσφατα διατυπωθεῖσες κοσμολογικὲς ἀπόψεις. Ποιὸ ἦταν τὸ ἀκριβὲς περιεχόμενο τῆς ἐργασίας σας καὶ πῶς ἀνακαλύψατε τὸ κείμενο τοῦ Ἀλκμᾶνος;*

– Ὁ ἐντοπισμὸς τοῦ κειμένου τοῦ Ἀλκμᾶνος ἔχει μία μικρὴ ἱστορία. Μελετώντας με τοὺς συναδέλφους μου Στράτο Θεοδοσίου, Μαργιέλα Σταθοπούλου, Θεοφάνη Γραμμένο καὶ μία ὁμάδα φοιτητῶν μας τίς κοσμολογικὲς ἀπόψεις πού ἀναπτύσσονται ἀπὸ τὸν Μέγα Βασίλειο στὸ ἔργο του «Ὁμιλίαι εἰς τὴν Ἑξαήμερον», θελήσαμε νὰ ἐξετάσουμε τίς πηγές τοῦ Ἀγίου, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀντλήσε τίς ἀπόψεις, ὅτι ὁ κόσμος δὲν δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸ «τίποτα», ἀλλὰ ἀπὸ κάποιον ὕλικό πού προϋπήρχε. **Ἀς σημειώσουμε, ὅτι μία τέτοια ἄποψη δὲν εἶναι ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν σύγχρονο Χριστιανισμό.**

Διασταυρώνοντας τίς πηγές σημειώσαμε, ὅτι τὴν περίοδο, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Μέγας Βασίλειος ἐπισκέφθηκε τὴν Αἴγυπτο, γράφονταν οἱ πάπυροι τῆς Ὁξυρρύχου. Ἀνατρέχοντες στίς μεταφράσεις τῶν κειμένων τῶν παπύρων, ἀνακαλύψαμε τὸ κείμενο τοῦ Ἀλκμᾶνος (7ος π.Χ. αἰῶνας), τὸ ὁποῖο ἀπεδείκνυε ὅτι τὸ 2ο αἰῶνα μ.Χ. μία ἀπὸ τίς ἐπικρατοῦσες ἐπιστημονικὲς ἀπό-

ψεις ήταν, ότι το Σύμπαν μας γεννήθηκε από ένα μη αίσθητο ύλικό, το οποίο προϋπήρχε, με έναν τρόπο με τον οποίο συμφωνούν και σήμερα κάποιες προχωρημένες κοσμολογικές απόψεις. Όμοίως μέσω του κειμένου του ο ποιητής περιγράφει την γέννηση του Σύμπαντος μέσα από μία λευκή όπη, ένα αμφιλεγόμενο μέχρι σήμερα αστρονομικό αντικείμενο, το οποίο έχει συνδέσει την ύπαρξή του με το γνωστό σε όλους αστρονομικό αντικείμενο της μελανής όπης.

Αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι, ότι, αφού ο λυρικός ποιητής έζησε τον 7ο π.Χ. αιώνα, μεταφέρει στο ποίημά του απόψεις πολύ παλαιότερες. Αυτό σημαίνει, ότι κάποιοι θετικοί επιστήμονες τον 7ο π.Χ. αιώνα ανέπτυξαν κοσμολογικές απόψεις σύμφωνες με τις σημερινές θεωρίες. Οί απόψεις αυτές που καταγράφονται από τον Άλκμωνα, σίγουρα αποτέλεσαν την πηγή και το έναυσμα, παραπλήσιων απόψεων, οι οποίες διατυπώθηκαν μετέπειτα και από άλλους προσωκρατικούς Έλληνες φιλοσόφους.

ΕΡ.: Θά θέλατε να μās εξηγήσετε λίγο περισσότερο το θέμα τών μελανών και λευκών όπων και τά σημεία στά όποια ή θεωρία αυτή συμφωνεί με την περιγραφή του Άλκμωνος;

– “Όταν ένα άστέρι πολύ μεγάλης μάζας φθάση στά τελευταία στάδια της ζωής του, αρχίζει να συστέλλεται με βίαιο τρόπο, μειώνοντας συνεχώς την ακτίνα του και αυξάνοντας δραματικά την πυκνότητα του ύλικού του και το πεδίο βαρύτητας που το περιβάλλει. “Όταν ή ακτίνα του γίνη πολύ μικρή, το βαρυτικό του πεδίο έχει γίνει τόσο μεγάλο, που έλκει το φώς του με τέτοια δύναμη, που δέν του επιτρέπει να φύγη μακριά από αυτό. Τότε πλέον, έπειδή δέν φθάνουν μέχρι σ’ έμās οί ακτινοβολίες του άστρου, παύουμε να τό βλέπουμε και λέμε ότι αυτό έγινε μία μελανή όπη. “Όμως τό άστρο συνεχίζει να συστέλλεται και τελικά όλόκληρο τό ύλικό του συσσωρεύεται στά πλαίσια ενός σημείου, που λέγεται σημειακή ιδιομορφία. Στόν πολύ κοντινό χώρο, που περιβάλλει αυτό τό σημείο, παύουν να ισχύουν οί γνωστοί φυσικοί νόμοι. Σύμφωνα με κάποιες θεωρίες (μελανή όπη του Schwarzschild) τό ύλικό του άστρου, άθέατο πλέον από τίς ανθρώπινες αισθήσεις, μεταφέρεται μέσω ενός λώρου της γέφυρας Einstein-Rosen σε ένα παράλληλο Σύμπαν διαφορετικών φυσικών νόμων, τό όποιο συνυπάρχει με τό δικό μας, χωρίς να γίνεται αντιληπτό από έμās.

Άπό τό παράλληλο αυτό Σύμπαν ή μάζα του άστεριού μπορεί, σύμφωνα με τίς ίδιες θεωρητικές απόψεις, να μεταφερθή και πάλι στό δικό μας Σύμπαν μέσω ενός καινούργιου λώρου, που θά καταλήγη σε μία νέα αντιδιαμετρική σημειακή ιδιομορφία του Σύμπαντός μας, την λευκή όπη. Μία λευκή όπη δηλαδή θά αποτελούσε πρακτικά μία περιοχή του χώρου μας, από την όποια θά ύλοποιείτο μέσα στό παρατηρούμενο Σύμπαν μας μάζα άπείρου πυκνότητας, μέσα σε μία έκτυφλωτική έκρηξη άπροσδιόριστης διάρκειας. Άπό τη μάζα αυτή θά έδημιουργούντο νέα ούράνια αντικείμενα. Μέσα στό κείμενό του ο Άλκμων περιγράφει με θαυμαστή λεπτομέρεια τον χώρο του παραλ-

λήλου και μη αίσθητοῦ Σύμπαντος, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο προήλθε ἡ ὕλη τοῦ αἰσθητοῦ μας Σύμπαντος, τὴ δημιουργία τοῦ λώρου Einstein-Rosen καὶ τῆς σημειακῆς ιδιομορφίας τῆς λευκῆς ὀπῆς. Ὅμοίως, περιγράφει τὴν δημιουργία τῶν αἰσθητῶν σ' ἐμᾶς ἀστρονομικῶν ἀντικειμένων (Ἥλιος, Σελήνη κ.λπ.) ἀπὸ τὸ ὕλικό αὐτό. Μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ κοσμολογικὴ πρόταση τοῦ Ἀλκμᾶνος ἀποτελεῖ τὴν μητέρα τῶν ἀντίστοιχων σύγχρονων κοσμολογικῶν θεωριῶν (βλ. σχετικὸ κείμενο).

Οἱ «ἀδιάφοροι» ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Σκέψεως

ΕΡ.: Ποιά εἶναι τὰ ἐπιστημονικά σας σχέδια γιὰ τὸ μέλλον;

– Στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐφηρμοσμένης ἔρευνας στὴν Ἀστροφυσικὴ μαζί μὲ τοὺς συναδέλφους μου δρς Στράτο Θεοδοσίου, Μαργιέλα Σταθοπούλου, Θεοφάνη Γραμμένο καὶ μία ομάδα φοιτητῶν μας ὁλοκληρώνουμε μία προσπάθεια ἐτῶν, πού σὰν στόχο τῆς ἔχει τὴν περιγραφή μέσω ἑνὸς μαθηματικοῦ μοντέλου τῆς πολὺπλοκης δομῆς τῶν ἀτμοσφαιρῶν, πού περιβάλλουν μία κατηγορία ἐνδιαφερόντων ἀστεριῶν, πού τὰ ὀνομάζουμε «ἀστέρες ἐκπομπῆς προγενεστέρων φασματικῶν τύπων». Παράλληλα στὸ ἐπίπεδο τῆς ἔρευνας τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, μὲ τοὺς αὐτοὺς πάντα συνεργάτες, συνεχίζουμε νὰ ἀναζητᾶμε σχέσεις καὶ ἀντιστοιχίες μεταξὺ τῆς προσωκρατικῆς φιλοσοφικῆς σκέψης καὶ τῶν σύγχρονων ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν. Ἐργασίες μας πάνω στὸ σύνολο τῆς ἔρευνάς μας θὰ ἀνακοινωθοῦν αὐτὲς τὶς ἡμέρες στὴν Σάμο, στὸ Πανελλήνιο Ἀστρονομικὸ Συνέδριο.

ΕΡ.: Πιστεύετε, ὅτι θὰ πρέπει οἱ σύγχρονοι θετικοὶ ἐπιστήμονες νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἔρευνα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν ἐπιστημονικῶν ἀντικειμένων τους;

– Ἀπ' ὅ,τι γνωρίζω ὅλοι οἱ διάσημοι ἀστροφυσικοὶ ἀσχολήθηκαν ἢ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἱστορία καὶ τὴν φιλοσοφία τῆς ἀστρονομίας. Γιατὶ ὅχι καὶ ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, πού ἔχουμε καὶ τὸ κατάλληλο φιλοσοφικὸ ὑπόβαθρο; Αὐτὸ ὅμως πού θέλω νὰ τονίσω εἶναι, ὅτι οἱ ἐνεργοὶ ἐρευνητὲς τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους, μελετοῦν τὴν ἱστορία καὶ τὴν φιλοσοφία τῶν ἐπιστημῶν τους ὑπὸ μίαν ἄλλη ὀπτική γωνία. Ἀναζητοῦν μέσω τῆς μελέτης τῶν ἱστορικῶν κειμένων ἀπαντήσεις καὶ «καλές» ἰδέες, προκειμένου νὰ ξεπεράσουν ἅλута σύγχρονα ἐπιστημονικὰ προβλήματα, πού συναντοῦν στὴν καθημερινή τους ἐρευνητικὴ προσπάθεια.

ΕΡ.: Καὶ μία τελευταία ἐρώτηση: Πῶς ἀντιμετωπίζουν οἱ συνάδελφοί σας τὴν ἐρευνητικὴ σας δράση πάνω στὴν ἱστορία καὶ τὴν φιλοσοφία τῆς Ἀστρονομίας;

– Οἱ λίγοι πολὺ θετικά. Οἱ περισσότεροι ἀδιάφορα – καὶ αὐτὸ εἶναι θετικό, ἀφοῦ τὸ «ἀδιάφορα» εἶναι πολὺ καλύτερο ἀπὸ τὸ «ἀρνητικά» καὶ δίνει ἐλπίδες γιὰ μία ἄλλη ἀντιμετώπιση τῶν ἰδεῶν μας στὸ μέλλον.

Νάνου Μπίσκα

Ραββῖνοι καὶ Δαρβῖνοι

Μανούλα μου, τί χάμπουργκερ ἦταν αὐτὸ πὺν ἔφαγα; Χάμπουργκερ μὲ Δαρβῖνο. Πάει κι αὐτός· τὸν ἐχώνεψα κι ὅλας τὸν ἀχώνευστο. Καὶ μοῦ τὸν σερεβίρισε στὸ πιάτο τὸ Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο τοῦ Κάνσας. Ἔτσι ἀπὸ τὶς 11 Αὐγούστου, ἀπὸ τὸ Νηπιαγωγεῖο ἕως καὶ τὸ Λύκειο ἀπαγορεύεται νὰ διδάσκεται ἡ καταραμένη θεωρία τῆς Ἐξελίξεως. Ἄν νομίζουν μερικοὶ μερικοὶ, ὅτι ὁ καλὸς Γιαχδὲ τσάμπα κουράστηκε ν' ἀποκαλύψῃ τὰ ἔργα του στοὺς σοφοὺς «σανχεντρίν», ἐγελάσθησαν καὶ μάλιστα οἰκτρά. Ἄν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρχεταὶ ἡ παλιοδιολογία καὶ νὰ μιλήῃ γιὰ ἐξέλιξιν τῶν εἰδῶν... Καὶ ὁ Γιαχδὲ τί ἔκανε; Ζάρια ἔπαιξε; Κι ἄσε τὴν παλιογεωλογία νὰ λήῃ, ὅτι τὸ Σύμπαν ἔχει ἡλικία 15 δισεκατομμυρίων ἐτῶν. Δὲν γνωρίζει κανένας γεωλόγος καλύτερα ἀπὸ ἓνα ραββῖνο ἢ καλόγερο, πὺν ἰσχυρίζονται (μετὰ ἀπὸ θεοπνευστία), ὅτι τὸ Σύμπαν ἐδημιουργήθηκε πρὶν ἀπὸ 7.000 χρόνια. Φθάνει πιά μ' αὐτοὺς τοὺς παλαιοντολόγους, πὺν βρίσκουν ἵχνη ζωῆς πρὶν ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια. Τί θέλουν; Φωτιά νὰ στείλῃ ἐξ οὐρανοῦ ὁ Γιαχδὲ καὶ νὰ τοὺς κατακαύσῃ;

Ἐνόμιζαν οἱ χαζοαμερικᾶνοι δάσκαλοι, ὅτι, ἐπειδὴ κατηγορήθη μόλις τὸ 1967 ὁ νόμος πὺν ἀπηγόρευε τὴν διδασκαλία τῆς Θεωρίας τῆς Ἐξελίξεως, αὐτοὶ μποροῦν καὶ νὰ τὴν διδάξουν. Κούνια πὺν τοὺς κούναγε! Τόσα χρόνια, κι ἀκόμα δὲν ἔχουν μάθει, ὅτι, σὺν Γιαχδὲ, διαθέτω ὅλους τοὺς μηχανισμοὺς, γιὰ νὰ παρακάμπτω τοὺς νόμους. Δὲν ἔχουν μάθει ἀκόμα, ὅτι ἐγὼ διορίζω καὶ παύω· ἐγὼ ἐπιτρέπω καὶ ἀπαγορεύω τὰ ἐπιστημονικὰ πειράματα. *L'État c'est moi* (τὸ κράτος εἰμ' ἐγὼ - σὺν Γιαχδὲ φυσικά). Στὰ πόδια μου σφάζονται ὅλες οἱ ἐπιστῆμες. Ὅλα τὰ σφάζω, ὅλα τὰ μαχαιρώνω. Ἀκόμα καὶ τὰ ἵχνη τῆς κιθωτοῦ στὸ Ἀραράτ τοὺς ἔβαλα νὰ βροῦν. Ἐνα μόνο μὲ στεναχωρεῖ· παρεσύρθη καὶ ἐγὼ σὰν μωρὰ παρθένος (τρόπος τοῦ λέγειν) καὶ περιέπεσα στὴν λαγνεία τῆς παρελθοντολογίας. Παρέβλεψα τὴν θεϊὰν ἀποκάλυψιν - ἡμαρτον, Γιαχδὲ μου - ἀλλὰ μὲ παρέσυραν οἱ βρωμοέλληνες. Ἐπῆγαν καὶ ἀνεκοίνωσαν, ὅτι ἡ Χοιροκοιτία στὴν Κύπρο ἰδρύθηκε τὸ 7200 π.Χ. Ἔτσι κι ἐγὼ ἐπέβαλα ν' ἀνακαλύψουν τὴν Ἱερικὴν τοῦ 7500 π.Χ. Ὁ δυστυχεὴς εἶδα τὸ τυρί, ἀλλὰ δὲν εἶδα τὴν φάκα. Ἔτσι ἡμάρτησα καὶ ἀνεγνώρισα, ὅτι ὑπῆρχαν πόλεις πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου. Τὴν ἐπάτησα. Ἐπρεπε καὶ τότε νὰ συστήσω μιὰ διδλκὴ ἐπιτροπὴ πὺν ν' ἀπαγορεύῃ τίς σχετικὲς ἀνακοινώσεις.

Αὕτῃ θὰ ἀπηγόρευε καὶ σ' αὐτὸν τὸν ἀπίθανο Σάμψων νὰ χρονολογήσῃ τὸ παλιοκόμματο ἀπὸ τὸ σπασμένο παλιοσταμνὶ τῶν Γιούρων Ἀλωνήσου, μὲ ἑλληνικὰ γράμματα, τὸ 6000 π.Χ. Τί στὸ καλὸ; Πρῶτα ἔγραψαν οἱ ἄνθρωποι καὶ μετὰ ἔγινε ὁ κόσμος; Ἐλάχιστα διώρθωσε τὰ πράγματα ἡ καλὴ μου «Ἐλευθεροτυπία» μὲ τὸ ἀφιέρωμά της, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γραφὴ ἔχει ἡλικία 4.000 ἐτῶν. Τὸ κακὸ εἶχε γίνει. Κι αὐτὸ πὺν μ' ἐνοχλεῖ περισσότερο εἶναι, ὅτι κατήντησα παίγνιο στὰ χέρια αὐτῶν τῶν μισητῶν «δανλικῶν». Ἠμαρτον, Γιαχδὲ μου. Δὲν θὰ τὸ ξανακάνω. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ξερὸ ψωμί, γιὰτι ἀλλιῶς θὰ μὲ πάρη τὸ

Σάρωθρον

Οί στρεβλώσεις τοῦ Ἀρχαίου Δράματος στὶς σημερινές παραστάσεις τῶν τραγωδιῶν

ΠΩΣ ΧΑΝΕΤΑΙ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΣΗΣ

α. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

Κάθε καλοκαίρι προκύπτει τὸ ζήτημα τῶν παραστάσεων τοῦ ἀρχαίου δράματος. Κυρίως συζητοῦνται ἀπὸ εἰδικούς καὶ μὴ οἱ ἐπιχειροῦμενοι «νεωτερισμοί» καὶ τὰ ἐπιτρεπτά ὅριά τους. Ἡ πρόθεση «ἐκσυγχρονισμοῦ» τῶν παραστάσεων προκύπτει ἀπὸ μία ἀδήριτη ἀνάγκη: ἔχουν παρέλθει 2500 χρόνια περίπου ἀπὸ τὴν συγγραφή τῶν ἔργων καὶ ἔχουν μεσολαβήσει κοσμογονικὲς ἀλλαγές· χωρὶς νὰ παραγνωρίζεται ὁ διωγμὸς τοῦ Θεάτρου ἀπὸ τὸ μισελληνικὸ Βυζάντιο (μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνος ἀπηγορεύοντο οἱ θεατρικὲς παραστάσεις). Ἐξάλλου ἱστορικὰ τὸ φαινόμενο Θεάτρο, ὡς ὀργανωμένες «διαγωνιστικὲς» παραστάσεις, δὲν ἦταν κἂν πανελλαδικὸ φαινόμενο, ἀλλὰ ἀποκλειστικὰ ἀθηναϊκό. Ἔτσι παραστάσεις ὅπως αὐτὲς ποὺ εἶχε σκηνοθετήσει ὁ Λῖνος Καρζῆς, ἦταν καταδικασμένες ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀφοῦ ἡ προσπάθεια ἀντιγραφῆς τῶν παραστάσεων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος δὲν ἔχει νὰ πῇ τίποτε στὸ σημερινὸ θεατὴ. Εἶναι σὰν νὰ θέλουμε νὰ συνδιαλεχθοῦμε μὲ τὴν

Ἡ ἀρχαία τραγωδία σήμερα

Στὴν ἀρχαιότητα ἡ Τραγωδία, ὅταν ὁ Ἀθηναῖος πολίτης πῆγαινε γιὰ μέθεξη ἀπὸ τὸ πρῶτό στο ἀρχιτεκτόνημα τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, στοὺς θεατρικοὺς ἀγῶνες... Ἡ Ὀρχήστρα καθισμένη στὸ πολυεδρικό διαμάντι τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ στὴν ἔδρα, ποὺ οἱ ἱστορικὲς συνθῆκες ὥριζαν...

Σήμερα ὅμως, ποὺ κολυμπᾶμε στὴν τεχνολογία καὶ τὴν οἰκονομία, τί γίνεται; Πιὸ πάνω λέγαμε γιὰ τὶς ἐπιφάνειες τὶς πολλαπλὲς τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ὅπου στὴν καθεμιὰ ἀνάλογα κολλᾷ τὸ κοινωνικὸ δῶμα, γιὰ νὰ θρᾶση ἡ κατσαρόλα τῆς ἱστορίας, ποὺ ἀπαιτεῖ ἀπόλυτη ἐφαρμογή. Ποιὰ ἐφαρμογή ὅμως, ὅταν ὁ δόλος ἔχῃ γίνει συμπα-

φωτογραφία ενός προγόνου μας, πού οὔτε καν ἔχουμε γνωρίσει. “Ὅμως οἱ παραστάσεις εἶναι ζωντανή διεργασία, ὅπου χώρος, συντελεστές, κείμενο καὶ θεατὲς συνδιαλέγονται συνεχῶς· ὁ δὲ βίος μιᾶς παραστάσεως διαρκεῖ ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα ἕως τὸ κλείσιμο τῆς αὐλαίας.

Βεβαίως ἐκσυγχρονισμὸς ἀρχαίου δράματος δὲν εἶναι ἡ παράστασις τῶν «Περσῶν», πού ἐσκηνοθέτησε ὁ κύριος Λευτέρης Βογιατζῆς. Ἐνέδυσσε τὰ μέλη τοῦ χοροῦ μὲ σύγχρονα ἱρανικά ἐνδύματα (μερικοὶ ἔφεραν καὶ ὀμματογυῶλια) καὶ ἐγέμισε τὴν ὀρχήστρα μὲ τεμάχια σιδηροσωλήνων. “Ὅμως τὸ σύγχρονο Ἰράν τῶν «Ἀγιατολλάχ» δὲν ἔχει καμμία σχέσιν μὲ τὴν περιλαμπρὴ περσικὴ αὐτοκρατορία οὔτε οἱ Πέρσες εὐγενεῖς ἔζων σὲ χώρο, πού θυμίζει σιδηροπαλαιοπωλεῖο. Οἱ δὲ Ἕλληνες κατεναυμάχησαν ἕναν παντοδύναμο στόλο καὶ ὄχι ἕνα στόλο ἀπὸ «σκυλοπνίχτες», πού μεταφέρουν ἐξαθλιωμένους μετανάστες ἀπὸ τὴν Μέσην Ἀνατολή. “Ὅμως τόσον ὁ Λ. Καρζῆς ὅσον καὶ ὁ κ. Λ. Βογιατζῆς παρέδλεψαν μία θεμελιώδη ἀρχή: Τὸ Θέατρο δὲν ἐκφράζει συγκεκριμένη ἐποχὴ (συγγραφῆς τοῦ ἔργου ἢ παραστάσεως), ἀλλὰ ἐκφράζεται μέσῳ αὐτῆς. Τὸν Αἰσχύλο δὲν τὸν ἐνδιέφερε τὸ ἴδιο τὸ γεγονός, ἡ ναυμαχία καὶ ἡ ἐνδοξη νίκη τῶν Ἑλλήνων. Γι’ αὐτὸ μετέφερε τὴν δράσιν στὴν αὐλὴ τῶν Περσῶν, γιατί τὸν ἐνδιέφερε ὁ θρῆνος, πού προκάλεσε τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς. Τὸν ἐξιστόρησε μὲ ἡδυσμένο λόγο κι ἔτσι προεκάλεσε τὸν ἔλεον καὶ τὸν φόβο στοὺς θεατὲς, πού ἐπέτεινε μὲ τὴν σκηνικὴ παρουσία τοῦ φαντά-

ντικὸ ἐργαλεῖο τοῦ συστήματος, ὑποκαθιστῶντας τὴ φύση μὲ τὸ ἀνθαίρετο «ὑπερπέραν»; Δηλαδή καταξιωμένοι μέσα ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῆς Φιλοσοφίας - Ἐπιστήμης - Τέχνης στὸ λαμπρὸ φάσμα τοῦ Διονυσιακοῦ καὶ Ἀπολλώνιου πνεύματος, ἀντικατασταθήκανε ἀπὸ αὐτόκλητους προφῆτες-μάγους τοῦ ἀνύπαρκτου «Τάδε ἔφη Κύριος». Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ὁ Χριστιανισμὸς σὰν τοὺς Ρωμαίους στρατιῶτες, πού ἀπὸ βαρβαρότητα ἔπαιζαν πεσσοὺς πάνω σὲ πολύτιμο καλλιτεχνικὸ ἔργο καταστρέφοντάς το, καπηλεύθηκε αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ διασπῶντας μὲ τὴν οἰκονομία: τὴν Ἐπιστήμη σὲ τεχνολογία, τὴν Τέχνη σὲ «μοντέρνα» καὶ τὴ Φιλοσοφία σὲ θεολογία ἢ αἱματοβαμμένα πολιτικὰ συστήματα. Καὶ νὰ σου στρογγυλοκαθισμένοι τουριστικὰ καὶ φεστιδολικὰ στὴν Ἐπίδauρο, ὅπου κάποτε φθάνοντας ἀργοπορημένες ἡ Πα-

σματος του Δαρείου, κι έτσι επήλθε ή κάθαρσίς τους, πού είναι τὸ τελικὸ ζητούμενο μιᾶς παραστάσεως. Θὰ τονίσουμε δὲ ἄλλη μία φορά, ὅτι ἡ κάθαρσις δὲν ἀφορᾷ στοὺς ἥρωες τοῦ ἔργου ἀλλὰ στοὺς θεατές. Θὰ ἦταν ἀνόητο νὰ πιστεύουμε, ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἔγραψε τὴν τραγωδία του, γιὰ νὰ ἐξαγνίση τοὺς μισητοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδας του. Αὐτὸ πού ἐνδιέφερε ὅλους τοὺς δραματικούς ποιητές, ἦταν τὰ παριστάμενα πάθη νὰ προκαλέσουν ἔλεον καὶ φόβο στοὺς θεατές. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπέλεγαν γιὰ θέματα τῶν τραγωδιῶν τοὺς γεγονότα, πού ἐχάνοντο στὸ βάθος τοῦ χρόνου. Γιατὶ διαχρονικὸ δὲν εἶναι τὸ γεγονός, πού συμβαίνει μία δεδομένη στιγμή οὔτε ἡ στιγμή συγγραφῆς ἢ παραστάσεως τοῦ δράματος. Διαχρονικὴ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ, τὸ ἀνθρώπινο πάθος, πού προκαλεῖ ἔλεον καὶ φόβον καὶ ἐπιφέρει τὴν κάθαρσιν εἴτε ἡ τραγωδία παρίσταται τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα εἴτε σήμερα.

6. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΑΚΡΟΤΗΤΕΣ - ΑΘΛΙΟΤΗΤΕΣ

Φυσικὰ δὲν εἶναι ἐκσυγχρονισμὸς ἡ ἀπόπειρα διαστρεβλώσεως τοῦ πολιτισμοῦ, πού προΐόν του εἶναι τὸ Θέατρο. Μία τέτοια πλαστογραφία ἐπεχείρησε ὁ Κάρλος Κούν, ὅταν στὴν παράστασιν τῆς «Ἡλέκτρας» ἐπέτρεψε στὴν ἡθοποιὸ πού ἐνεσάρκωνε τὴν ὁμώνυμη ἡρωίδα, νὰ ἐξαπλώσῃ στὸ ἔδαφος καὶ νὰ λάβῃ τὸ σχῆμα τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ. Κατ' ἀρχὴν ἐπεχειρήθη μία ἀνίερη ταύτισις θύτου καὶ θύματος, ἀφοῦ ὁ χριστιανισμὸς ὑπῆρξε ὁ

ξינוῦ (πρωταγωνίστρια) ζητεῖ ἀπὸ τὸ ὄργανο τῆς τάξεως νὰ περάσῃ, γιὰ νὰ πάῃ στὸ θέατρο, κι αὐτὸ τῆς εἶπε τὸ ἀμίμητο: «Δὲν περνᾷ οὔτε ἡ Μάγια Μελάγια» (ὀνομασία τραγουνδίστριας τῆς ἐποχῆς). Γιὰ νὰ μεταπέσωμε στὴ σπονδαία ρήση τοῦ Καραγκιόζη: «Πῶς κρατᾷς τὰ κεραμίδια ξεκάρφωτα!...» Καὶ προχωροῦμε στὴν παράσταση: μὲ ποιούς καλλιτέχνες καὶ θεατές; Ἄς πιάσωμε τοὺς καλλιτέχνες τοῦ διεθνοῦς πνευματικοῦ «τζέτ-σέτ». Παιδιὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Χόλυγουντ, πὺν ἀπ'τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδν βραβεύει ἔργα τῆς γνῶστῆς ὑπόθεσης τοῦ «κατατρεγμένου», περιούσιον λαοῦ, ὅπου ἓνα ἀπὸ τὰ περιοδικὰ τους, τὸ *National Geographic* (Αὐγ. 99) σὲ μιὰ σφαιρικὴ ἀναφορὰ του στοὺς πολιτισμοὺς τῆς γῆς (μὲ ὑποκριτικὴ κοντοπονηρι) δὲν ἀναφέρει οὔτε λέξη γιὰ τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ, ἀντικαθιστῶντας

Ο χορός από την παράστασιν τῶν «Περσῶν» τοῦ Αἰσχύλου, σὲ σκηνοθεσία τοῦ κ. Α. Βογιατζῆ. Τὰ μέλη τοῦ χοροῦ δὲ σκηνοθέτης τὰ ἔντυσε μὲ σαρίκια καὶ στολὲς σημερινῶν ἰσλαμιστῶν Ἰρανῶν.

άπηνής διώκτης τοῦ Θεάτρου. Κατὰ δεύτερον ἡ Ἡλέκτρα, ἡ προσωποποίησις τοῦ ἀνυπότακτου ἀνθρώπινου πάθους, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ σχέσιν μὲ τὸν χριστιανισμό, πού διδάσκει διὰ τοῦ Παύλου, ὅτι πᾶσα ψυχὴ πρέπει νὰ ὑποτάσσεται στὸν ἐγκόσμιον κύριόν της, γιατί ἔτσι ὑποτάσσεται στὸ Θεό. Ἐάν ἡ Ἡλέκτρα εἶχε ἀκολουθήσει τίς χριστιανικὰς ἐπιταγὰς, θὰ εἶχε ὑποταγῇ στὸν Αἰγισθο καὶ τὴν Κλυταιμνήστρα, ἀλλὰ τότε δὲν θὰ εἶχαμε τραγωδίαν μὰ ἓναν ὕμνον τῆς δουλείας. Ὅμως στὸν Κουν ἦταν ἔμμονη ἡ προσπάθεια νὰ ταυτίσῃ τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ μὲ τὸν Χριστιανισμό, ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησε ψαλμωδίας στὴν παράστασιν τῶν «Ὁρνίθων» καὶ στὴν παράστασιν τῶν «Περσῶν» περιέφερε τὴν Ἀτοσσα μὲ τὰ χέρια σ' ἑκτασιν, παραπέμποντας καὶ πάλι στὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ.

Γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους ἐκσυγχρονισμοὺς ὁ κ. Μάριος Πλωρίτης γράφει κανονικώτατα: «Μ' αὐτὰ καὶ μ' αὐτά, οἱ τέτοιοι νεωτερισμοί, ἀντὶ νὰ “ἐκσυγχρονίζουσιν” τὸ μεγάλο Δράμα, τὸ ἐκμηδενίζουν... ἀντὶ νὰ τὸ κάνουν «πανανθρώπινον», τὸ κάνουν πανάθλιον. Καὶ τὸ κρεμᾶνε στὰ τσιγκέλια τῆς δημαγωγίας τους, καὶ ἀφοδεύουν ἀπάνω του τὴν ἑπαρσὴν τους, καὶ τὴν ἐπιδειξιματικότητα τους...».

Τὴν ἔκρηξιν αὐτὴ τοῦ κ. Πλωρίτη προεκάλεσε ἡ παράστασις τῶν «Βακχῶν», σὲ σκηνοθεσίᾳ τοῦ κ. Ματίας Λάνγκχοφ, ὅπου μέλος τοῦ χοροῦ ἀφώδευσε ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας, ὁ χορὸς ἦταν κρεμασμένος σὲ τσιγκέλια καὶ ὁ Διόνυσος

τον μὲ τὸν Ρωμαϊκό...

Καὶ θέβαια ὁ διεθνισμὸς ἐλέγχει τὰ πάντα –καὶ τίς ἀρχαῖες παραστάσεις. Ὅμως μέσα ἀπ' ὅλες αὐτὰς τίς ἐγγενεῖς δυσκολίες ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος θὰ πρέπει νὰ ἐντοπίζῃ τὸ δόλο, τὸν νέο Μεσαίωνα. Αὐτὴ εἶναι ἡ τραγωδία τῆς Τραγωδίας. Μὲ τὸ ἀπλὸ ἀνθρώπινον μυαλὸ ἂς ξεπεράσουμε τίς «αὐθεντίες», πού σκόπιμα μονοπωλοῦν ἢ ἀλήθεια ἢ ἀπλὴ μᾶς περιμένει. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὰ βάλλῃ μὲ τὴ Φύσιν. Κι ἡ Ἀρχαιότης ἦταν Φύσις, ὅπως ἀπέδειξε ἡ κληρονομιά της. Οἱ Ἑβραϊοχριστιανοί, συντελεστὲς καὶ θεατὲς τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, δὲν μποροῦν, ὅσο κι ἂν τὸ θέλουν, νὰ τὴν καραγκιοζοποιήσουν.

Παντελῆς Γλάρος

περιεφέρετο λόγυμνος. Καὶ ὅμως τὸ κοινὸ στὴν συντριπτικὴ του πλειοψηφία ἐπεδράδευσε αὐτὲς τὶς παραστάσεις μὲ χειροκρότημα (οἱ λιγοστὲς φωνὲς διαμαρτυρίας δὲν ἀλλάζουν τὴν κατάσταση). Ὅπως ἐχειροκρότησε θερμὰ καὶ στὸ τέλος τῆς παραστάσεως τῆς «Ὁρέστειας» σὲ σκηνοθεσία Κούν' παρ' ὅλο πού ἡ παράστασις διεκόπη ἀπὸ καγχασμοὺς τοῦ κοινοῦ ἐξ αἰτίας τῆς κακίστης ἐρμηνείας τοῦ κ. Μίμη Κουγιουμτζῆ σὲ ἄκρως δραματικὴ στιγμή. Ἐρωτηθεὶς δὲ θεατῆς, γιατί ἐχειροκρότησε, ἀπήντησε ὅτι ἡ παράστασις ἦταν καταπληκτικὴ, ἀφοῦ τὴν ἐχειροκρότησε ὁ τάδε ὑπουργός. Ἐνῶ μία ἄλλη θεατῆς ἐξωμολογήθη: «ἐπῆγα χθὲς στὴν Ἐπίδαυρο. Καθόμουνα δύο σειρὲς ἀκριδῶς πίσω ἀπὸ τὴν Μελίνα. Θὰ πρέπει νὰ μὲ πῆρε καὶ μένα ἡ τηλεόραση». Κουβέντα γιὰ τὴν τραγωδίαν καὶ τὴν παράστασιν. Μὲ παραστάσεις ὅπως αὐτὴ τοῦ Λάγκκωφ καὶ μὲ ἀντιδράσεις (ποιότητα) κοινοῦ ὅπως οἱ παραπάνω ἐγγίζουμε τὴν καρδίαν τοῦ προβλήματος «σύγχρονες παραστάσεις ἀρχαίου δράματος». Αὐτὸ εἶναι μέρος ἑνὸς γενικοῦ προβλήματος, πού ἔχει σχέσιν μὲ τὴν προβολὴ τῆς ἰδιαιτερότητος σὰν ἀποδείξεως ὑπεροχῆς.

Υ. ΘΕΑΤΡΟ - ΥΠΗΡΕΤΗΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

Οἱ καλλιτέχνες γνωρίζουν πολὺ καλά, ὅτι, γιὰ νὰ διακριθοῦν καὶ νὰ κερδίσουν χρήματα καὶ νὰ ἐκφράσουν μία μορφή ἐξουσίας, πρέπει νὰ προκαλέσουν τὸ κοινὸ καὶ νὰ τὸ μετατρέψουν σὲ αὐλή τους. Ἔτσι καταφεύγουν στὴν πρόκλησιν τοῦ κομματικοῦ «πιστεύω» τῶν θεατῶν, στὴν φθηνὴ πρόκλησιν μὲ τὸ γυμνὸ ἢ μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Ἡλέκτρας μὲ δεμένα τὰ πόδια ἢ τοῦ ἀγγέλου νὰ καπνίζει τσιγάρο. Ἀντὶ νὰ ἐπιφέρουν μὲ τὴν παράστασιν τὴν κάθαρσιν στοὺς θεατῆς, τοὺς φορτίζουν μὲ περισσότερα συμπλέγματα, μὲ τὸ νὰ τοὺς μετατρέπουν σὲ χειροκροτητὲς τῆς «ἐξουσίας» τους. Πρέπει δὲ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ κοινὸ σήμερον ἔχει μία ἐπιπρόσθετη δυσκολία νὰ ταυτιστῇ μὲ τοὺς ἥρωες μιᾶς τραγωδίας, νὰ συμπάσχη μαζί τους καὶ νὰ ὀδηγηθῇ στὴν κάθαρσιν. Δυστυχῶς ἐξαιτίας τῆς συγκρίσεως τῶν δρωμένων μὲ τὴ σύγχρονη ἀντικειμενικότητα χάνεται ἡ μαγεία τῆς συναισθηματικῆς λειτουργίας καὶ ἐπικρατεῖ τὸ λογικόν. Σὲ πολλοὺς θεατῆς τοῦ Θηβαϊκοῦ Κύκλου θὰ γίνῃ ἡ σύγκρισις τῶν συγχρόνων ἀρχόντων μὲ τὸν Οἰδίποδα, πού παρητήθη ἐξ αἰτίας τῆς ἐνοχῆς του, ἐνῶ αὐτοὶ παρὰ τὶς κραυγαλέες εὐθύνες τοὺς συνεχίζουν νὰ ἄρχουν. Πολὺ περισσότερο διέσπασε τὴν μαγείαν ὁ σκηνοθέτης Πέτερ Στάν, πού ἐπεξήτησε αὐτὴν τὴν σύγκρισιν. Καὶ στὸν ἀποπροσανατολισμὸ τοῦ χαρακτήρος τῶν παραστάσεων τῶν τραγωδιῶν συμβάλλει οὐσιαστικὰ καὶ τὸ κράτος. Ἀφοῦ ὠργάνωσε ἐκδηλώσεις θεατρικῶν παραστάσεων, χωρὶς στό-

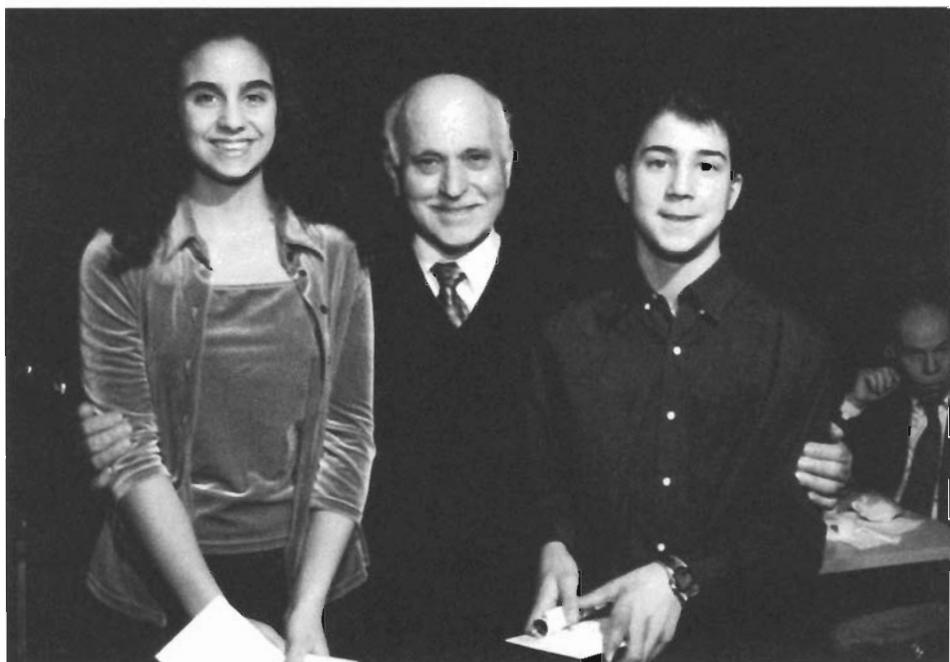
χο να επιδείξει μία καλλιτεχνική παραγωγή ή να αναδείξει το αρχαίο θέατρο, αλλά για να προσελκύση ξένους τουρίστες. Για τόν λόγο αυτό την οργάνω-
σιν και λειτουργία των διαφόρων «φεστιβάλς» την ανέθεσε στον Έλληνικό
Όργανισμό Τουρισμού.

Δ. ΠΩΣ ΘΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΘΗ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Όμως παραστάσεις αρχαίων τραγωδιών είχαμε, έχουμε και θα έχουμε. Εί-
ναι δέ τόσο μεγάλα έργα, πού, όσο και αν μειώνεται ή παράστασής τους, δέν
χάνεται ή αξία τους. Τό πρόβλημα εισαγωγής «νεωτερισμών» στις παρα-
στάσεις του αρχαίου δράματος είναι ψευδοπρόβλημα. Κανείς δέν συζητεί
πλέον για τόν νεωτερισμό της χρήσεως ηλεκτρικού ρεύματος, αφού οί παρα-
στάσεις δίνονται δωράδυ, γιατί είναι αδύνατη ή παράστασής τους κάτω από τόν
καυτό ήλιο του θέρους. Κανείς δέν συζητεί την μετάφρασιν του αρχαίου κει-
μένου, αφού μία παράστασις στην κλασσική γλώσσα θα ήταν άκατανόητη
στο σύνολο των θεατών. Είναι επιβεβλημένη ή σύνθεσις σύγχρονου μουσικού
έργου, πού θα συνοδεύη την παράστασιν, αφού δέν έχει διασωθ ή αρχαία.
Θά ήταν άβλεψία του σύγχρονου σκηνοθέτου να μην έκμεταλλευτ ή έπι-
τεύγματα της σύγχρονης τεχνολογίας για τά ήχητικά και όπτικά «έφφέ». Ίδι-
αίτερα όταν αυτά συμβάλλουν στην ανάδειξιν του ανθρώπινου πάθους, θέ-
τουν σέ λειτουργία τόν ψυχικό κόσμο των θεατών, προκαλούν τόν έλεον και
τόν φόβο και επιφέρουν την κάθαρσιν τους. Προσηλωμένος σ' αυτό τόν στό-
χο ό μεταφραστής θ' άποφύγη τόν έκχυδαϊσμό του λόγου και θα του συγχο-
ρευθουν οί παραλείψεις του στην φιλολογική ακρίβεια της μεταφράσεώς του.
Είναι θεμιτή ή σύνθεσις πρωτοποριακής μουσικής, αφού δέν θα διασπῃ την
προσήλωσιν των θεατών από τό θέαμα. Είναι άδιάφορο, εάν σήμερα τούς
ρόλους των γυναικών έρμηνεύουν γυναίκες και οί ήθοποιοί έκκαταλείπουν
την στατική άπαγγελία, αφού έτσι παρασύρουν τούς θεατές να συμπάσχουν.
Και έφ' όσον δέν «προδίδεται» ό σκοπός της τραγωδίας (ή κάθαρσις των θε-
ατών), είναι θεμιτός ό όποιος νεωτερισμός. Είναι θεμιτή ή παράστασις της
σέ σύγχρονο θεατρικό χώρο, με τίς όποιες προσαρμογές ή ή κινηματογρά-
φησίς της. Κι έχουμε αρκετά έπιτυχημένα παραδείγματα. Άρα τό ζητούμε-
νο στις παραστάσεις του αρχαίου δράματος είναι όχι ό λιγώτερος έκχυδαϊ-
σμός τους, αλλά ή σωστή λειτουργία τους. Κι έτσι κάθε νεωτερισμός θα κα-
ταστή θεμιτός, αν ό σκοπός της τραγωδίας, ή πρόκλησις των «τοιούτων πα-
θημάτων» στον θεατή «περαίνει την κάθαρσιν των».

Άθανάσιος Κουκοβίστας

ΜΑΧΗΤΙΚΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ΣΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ

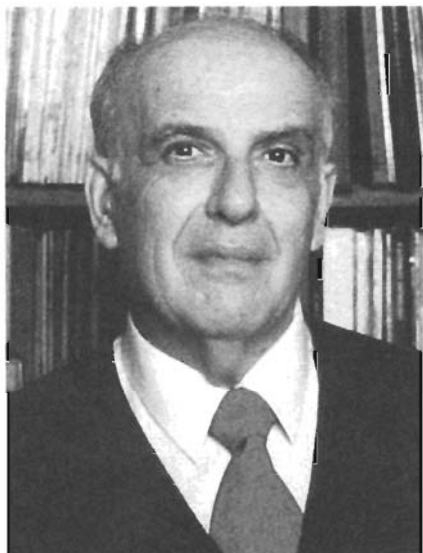

Δύο Έλληνόπουλα του Καναδά, οί δεκατριάχρονοι Μαρία Άναγνώστου και Πολύκαρπος Κωστός είχαν τὸ θάρρος νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν προσφορὰ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου στὸ Κολλέγιό τους, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὸ τίμημα ποὺ πλήρωσαν. Ὁ καθηγητὴς τους στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας τοὺς δίδαξε, ὅτι ὁ Μακεδόνας στρατηλάτης ἦταν «θάρβαρος» καὶ «ἐγκληματίας». Τὰ δύο παιδιὰ προσκόμισαν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπέδειξαν στὸν καθηγητὴ τους ὅτι οἱ ἐκστρατεῖες τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἶχαν ἐκπολιτιστικὸ χαρακτήρα. Τὴν ἀντίδρασή τους αὐτὴ τὴν «πλήρωσαν», καθὼς εἶδαν τοὺς βαθμοὺς τους ἀπὸ «85» νὰ πέφτουν στὶς «65» μονάδες. Πέτυχαν ὥστόσο νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια καὶ νὰ ἀποσπᾶσουν ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τους τὴν δημόσια «συγγνώμη» του. «Διδάσκω αὐτὰ ποὺ ἐγὼ διδάχθηκα», δικαιολογήθηκε ὁ καθηγητὴς τους. «Πιστεύω, ὅτι εἶναι χρέος τῶν Ἑλλήνων ποὺ ζοῦμε στὸ ἐξωτερικὸ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν ἱστορία μας καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπουμε σὲ κανέναν νὰ τὴν ἀλλάξη. Ἄν ἐπιτρέψουμε στὸν καθένα νὰ παραποιῇ λίγο - λίγο τὴν ἱστορία μας, σὲ λίγο θὰ τὴν χάσουμε. Ἡ ἱστορία γέννησε τὸν Ἑλληνισμὸ ἀλλὰ καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν ἱστορία», λέει ἡ Μαρία Ἀναγνώστου.

Ὁ Σύλλογος Ἡλικιωμένων Ἑλληνοκαναδῶν «Ἀσκληπιός», ποὺ ἐδρεύει στὸ Μόντρεαλ, τίμησε τοὺς δύο μαθητὲς σὲ εἰδικὴ ἐκδήλωση. «Καλέσαμε τὴν Μαρία καὶ τὸν Πολύκαρπο νὰ τοὺς τιμήσουμε ἠθικά, ὥστε νὰ ἀποτελέσουν παράδειγμα πρὸς μίμησην σὲ μικροὺς καὶ μεγάλους. Ἐκφράζουμε ὁμως τὴν θλίψη καὶ τὴν πίκρα μας γιὰ τοὺς Ἑλληνες πολιτικούς καὶ γιὰ τὴν ἀδιαφορία τους, ὅταν ἡ ἱστορία μας παραχαράσσεται», λέει χαρακτηριστικὰ ὁ πρόεδρος τοῦ «Ἀσκληπιοῦ» κ. Δημήτρης Βενιέρης.

Στὴ φωτογραφία ὁ κ. Δ. Βενιέρης (κέντρο), ἡ Μαρία Ἀναγνώστου καὶ ὁ Πολύκαρπος Κωστός.

Νάνσυ Μπίσκα

«Βυζαντινο-
κρατείται»
καὶ σήμερα
ἡ Ἀνώτατη
Μουσική μας
Ἐκπαίδευση

[Ὁ γνωστός μουσικολόγος Γιώργος Λεωτσάκος εἶναι ἀπ' τοὺς λίγους ἀνθρώπους, ποὺ γνωρίζουν τόσο καλὰ τὰ μουσικά πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Ὡς κριτικὸς τῆς μουσικῆς δημοσιογραφεῖ ἐδῶ καὶ τέσσερις δεκαετίες ἀρθρώνοντας πάντοτε σοβαρὸ καὶ ἀξιόπιστο κριτικὸ λόγο. Προσφάτως, ἐντύπωση προκάλεσαν οἱ θέσεις του, ὅπως αὐτὲς δημοσιεύθηκαν στὸν ἡμερήσιο τύπο, περὶ «Βυζαντινοκρατίας τῶν ἀνωτάτων μουσικῶν σπουδῶν στὴν Ἑλλάδα» καὶ περὶ «καταδυναστεύσεως τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς ἀπὸ τὸ ράσο». Ὁ «Δαυλὸς» συνάντησε τὸν κ. Λεωτσάκο καὶ συζήτησε μαζί του γιὰ τὶς ἀπόψεις του αὐτές.]

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΑΣ

ΣΥΝΤ.: Κύριε Λεωτσάκο, σὲ πρόσφατο ἄρθρο σας ἰσχυρίζεσθε ἐπὶ λέξει, ὅτι «τὸ ὅποιο ράσο φαρμάκωνε τὸ χωράφι τῆς μουσικῆς μας». Τί ἀκριβῶς ἐννοεῖτε;

Γ.Λ.: Καταλήγω στὸ συμπέρασμα καὶ τεκμηριώνω αὐτὸ τὸ συμπέρασμα, πὼς ἡ κακοδαιμονία τῆς μουσικῆς μας, τὸ χαμηλότερο ἐπίπεδο τῶν ὠδειακῶν σπουδῶν καὶ τῆς μουσικῆς μας παιδείας, ἡ ἔλλειψη ἀρχείων, ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀφοροῦν στὰ στοιχεῖα τοῦ μουσικοῦ μας πολιτισμοῦ δὲν ὀφείλονται οὔτε

στήν κακή μοίρα ούτε στην Τουρκοκρατία· ανάγουν την αίτία τους στο Βυζάντιο. Βεβαίως το Βυζάντιο ήταν ένα στυγνά θεοκρατικό καθεστώς. Ἀλλά, οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦταν παραδομένοι μόνο στὰ μυστήρια καὶ στὶς προσευχές ούτε εἶχαν δγαλμένα τὰ μάτια καὶ κομμένες τὶς μύτες. Παντρεύονταν, δάφτιζαν τὰ παιδιὰ τους, γλεντοῦσαν. Θὰ ἔπρεπε δηλαδή νὰ ὑπάρχει ἡ κοσμικὴ μουσικὴ, τὸ τραγούδι. Τὴ στάση τῆς ἐξουσίας ἐναντὶ τῆς κοσμικῆς μουσικῆς τὴ συνοψίζει τὸ μελέτημα τοῦ Κωνσταντίνου Σάθα (1842-1914), ποὺ ἐκδόθηκε στὴ Βενετία τὸ 1878 μὲ τίτλο: «Περὶ τῆς Μουσικῆς καὶ τοῦ Θεάτρου τῶν Βυζαντινῶν». Ἐνα μελέτημα, ποὺ κυριολεκτικὰ μᾶς ἀνοίγει τὰ μάτια, δείχνοντας ὅτι στὸ χιλιόχρονο Βυζάντιο δὲν εἶχε γίνει οὔτε βῆμα πρὸ πέρα ἀπ' τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ θεάτρου καὶ τῆς μουσικῆς ἀπ' τὸν Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο. Ἡ κοσμικὴ μουσικὴ στὸ Βυζάντιο ἀκολούθησε τὴ μοίρα τοῦ ἔργου τῶν προσωκρατικῶν φιλοσόφων, ποὺ περιέπεσαν στὸ σκοτάδι. Δὲν εἶναι τυχαία ἡ ἐξαφάνιση τῶν Προσωκρατικῶν καὶ ἡ ταυτόχρονη «ἀγιοποίηση» τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη.

ΣΥΝΤ.: *Τί ἀκριδῶς ξέρουμε γιὰ τὴ κοσμικὴ μουσικὴ ἐπὶ Βυζαντίου;*

Γ.Λ.: «Ὅπως προείπαμε, ἐλάχιστα εἴμαστε σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε σήμερα. Ἡ βούληση τῆς βυζαντινῆς ἐξουσίας νὰ πατάξῃ τὴν κοσμικὴ μουσικὴ προσέκρουε στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράζουν τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες τους μὲ μουσικὴ καὶ τραγούδι.

Βεβαίως στὶς τοιχογραφίες τῶν ἐκκλησιῶν ὑπάρχουν πολλὲς ἀπεικονίσεις ὁργάνων κοσμικῆς μουσικῆς. Ὅμως πόσο κοσμικὴ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι μιὰ μουσικὴ, ποὺ ἀπεικονίζεται ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν; Ἴσως νὰ πρόκειται γιὰ ἐκτέλεση ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων ἀπὸ λαϊκοὺς, πρᾶγμα ποὺ συμφωνεῖ καὶ μὲ τὸν ψαλμὸ τοῦ Δαυὶδ: «αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνοις».

Ξέρουμε ὅτι ἀπὸ τὸν 10ο αἰῶνα, ὑπάρχει ἡ Παρασημαντικὴ, ἓνα ἀρκετὰ ἐξελιγμένο ὄργανο καταγραφῆς μελωδιῶν. Ὅμως τὰ πρῶτα χειρόγραφα κοσμικῆς μουσικῆς, γραμμένα μὲ τὴν Παρασημαντικὴ, ἐμφανίζονται πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τὴν ἄλωση. Τὸ ἀρχαιότερο χειρόγραφο βρέθηκε στὴν Μονὴ Ἰδῆρων καὶ εἶναι τοῦ 1562.

Μετὰ τὴν ἄλωση ἐπανεμφανίζεται ἡ κοσμικὴ μουσικὴ

ΣΥΝΤ.: *Ἡ ἔλευση τῶν Τούρκων τί ἀντίκτυπο εἶχε στὴ μουσικὴ;*

Γ.Λ.: Δὲν ξέρω κατὰ πόσο εἶναι σωστὸ νὰ μιᾶμε γιὰ Τουρκοκρατία καὶ ὄχι γιὰ «κληρικοκρατία», ἀφοῦ διὰ τοῦ «ράσου» οἱ Τοῦρκοι κυβεροῦσαν τοὺς Ἕλληνες. Ὅμως ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Ἐκκλησία χάνει ἀπὸ σύμμαχό της τὴν πολιτικὴ ἐξουσία σὲ θέματα ὄχι διοικητικῆς –ποὺ τὴν εἶχε– ἀλλὰ σὲ θέματα ἰδεολογικῆς ἐπιβολῆς.

Λογικὰ δηλαδή θὰ ἦταν ἀδιάφορο στοὺς Τούρκους, τί θὰ ἔκαναν οἱ Ἕλληνες μὲ τὴ μουσικὴ τους· καὶ ἡ ὥπερα εἶχε ἔλθει ἀπὸ τὴ Δύση στὸ Σαράϊ. Ἐπὶ

«Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνοις»: Τὰ πανάρχαια ἑλληνικὰ μουσικὰ ὄργανα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ αὐλὸς τοῦ Πανός, ἐπιστρατεύονται, γιὰ νὰ δοξολογήσουν τὸν Γιαχβέ. (Μονή Βαρλαάμ, Μετέωρα.)

Τουρκοκρατίας ἡ κοσμικὴ μουσικὴ ἐπανέρχεται στοὺς Ἕλληνες. Θὰ τὴ ξαναμάθουν ἀπ' τὴν ἀρχὴ εἴτε ἀπὸ Ἱταλοὺς καὶ Ἀλβανοὺς εἴτε ἀπὸ Σλαβοὺς καὶ Τούρκους.

ΣΥΝΤ.: "Ἀς πᾶμε στὰ τελευταῖα 200 χρόνια.

Γ.Α.: Βεβαίως. Τὰ Ἑπτάνησα, πού δέχτηκαν τὴν ἐπίδραση τῆς Δύσης, ἐμφανίζονται τὴν ὥπερα ἀπ' τὸ 1771. Τὸ 1840 ἱδρύεται ἡ περίφημη Φιλαρμονικὴ τῆς Κερκύρας, ἡ ὁποία παρὰ τὴ δυτικὴ τῆς προέλευση εἰσέρχεται στὸν ἔλεγχο τῆς ἐκκλησίας καὶ καθίσταται ἀπὸ τότε καὶ μέχρι σήμερα ἕνα θρησκευτικὸ ἴδρυμα. Ἡ Κερκυραϊκὴ Φιλαρμονικὴ τοῦ Μαντζάρου, ἕνα διεθνoῦς ἐμβελεῖας ἐκπαιδευτικὸ ἴδρυμα, μετὰ τὸν θάνατό του (1872) καταντᾷ ἕνα σχολεῖο πού διδάσκει μουσικοὺς μπάντας, ἀφοῦ περνᾷ στὸν ἔλεγχο παραγόντων προσκείμενων στὸν κληρο. Νὰ συνεχίσουμε; Τὸ 1861, ὅταν ὁ Παῦλος Καρρέρης στὴν Πάτρα προσπαθῇ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ὥπερά του «Μᾶρκος Μπότσαρης», δέχεται ἕναν λυσσασμένο πόλεμο ἀπ' τὸν ἐπίσκοπο Πατρῶν Μισαήλ, πού τὸν ἐπόμενο χρόνο χρίεται ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος. Ἀς ἔλθουμε καὶ στὴν κορυφαία φυσιογνωμία τῆς μουσικῆς

μας, τὸν Σπύρο Σαμάρα. Ὁ καλλιτέχνης, πὺ συνέθεσε τὸν ὕμνο τῶν πρώτων Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τοῦ 1896, ὅταν τὸ 1908 παρουσιάζει τὴν ὄπερά του «Ρέα», στὴν ὁποία προέβαλλε τὴν ἰδέα τῆς συμπόρευσης τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴ Δύση, δέχεται τὴν ἐπίθεση ὁλόκληρου τοῦ κρατικοθηρησκευτικοῦ κατεστημένου. Ὁ Σαμάρας πεθαίνει φτωχὸς καὶ ἀπομονωμένος· τοῦ κάνουν ὅμως μία κηδεὶα πλούσια...

Ἡ ὄπερα θυμίζει τὴ μισητὴ ἑλληνικὴ τραγωδία...

ΣΥΝΤ.: *Γιατί πολεμοῦν κυρίως τὴν ὄπερα;*

Γ.Λ.: Τὴν κατηγοροῦν ὡς «φραγκικὸ μίasma». Ὅμως ἐδῶ κρύβεται κάτι ἄλλο. Ἡ ὄπερα, ὅπως ξέρουμε, γεννήθηκε ὡς μία προσπάθεια -ἴσως ἀπλοϊκὴ καὶ ἀφελὴς- ἀναδιώσεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγωδίας, ἀνεξάρτητα ἀν πῆρε τὸν δικὸ της δρόμο. Πίσω ἀπ' τὸ μῖσος γιὰ τὴν ὄπερα κρύβεται τὸ παλαιότερο καὶ μεγαλύτερο μῖσος κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ.

ΣΥΝΤ.: *Στὸ τελευταῖο ἄρθρο σας ὑποστηρίζετε, ὅτι τὰ τμήματα Μουσικῶν Σπουδῶν τῶν ἑλληνικῶν πανεπιστημίων «βυζαντινοκρατοῦνται».*

Γ.Λ.: Θὰ σᾶς ἀναφέρω ἐνδεικτικὰ κάποια γεγονότα καὶ ὀγάλτε ἐσεῖς τὰ συμπεράσματά σας. Τὰ ἀνώτατα αὐτὰ ἰδρύματα προσπαθοῦν νὰ «ἀνατολικοποιήσουν» τὴν μουσικὴ μας παράδοση, προβάλλοντας ἀποκλειστικὰ τὴν Βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ τὸ ρεμπέτικο. Ὁ σημερινὸς πρόεδρος τοῦ τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Ἀθῆνας ὁραματίζεται ἀπορρόφηση τοῦ τμήματος ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολή, ἐνῶ φημολογοῦνται ἄθροες μετεγγραφὲς θεολόγων στὸ τμῆμα. Σὲ κρατικὴ ἔκδοση βιβλίου καθηγητοῦ τοῦ ἴδιου τμήματος ὑπάρχει ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι ἡ «ἐντεχνη» («κλασσικὴ») ἑλληνικὴ μουσικὴ εἶναι ἡ Βυζαντινὴ ψαλτικὴ». Τὰ ἔργα ὅλων τῶν μεγάλων Ἑλλήνων μουσικῶν στὸ περὶ θῶριο τῆς ... τέχνης. Στὸ ἀντίστοιχο τμῆμα τοῦ πανεπιστημίου «Μακεδονία», οἱ κατέχοντες τὰ «ἡνία» τῶν σπουδῶν ἀρνοῦνται τὴν πρόληψη καθηγητῶν ἐντεχνης μουσικῆς. Ὁ «κανονάρχης» τῆς σχολῆς συνδέεται στενὰ μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

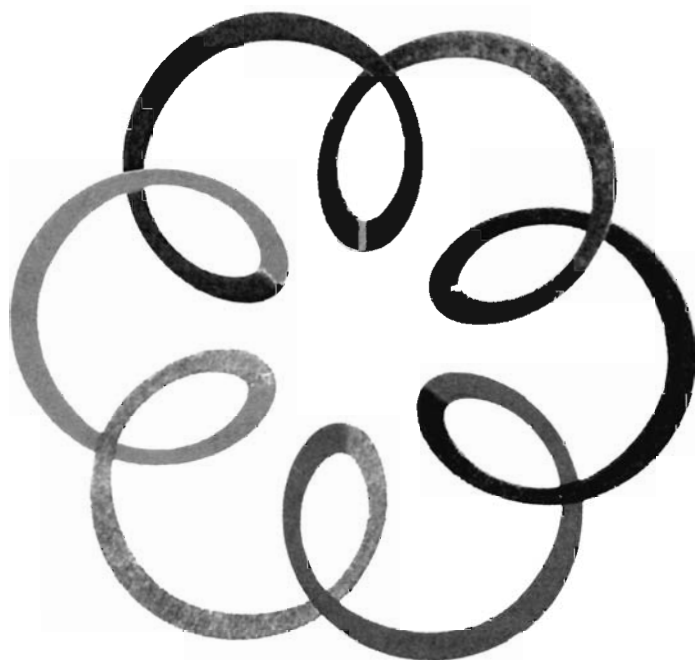
ΣΥΝΤ.: *Καὶ ὅλα αὐτὰ σὲ μιὰ ἐποχὴ πὺ σὲ παγκόσμια κλίμακα ἐπιχειρεῖται ἡ μαζικὴ χειραγώγηση τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης, καὶ ἓνα ἐκ τῶν βασικῶν μέσων πὺ χρησιμοποιοῦνται εἶναι ἡ μουσικὴ.*

Γ.Λ.: Ἀπ' τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα εἶναι γνωστὴ ἡ ἐπίδραση τῆς μουσικῆς τόσο στὸν ψυχισμό ὅσο καὶ στὴν κοινωνικὴ συμπεριφορὰ. Σήμερα, τὰ εἶδη τῆς μουσικῆς πὺ παγκοσμίως προωθοῦνται, καθιστοῦν τὴ μουσικὴ ἓνα ἰσχυρὸ ὄπιο, πὺ γεννᾷ «μαζανθρώπους». Πρόσφατα συνάντησα ἓνα γράφημα («γκράφιτι») σὲ ἓναν δρόμο τῆς Πλάκας, πὺ ἔλεγε: «Τὸ ρὸκ σὲ θέλει ὑποταγμένο». Αὐτὸ τὰ λέει ὅλα.

Παν. Α. Κουβαλάκης

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΙΝΗΣΗ ΓΙΑ ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΥΘΙΩΝ ΜΕΤΑ ΑΠΟ 1606 ΕΤΗ

‘Η πρώτη τέλεσή τους τὸ 2000 μ.Χ.

Τὸ σῆμα τοῦ Διεθνoῦς Δελφικοῦ Συμβουλίου.

Ἡ αναζήτηση τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν νοημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ξεκίνησε στὰ χρόνια τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἀναγέννησης καὶ ἀπὸ τότε οὐδέποτε σταμάτησε. Ἡ Ἑλλάς ἀπετέλεσε τὴ μόνιμη καὶ μοναδικὴ πηγὴ ἔμπνευσης καὶ δημιουργικῆς προσπάθειας τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸν νεώτερο κόσμο. Ἀναδείχθηκε τὸ ἀσφαλέστερο μέτρο σύγκρισης, ὁ ποιοτικὸς δείκτης τῶν γεννημάτων τοῦ σημερινοῦ (παγκοσμίου) πολιτισμοῦ. Ἡ σύγχρονη διανόηση βλέπει τὸν ἑαυτό της καὶ τὸν ἀξιολογεῖ μὲ τὰ μάτια τῆς Ἑλλάδος, ἄλλοτε ἡθελημένα κι ἄλλοτε μὴ μπορῶντας νὰ κάνῃ ἄλλιῶς. Αὐτὴ ἡ μοναδικὴ σέ

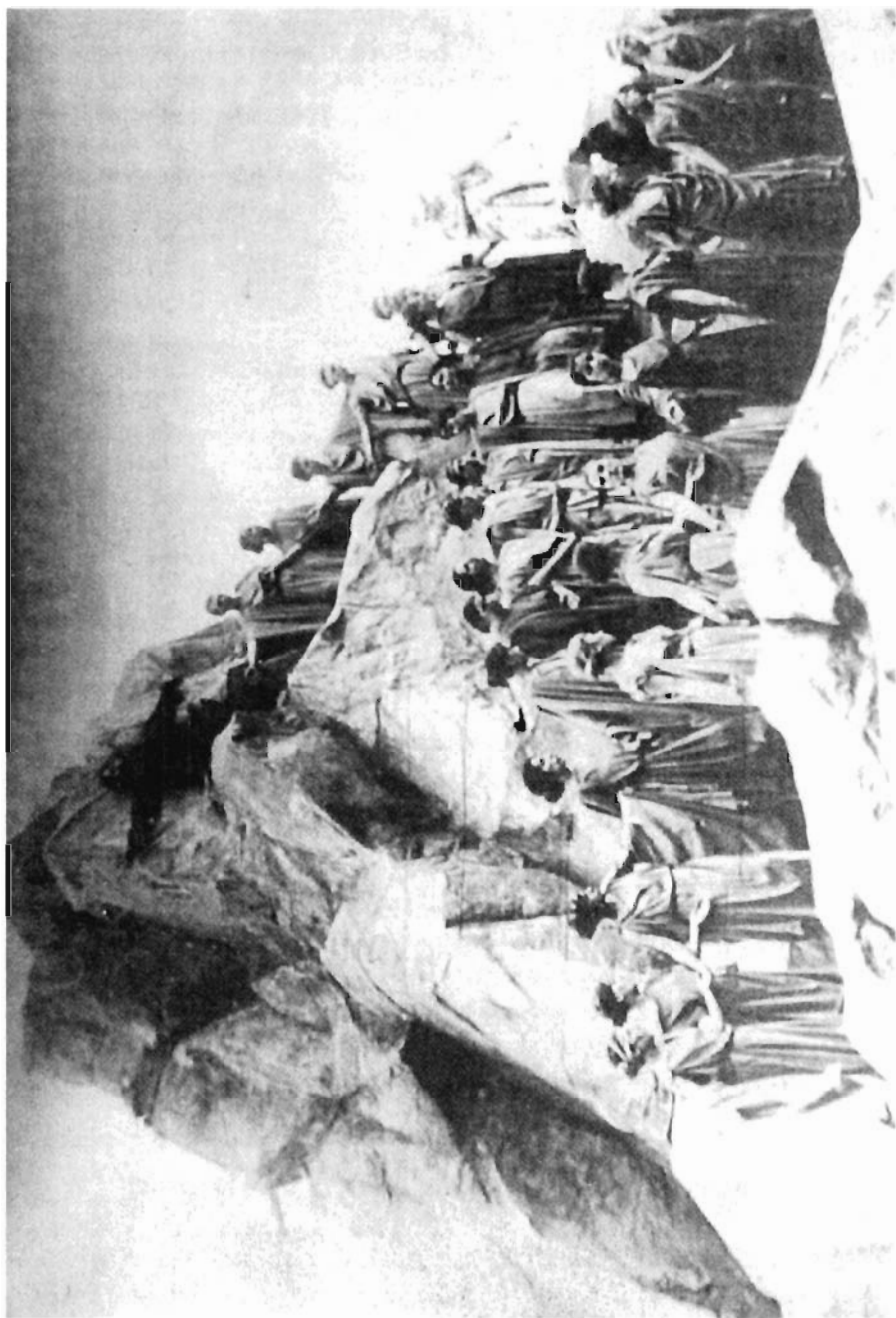
ένταση καὶ διάρκεια σχέση μετὰξὺ δύο ἱστορικῶν ἐποχῶν βρίσκει συνεχῶς τὴ δικαίωσή της. Ἡ σύγχρονη φυσική, ἡ ἐπιστήμη τῆς φύσης, στὸ σημερινό της ἀπόγειο ἀνταμώνει τὸν Ἡράκλειτο, οἱ ἐπιστῆμες τοῦ ἀνθρώπου ἀφήνοντας τοὺς δρόμους τῆς πλάνης (Νίτσε, Φρόυντ) ἀνακαλύπτουν τὸν Πλάτωνα. Καὶ οἱ δυνατότητες τοῦ μέλλοντος ἀνοίγονται ἄπειρες.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἶχε πεῖ πὼς «ὅ,τι δὲν γιορτάζεται πέφτει στὴ λησμονιὰ καὶ πεθαίνει». Γι' αὐτὸ καὶ ἡ σύγχρονη ἀνθρωπότητα θὰ πρέπει νὰ γιορτάξῃ, νὰ ἀναμνησθεῖται τῶν δεσμῶν της μὲ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δύο μεγάλες γιορτὲς τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος, τὰ Ὀλύμπια πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς καὶ τὰ Πύθια πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, καταργήθηκαν διαίως ἀπ' τὸν Θεοδόσιο τὸν Α' τὸ 394 μ.Χ. Δύο χρόνια ἀργότερα (396 μ.Χ.) οἱ ὀρδὲς τοῦ Γότθου –πλὴν χριστιανοῦ– Ἀλαρίχου ἱσοπεδώνουν καὶ τοὺς τόπους τελέσεώς τους, τοὺς Δελφούς καὶ τὴν Ὀλυμπία. Τίποτα ὅμως δὲν εἶχε κλείσει ὀριστικά.

Τὸ Διεθνὲς Δελφικὸ Συμβούλιο

Ἡ ἀναβίωση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τὸ 1896 ἀπετέλεσε τὴν πρώτη παγκόσμια γιορτὴ πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ὀλυμπιακὴ Φλόγα (σύμβολο τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δημιουργικῆς συμπόρευσης τῶν λαῶν διὰ τῶν ἰδεωδῶν τοῦ Ἀθλητισμοῦ) κατακτᾷ τὸν πλανήτη. Ἐναν αἰῶνα ἀργότερα, τὸ 1994, φαίνεται νὰ ἔρχεται καὶ ἡ σειρὰ τῆς ἀναβίωσης τῶν ἀγώνων τοῦ Πνεύματος, τῶν Πυθίων. Ἰδρύεται στὸ Βερολίνο τὸ Διεθνὲς Δελφικὸ Συμβούλιο ἀπὸ τὸν Γερμανὸ ἐλληνιστὴ Κρίστιαν Κίρς καὶ στὰ πέντε χρόνια τῆς ὑπαρξῆς του δημιουργεῖ Ἐθνικὰ Δελφικὰ Συμβούλια σὲ εἴκοσι χώρες τοῦ κόσμου (συμπεριλαμβανομένων τῶν ΗΠΑ, τῆς Ρωσίας, τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἑλλάδος). Σκοπὸς του ἡ ἀναβίωση τῶν Δελφικῶν Ἀγώνων τῆς ἀρχαιότητος.

Τὰ πρῶτα Πύθια προγραμματίστηκαν νὰ διεξαχθοῦν τὸ 2000 στὴν Ἑλλάδα. «Στόχος μας εἶναι νὰ τελοῦνται οἱ Δελφικοὶ Ἀγῶνες κάθε τέσσερα χρόνια, ὅπως γινόταν καὶ στὴν ἀρχαιότητα», θὰ μᾶς πῇ τὸ μέλος τοῦ Δελφικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος Παῦλος Μαργῖνος. Οἱ ἀντιπροσωπίες τῶν χωρῶν ποὺ θὰ συμμετέχουν, θὰ συναγωνίζονται σὲ ὅλες τὶς μορφὲς τέχνης, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν συγχρόνων (κινηματογράφος, φωτογραφία, τηλεόραση). Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ μιὰ γιγαντιαία πολιτιστικὴ ἐκδήλωση, πού, γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ,

Σκηνή από την τραγωδία «Προμηθεύς Δεσμώτης» του Αισχύλου στις Δελφικές Έορτες τοῦ 1927.

‘Ο Άγγελος καὶ ἡ Εὐὰ Σικελιανοῦ κατὰ τὶς Δελφικὲς ἑορτὲς τοῦ 1930. ‘Ο Σικελιανὸς πάλαιψε νὰ ἀναστήσῃ τὴν Δελφικὴ Ἰδέα μέσα στὸ σύγχρονο κόσμο.

χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια. «Στοὺς πρώτους Δελφικοὺς τῆς Ἑλλάδος τὸ 2000, θὰ περιορισθοῦμε, λόγω ἐλλείψεως χρόνου, στὸ διαγωνισμό δημιουργίας τοῦ ὕμνου τοῦ Ἀπόλλωνος, πὺν θὰ συνοδεύῃ τὶς μετέπειτα διοργανώσεις, σὲ μία ἀναπαράσταση τῆς ἀρχαίας τέλεσης τῶν Πυθίων καὶ σὲ ἐκδηλώσεις σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἀντιπροσωπίες τῶν ἄλλων χωρῶν θὰ παρουσιάσουν δικά τους πολιτιστικὰ ἔργα», σημειώνει ὁ κ. Μαρίνος.

Μακριὰ ἀπὸ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ θεοκρατία

«Τὰ μέσα πὺν διαθέτουμε εἶναι περιορισμένα, ὅμως αὐτὸ τὸ Δελφικὸ Κίνημα δὲν πρέπει νὰ δεχθῇ τοὺς γνωστοὺς προστάτες καὶ νὰ ἐμπορευματοποιηθῇ. Πρέπει νὰ μᾶς διδάξῃ ἡ ἐμπειρία τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων», σημειώνει ὁ ἀρχαιολόγος Σάββας Καζᾶς, μέλος

κι αυτός του Δελφικού Συμβουλίου.

Κι ό κίνδυνος νά υποχωρήση ή όλη προσπάθεια σέ μυστικιστικές έκδοχές; «Ξέρουμε, υπάρχουν πάνω άπό 15 παγανιστικές οργανώσεις έντός κι έκτός Έλλάδος, πού στό όνομα τής Δελφικής Ίδέας λένε και κάνουν έντελώς παράλογα πράγματα. Αυτές τις κινήσεις εΐμαστε άποφασισμένοι νά τις κρατήσουμε σέ άπόσταση», δηλώνει μέ έμφαση ό κ. Μαρίνος. «Αυτοί οί άνθρωποι, οί αποκαλούμενοι “δωδεκαθεϊστές”, εΐναι μιά παρορμητική έκφραση και έν άγνοία τους, στό μέτρο πού δύνανται, διασύρουν τόν Έλληνικό Πολιτισμό», συμπληρώνει ό Κ. Καζάς.

Μακρυνά λοιπόν άπ' την έμπορευματοποίηση, τόν θεοκρατισμό και τόν παγανιστικό μυστικισμό και μέσα στό γνήσιο πνεΐμα του Άρχαίου Έλληνικού Πολιτισμού θέλουν νά κρατήσουν την Δελφική Ίδέα οί έν Έλλάδι διοργανωτές. Θα μπορέσουν όμως οί άγώνες νά άποκτήσουν την παγκόσμια αίγλη και προβολή, χωρίς νά έπηρεασθοΐν άπό τό «πνεΐμα των καιρών»; Θα κατορθώσουν νά τιμήσουν τόν Άπόλλωνα ως σύμβολο τής Γνώσης και τής Άρμονίας, όπως πριν 70 χρόνια ώραματίστηκε ό Άγγελος Σικελιανός; Και πώς μιá παγκόσμια έκδήλωση τής Τέχνης και του Πνεύματος θα μπορέση νά ξεφύγη άπ' τόν γενικώτερο εΐτελισμό, πού διακρίνει παρόμοιες έκδηλώσεις τής Έσπερίας (Χόλυγουντ, Κάννες κ.λπ.) αλλά και του έλλαδικού χώρου; Όλα εΐναι άναστρέψιμα θεωρητικά. Άρκει οί άνθρωποι νά τό θελήσουν.

Λίγα ίστορικά στοιχεία για τὰ Πύθια

Οί σπουδαιότεροι πανελλήνοι άγώνες – μετά τους Όλυμπιακούς – πού έτελούντο στους Δελφούς πρὸς τιμήν του Άπόλλωνος. Κατά την παράδοση τούς άγώνες ίδρυσε ό Άπόλλων σέ ανάμνηση τής νίκης του κατά του δράκοντος Πύθωνος. Άργότερα τὰ Πύθια άνέστησε ό Άμφικτύων, γι' αυτό έλέγοντο και Άμφικτιονικοί Άγώνες. Άπό τό 582 π.Χ. άρχίζει ή έπίσημη χρονολόγηση των Πυθίων, πού ίσχυε και ως σύστημα χρονολόγησης, σπανιώτερο όμως του συστήματος των Όλυμπιάδων. Έτελούντο κάθε τέσσερα χρόνια, στό τρίτο έτος κάθε Όλυμπιάδος και έγινετο έκεχειρία κατά την διεξαγωγή τους. Περιελάμβαναν μουσικούς, ποιητικούς, κιθαρικούς άγώνες, όπως και άγώνες ζωγραφικής. Τούς άγώνες επώπτευαν οί «ίερομνήμονες», πού ώρίζονταν άπ' τούς Άμφικτύονες. Άπαγορεύθηκαν μαζί μέ τούς Όλυμπιακούς άπό τό Μ. Θεοδόσιο τό 394 μ.Χ.

Παν. Α. Κουβαλάκης

«Η όξεϊα και η ψιλία»

“Α! Ρε καιϊμένη και συντηρητική κύριε Μπαμπινιώτη, πόσο σ’ είχαμε παρεξηγήσει. Στο κάτω-κάτω της γραφής τ’ι ζητούσες;” Ένα ρημάδι φοινικικό αλφάβητο, μιὰ ἰνδοευρωπαϊκή ὁμογλωσσία, ἓνα μονοτονικό και τήν προσωπική σου προώολή με ἡ χωρίς τὸ λεξικό σου, πὸν ἀπετέλεσε και ὕμνον αἰνέσεως γιὰ μεγάλες κατηγορίες συνελλήνων. Μὰ ἐπὶ ἤσων καλός, ἤσων γλινκός, ἤσων χαριτωμένος. Ἀλλά, τί νὰ σοῦ κάνω, τὰ γεγονότα σὲ ξεπέρασαν, ἀφοῦ εἰσέβαλεν ὡς ταῦρος ἐν ὑαλοπωλείῳ ὁ δυναμικός, ὁ ἀδάμαστος και ὁ ρηξικέλευθος κύριος Ἀθανάσιος Ε. Παπᾶς, καθηγητῆς κι αὐτός τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνών.

Ὁ ἐν λόγῳ λοιπὸν καθηγητῆς μας με τὸ περισπούδαστον πόνημά του «Διδακτικὴ Γλώσσα και Κειμένων» καταφέρει τὸ ἀκατόρθωτο (βλ. και τὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ»): Συνοψίζει μέσα σὲ τριάντα δίο ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ βιβλίου του, ὅσες «κοτσάνες» ἐγράψαν κατά καιροὺς περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης και Ἱστορίας. Γνωρίζετε τώρα: πὸν οἱ κακοὶ Ἕλληνες, ὅταν κατέδθηκαν (ἀλήθεια, κύριε Παπᾶ μου, ἀπὸ πὸν και τότε;), κατέστρεψαν τὸν πολιτισμὸ τῶν προελλήνων, πὸν ἡ γλῶσσα τους ἦτο ἰνδοευρωπαϊκή (εὐτυχῶς πὸν ἐσώθηκαν τὰ κείμενά της, γιὰ νὰ εἴμαστε βέβαιοι περὶ αὐτῆς) και πὸν οἱ ἀγροῖκοι οἱ Ἕλληνες πῆραν τὸ αλφάβητο ἀπὸ τοὺς Φοίνικες και ξεστρωδῶθηκαν κομμάτι. Γιατί φυσικά ὁ κ. Ἀθανάσιος Ε. Παπᾶς οὔτε ἔχει ἀκούσει τίποτε γιὰ τὸ Σπῆλαιο τοῦ Κύκλωπα με τήν γραφὴ ἑλληνικῶν γραμμάτων τοῦ 6000 π.Χ. οὔτε μπορεί νὰ κάθεται νὰ διαβάξῃ ἀρχαίους συγγραφεῖς, πὸν θέλουν τὸν Παλαμῆδη, σὲ πείσμα τοῦ κάθε ἡλίθιου, ἐφενρέτη τοῦ Ἀλφάβητου.

Βεβαίως αὐτὰ εἶναι μόνον τὰ ὀρεκτικά, γιατί ὁ ἀγιάτρευτος νταλγκᾶς τοῦ συγγραφέως εἶναι ἡ εἰσαγωγή τῆς φωνητικῆς γραφῆς σὲ πρῶτο στάδιο και τοῦ Λατινικοῦ Ἀλφαῦήτου ἐν κατακλείδι. Δὲν μπορούμε νὰ μὴν θαυμάσουμε τὸ ἐνδιαφέρον του, γιὰ νὰ μὴν ταλαιπωροῦνται τὰ καιϊμένα τὰ παιδάκια με τήν ἱστορικὴ ὀρθογραφία, πὸν ἡ ἐκμάθησίς της ἀποτελεῖ ἀνυσταλτικό παράγοντα στὴν πρόσδὸ τους. Γιαχδὲ μου! Τί ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ παιδιά! Εὐπατριδὴς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πὸν κόπτεται γιὰ τὸ μέλλον αὐτῆς τῆς χώρας και ὅχι σὰν κάτι ἄλλος, πὸν χαρτζιλικῶνεται ἀπὸ κάποιο ἴδρυμα (περὶ αὐτοῦ στὸ ἐπόμενο), τὸ ὁποῖο προπαγανδίζει τήν γραφὴ τῶν ἑλληνικῶν λῆξεων με λατινικά στοιχεῖα... Βεβαίως φαίνεται, ὅτι και ὁ ἴδιος εἶχε μαθησιακά προβλήματα και τὸ ἔβαλε ἀμέτι - μοναχμέτι ν’ ἀλλάξῃ τὴν ὀρθογραφία, πὸν τόσο τὸν παίδεψε στὰ παιδικὰ του χρόνια και πὸν δὲν μπόρεσε, ὅπως φαίνεται, ποτὲ νὰ μάθῃ.

Ἔτσι μὴ ὄντας οἰγούρος πῶς γράφεται τὸ ρῆμα «ξέρω», τὸ παίξει σὲ διπλὸ τιμπλό. Ἀλλοτε τὸ γράφει «ξαιρώ» και ἄλλοτε «ξέρω». Ἔτσι ἔχει πενήντα τοῖς ἑκατὸν πιθανότητι νὰ γράψῃ τὸ σωστό. Κι ἔτσι ἀντιλαμβάνομαστε και τὴν προεμούρα του γιὰ τὴν καθιέρωση τῆς φωνητικῆς γραφῆς. Τὴν ἀγραμματοσύνη του πάει νὰ κρύψῃ ὁ ἄνθρωπος. Ὅμως, διάδολε, τί πάει νὰ πῇ «ἀπρόσκοπη μάθηση»; (σελ. 190). Μήπως ὅτι Σέρσοι και Ἰσπανοὶ μαθαίνουν γραμματα χωρίς προσκόπους. Μπά! Δὲν νομίζω. Μᾶλλον ὁ κ. Παπᾶς θὰ παρήκονσε τὸ ἐπίθετον «ἀπρόσκοπος» και τὸ συνεδίασε με προσκόπους και λυκόπουλα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, παρὰ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὰ παιδιά, τὰ καταιάσσει στὰ ἄρθρα, τὰ περιοδικὰ και τὰ οἰόλια, ἀφοῦ ἡ σχολικὴ ἐργασία «ἀποδελτιώνει τοὺς μαθητῆς» (σελὶς 198). Τὸ ρῆμα «ἀποδιοργάνωνει» ἡ τὸ ἀγνοεῖ ἡ δὲν γνωρίζει τὴν σημασία του. Ἐνῶ μᾶς μαθαίνει (σελὶς 200), ὅτι μετὰ τὴν δασεία ἔχουμε και τὴν ψιλία. Ναι! Ρε παιδιά, τὸ γράφει ὁ ἄνθρωπος. Δηλαδή, ἂν καταλάβετε καλά, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μαθαίνει τὰ παιδιά μας γράμματα! Μὰ αὐτὸς καλοὶ μου ἄνθρωποι, εἶναι ὁ πρῶτος πὸν πρέπει νὰ καθῆσθαι στὸ θρανίο, μᾶς και μάθῃ κανένα ζωντοελληνικὸν και καταφέρῃ νὰ συνεννοηθῇ με κανένα σκολοιροπόλη. Πάντως i proti malakes ine afii pu ton kanane kathigiti. Ai sictiir, eclectores...

Γιώργος Πετρόπουλος

λα. Ἡρόδοτος

Ὁ Ἐκαταῖος ὁ Ἀδδηρίτης, ὁ Ἑλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος, ὁ Χάρων ὁ Λαμψακηνὸς καὶ ἄλλοι γνωστοὶ ὡς ἱστορικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὐσιαστικὰ ἦσαν λογογράφοι. Ἀκολουθώντας τὴν παράδοσιν, ἔγραφαν λόγους ἀναφερόμενους σὲ «κτίσεις» πόλεων, ἱερῶν καὶ μεγάρων καὶ «Γενεαλογίες» θεῶν, ἡμιθέων καὶ ἡρώων, τοὺς ὁποίους, ὅπως καὶ οἱ ῥαψωδοὶ, ἐκφωνοῦσαν πρὸς τοὺς πανηγυριστὲς τῶν Ὀλυμπίων, τῶν Πυθίων, τῶν Παναθηναίων μὲ σκοπὸ τὸν βιοπορισμὸ καὶ τὴν δόξα. Ὁ Ἡρόδοτος ἦταν ἐπίσης λογογράφος καὶ μάλιστα διακεκριμένος λόγῳ τῶν ἐνδιαφερόντων εἰδήσεων, τῶν πνευματικῶν ἀνεκδότων καὶ προπαντὸς τοῦ ὕφους του, ποὺ ὁμολογουμένως εἶναι φυσικὸ καὶ γλαφυρό.

Ὁ Ἡρόδοτος – αἰεὶ παῖς – διεκατείχετο ἀπὸ ἀκατάσχετον ὁρμὴ πρὸς γνῶσιν. «Θέλων σαφὲς τι εἰδέναι» περὶ τῆς χλωρίδος καὶ τῆς πανίδος, τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος, τῶν ἡθῶν καὶ τῶν ἐθίμων ἐκάστου λαοῦ περιηγεῖται τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλον σχεδὸν τὸν γνωστὸ τότε κόσμον καὶ συλλέγει παντὸς εἶδους πληροφορίες. Τὸ ἐνδιαφέρον του στρέφεται κυρίως «περὶ τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων καὶ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης λεγομένης γενεῆς», πράγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἐγκαταλείπει τὶς κτίσεις καὶ τὶς γενεαλογίες. Ἰδιαιτέρως τὸν ἐνδιαφέρουν τὰ «θώματα», τὰ παράδοξα καὶ καταπληκτικὰ πράγματα, ὅπως καὶ τὰ κατορθώματα ὀνομαστῶν ἀνδρῶν καὶ οἱ μνημειώδεις ῥήσεις τους, κάτι ποὺ μᾶς καθιστᾷ γνωστὸν ἀπὸ τὸ προοίμιον τῆς ἱστορίας του: «...ὥς μῆτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μῆτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά... ἀκλεῖα γένηται».

Ἡ «Ἡροδότου Ἱστορίη» εἶναι ἔργον τῆς γεροντικῆς ἡλικίας τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς καὶ ἀποτελεῖ συρραφὴν καὶ συμπύλησιν τῶν «Αἰγυπτίων, Λιβυκῶν, Σκυθικῶν, Περσικῶν Λόγων» καὶ τῶν «Λόγων» ποὺ ἀνεφέροντο στὴν γιγαντιαίαν σύγκρουσιν τῶν δύο κόσμων: Τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ· διότι, «τὴν Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα βάρβαρα οἰκοῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγῆται κελύεσθαι» (I, 4). Κι ὅμως «αἱ ἰδέαι του συνδεδεμέναι εἰσὶν ἀλλήλαις ὡς διὰ νήματος» (Ἀριστοτέλης, «Ποιητικὴ» III, 9), ὥστε τίποτε δὲν προδίδει τὴν τοιαύτην συρραφὴν. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ στὴν διαίρεσιν τοῦ ἔργου καὶ τὰ ἐκ τῶν Μουσῶν ὀνόματα τῶν ἐννέα βιβλίων, αὐτὸ ἀποτελεῖ ἔργο τῶν γραμματικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ὁ Ἡρόδοτος πρῶτος δημιουργεῖ τὴν φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας καὶ πρῶτος θέτει τὶς βάσεις τῆς ὡς ἐπιστήμης, πράγμα ποὺ τὸν δικαιώνει ὡς γεννῆτορα καὶ «πατέρα τῆς Ἱστορίας», κατὰ τὸν Κικέρωνα. Ὁ ἱστορικὸς δὲν ἀρκεῖται στὴν ἀπλὴ καταγραφή τῶν «θωमाσιῶν καὶ μεγάλων», ποὺ συγκομίζει μὲ πείσμονα ὑπομονήν, ἀλλ' ἀναζητεῖ καὶ τὰ αἰτίαι τους, καὶ μὲ πνεῦμα ἐρεῖνης καὶ κριτικῆς ὁδηγεῖται εἰς τὴν «Ἱστορίης ἀποδείξιν». Ἡ ἱστορία κατ' αὐτὸν δὲν εἶναι μιὰ ξερὴ ἀπαρίθμησης γεγονότων, πραγμάτων, προσώπων καὶ αἰτίων ἀλλὰ μιὰ ζωντανὴ ἀπεικόνισις τοῦ κοσμογονικοῦ καὶ αἰώνιου πολέμου τοῦ πνεύματος μὲ τὴν ὕλην, τοῦ Πολιτισμοῦ μὲ τὴν βαρβαρότητα, τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Ἀσίαν.

Τὸ κοσμοεῖδωλον τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι διαμορφωμένο σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Ἰωνίας καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Ἀναξίμανδρου. Στὸ σῆμαπαν βασιλεύει ἡ

φυσική ισορροπία, ή ηθική τάξις, πού διασφαλίζεται χάριν τοῦ «πάντων πατρὸς πολέμου», πού ανανεώνεται διαρκῶς. Οἱ βάρβαροι, πλεονέκτες καὶ ἀτάσθαλοι, παραβιάζουν τὴν «νοητὴ γραμμὴ τοῦ στίδου» (ῚΥδρις) καὶ προκαλοῦν τὴν Νέμεσιν. Ὁ τυφὸς (ἀλαζονεία) καὶ ἡ ἄτη (παράνοια) ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀτολμία καὶ δειλία ἐπιφέρουν τὴν καταστροφὴ τῶν βαρβάρων καὶ ἡ φυσικὴ τάξις ἀποκαθίσταται.

Ὁ Ἡρόδοτος εἶναι θαυμάσια θεοσεβής. Οἱ θεοὶ ἀποτελοῦν τοὺς ἐφόρους τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ τῶν νόμων, πού ἐκπηγάζουν καὶ τρέφονται ἀπὸ τὸν φυσικὸ – θεῖο νόμο, πού ἐνσαρκοῦνται ἀπὸ τὴν «Διὸς αἴσα», τὴν ὁποῖαν «ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῶ». Οἱ θεοὶ τιμωροῦν τοὺς ἀνοσίους καὶ ὑπερβολεῖς τοῦ μέτρου, τοὺς ἀλαζόνες καὶ σκληροὺς, τοὺς καταστροφεῖς τῶν ναῶν καὶ ἀγαλμάτων, τοὺς ὕβριστὲς πού μαστιγώνουν τὴν θάλασσα (Ξέρξης). Εἰς τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους συνεμάχησαν μὲ τοὺς Ἕλληνες ὅλοι οἱ Ὀλύμπιοι θεοί, ὅλοι οἱ ἡμίθεοι καὶ ἥρωες: Ὁ Θησεύς, ὁ ἄπτικὸς ἥρωας Ἐχέτλαϊος, ἡ Ἀγροτέρα Ἀρτεμις, ὁ Πάν καὶ ὁ Ἐννάλιος, ὁ Βορεὺς καὶ ὁ Ζέφυρος, ὁ φύλακος καὶ ὁ Αὐτόνοος, ὁ Ἰαχχός καὶ οἱ Αἰακίδες. Οἱ Ἕλληνες οὐδόλως κατελήφθησαν ἀπὸ ὑπεροψίαν καὶ ἄλογη παραφορὰ, ἀλλὰ συμπεριφέρθησαν ὡς πολιτισμένοι καὶ λογικοὶ ἄνθρωποι, πράγμα πού ἀποθανάτισαν οἱ τέχνες καὶ ἡ ποίησις, προπαντὸς δὲ οἱ τραγωδίες τοῦ Αἰσχύλου.

Ὁ Ἡρόδοτος εἶναι σκληρὸς ἐναντι τῶν βαρβάρων καὶ ὑμνητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἡ λέξις ἔθνος γιὰ πρώτη φορὰ παίρνει οὐσιαστικὸν περιεχόμενον καὶ ἀποκτᾷ τὴν σημασίαν, πού ἔχει τώρα. Μέχρι τότε ὑπῆρχαν τὸ «πενεστικὸν ἔθνος», τὸ «κηρικὸν ἔθνος», τὸ «θηλὺν ἔθνος», τὰ «κλυτὰ ἔθνεα νεκρῶν». Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον τὸ ἔθνος ἀποτελεῖται ἀπὸ σύνολον ἀνθρώπων, πού ἔχουν τὸ ἴδιο αἷμα (ῶμαϊον), τὴν ἴδια γλῶσσα (ῶμόγλωσσον), κοινούς θεοὺς καὶ τρόπους λατρείας τῶν (ῶμόθρησκον), τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα. Οἱ Ἕλληνες καθ' Ἡρόδοτον ἀποτελοῦν ἓνα ἔθνος, πού διαφέρει παντάπασιν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Εἶναι ἔθνος εὐφυνές, θαρραλέο, σεμνὸ καὶ δημιουργικόν. Εἶναι καθ' ὅλα ὑπέροχον καὶ δίκαιον πρὸς ὅλους: προπαντὸς ἄλλον λατρεῖν τὴν Ἑλευθερίαν. Τὸ νὰ εἶναι κάποιος Ἕλλην ἀποτελεῖ τίτλον τιμῆς καὶ σημαίνει, ὅτι κατέχει διπλωμα πραγματικοῦ ἀνθρώπου (IX, 79 κ.ε.).

Ἡ «τεθαλυῖα ἑλευθερία» ἀποτελεῖ τὴν μητέρα παντὸς εὐγενοῦς καὶ ἀγαθοῦ γιὰ τὸ ἔθνος: εἶναι δὲ ὁμογάλακτη ἀδελφὴ τοῦ Νόμου. τοῦ «πάντων βασιλέως, θνατῶν τε καὶ ἀθανάτων». Οἱ Ἕλληνες «ἐλεύθεροι γὰρ ἐόντες, οὐ πολλὰ ἐλεύθεροι εἰσι· ἔπεστι γὰρ σφι δεσπότης νόμος, τὸν ὑποδεκμαίνουσι (=φοβοῦνται, σέβονται) πολλῶ ἔτι μᾶλλον ἢ οἱ σοὶ σέ», εἶπε στὸν Ξέρξη ὁ Δημάρατος (VII, 104): ἐνῶ οἱ Λάκωνες Σπερθίας καὶ Βοῦλις, ἀπορρίπτοντας τίς δουλοποιεῖς προτάσεις τοῦ Ὑδάρωνος, εἶπαν τὰ ἑξῆς: «Ὑδάρνη, μᾶς συμβούλευεις (νὰ δεχθῶμε τὰ δῶρα σας καὶ τίς τιμές), χωρὶς νὰ γνωρίζῃς καὶ τὰ δύο πράγματα. Καὶ τὴν μὲν δουλείαν τὴν ξέρεις καλὰ, τὴν ἑλευθερίαν ὅμως ποτὲ δὲν τὴν γένηθης: γιὰτί, ἂν τὴν γνώριζες, θὰ μᾶς συμβούλευνες νὰ πολεμοῦμε γι' αὐτὴν ὅχι μόνο μὲ δόρατα ἀλλὰ καὶ μὲ πελέκεις» (VII, 137).

Δημιουργὸς καὶ ἐγγυητὴς τῆς ἑλευθερίας εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, τὴν ὁποῖαν οἱ κήρυκες τοῦ Δαρείου, ἂν καὶ τοιαύτην, τόλμησαν νὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ δουλοποιεῖς σκοποὺς, μ' ἀποτελεσματὴν καταδίκη τους σὲ θάνατο καὶ τὴν περιπέτεια τῶν ὡς ἄνω δύο Λακεδαιμονίων (VII, 133).

Σαράντος Πάν

ΝΕΕΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Διόνυσος, Ἀπόλλων κ.ἄ. σὺς Ἰνδιάνικες παραδόσεις

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὰ τελευταῖα ἔτη ἔχει ἀποδειχθῇ μὲ βεβαιότητα ἡ πανάρχαια ἐξάπλωση τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἀμερική μὲ πλῆθος ἀρχαιολογικῶν, ἐθνολογικῶν, ἱστορικῶν καὶ γλωσσολογικῶν στοιχείων, ποὺ δημοσιεύθηκαν ἤδη ἀπὸ τὸ 1986 στὸ «Λ» καὶ στὴ συνέχεια σὲ διϋλία Ἑλλήνων καὶ ξένων μερικές «σκανδαλώδεις ὁμοιότητες», ποὺ παρατηροῦνται ἀνάμεσα στὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία καὶ τὶς μυθολογίες τῶν προκολομβιανῶν ἰνδιανικῶν πολιτισμῶν. Σὲ ὅλες τὶς ἰνδιανικὲς παραδόσεις κυριαρχεῖ ἡ παρουσία τῶν λευκῶν γενειοφόρων θεῶν, ποὺ ἦλθαν μέσῳ θαλάσσης ἀπὸ τὴν Ἀνατολή καὶ ἐκπολίτισαν τοὺς ἰθαγενεῖς. Τὸ πόσο ἰσχυρὴ ἦταν αὐτὴ ἡ πίστη στοὺς Ἰνδιάνους, φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς πῶς, ὅταν ἔφθασαν οἱ Ἰσπανοὶ «κονκισταδόρες» στὴν ἀμερικανικὴ ἥπειρο, θεωρήθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἀζτέκους καὶ τοὺς Ἰνκας ἀπόγονοι τῶν «λευκῶν θεῶν», ποὺ τοὺς εἶχαν ἐκπολίτισει, ἀφοῦ καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἦσαν λευκοὶ καὶ γενειοφόροι (μὲ τὸ ποιόυς μοιάζουν οἱ Ἰσπανοὶ ὡς μεσογειακὸς λαός, δὲν χρειάζεται νὰ ἀναφερθῇ)*. Βέβαια στὴν πράξη ἀποδείχθηκε ἡ διαφορὰ τῶν Ἰσπανῶν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους «λευ-

***[Σημείωση τοῦ ἐκδότη:]** Ὅταν ὁ Φερδινάνδος Κορτές κατέκτησε τὸ Μεξικὸ, στὴ δεύτερη ἀναφορά του πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας Κάρολο Ε΄, γραμμένη στὴ «Σεγκούρα ντε λά Φροντέρα, Νέα Ἰσπανία (= Μεξικὸ)», στίς 30 Ὀκτωβρίου 1520, γράφει τὰ ἑξῆς γιὰ τὴν πρώτη του συνάντηση μὲ τὸν αὐτοκράτορα τῆς χώρας Μοκτεσούμα:

«Ἀφοῦ μοῦ ἔδωσε τὰ δῶρα του, κάθησε πάνω σ' ἓνα τάπητα, ποὺ τὸν ἄπλωσε κοντὰ στὸν δικό μου καὶ μοῦ εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια: "Ἐδῶ καὶ καιρὸ ξέρουμε ἀπὸ διάφορα ποὺ μᾶς ἄφησαν οἱ πρόγονοί μας, ὅτι οὔτε ἐγὼ οὔτε καὶ κανένας ἄλλος κάτοικος αὐτῆς τῆς χώρας εἴμαστε αὐτόχθονες. Εἴμαστε ξένοι, ἔχουμε ἔρθει ἀπὸ πολὺ μακριά, κάτω ἀπὸ τὶς πολεμικὲς σημαῖες ἐνὸς βασιλιᾶ, ποὺ ξαναγύρισε στὸν τόπο του μετὰ τὴν κατάκτηση καὶ ἄφησε τόσον καιρὸ νὰ ξαναγυρίσῃ στὸ Μεξικὸ, ὥστε οἱ ὑπήκοοί του ἦταν πιά πληθυσμὸς πολυάριθμος στὴν ἐπιστροφή του. Αὐτὸς ὁ βασιλιᾶς θέλησε νὰ ξαναπάρῃ τοὺς ὑπηκόους του μαζί του, μὰ δὲν θέλησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν καὶ ἀκόμα νὰ τὸν δεχτοῦν σὰν ἀφέντη. Ἐφυγε μόνος, καὶ πάντα μᾶς ἔλεγε ὅτι θὰ ἐρχόταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του, γιὰ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὴ τὴ χώρα. Σύμφωνα μὲ τὸ σημεῖο τῆς Ἀνατολῆς ποὺ εἶπατε ὅτι ἦρθατε, σύμφωνα μὲ ὅσα μᾶς διηγείσθε γιὰ τὸ βασιλιᾶ ποὺ σᾶς ἔστειλε ἐδῶ, πιστεύουμε τόσο ἀκλόνητα ὅτι εἶναι ὁ φυσικὸς μας βασιλιᾶς, ἐπειδὴ λέτε ἀκόμα καὶ ὅτι εἶναι πολὺς καιρὸς ποὺ ἔχει ἀκούσει νὰ γίνεταί λόγος γιὰ μᾶς"».

(Βλ. Φερνάντο Κορτές, «Ἡ κατάκτηση τοῦ Μεξικοῦ», ἐκδ. Στοχαστής, σ. 658-59, Ἀθήνα 1985).

κούς θεούς», οί όποιοι σύμφωνα μέ τίς παραδόσεις τών ιθαγενών «ήταν πάντα πρόθυμοι νά δοηθήσουν, μά ποτέ νά καταστρέφουν.. Ἀπό αὐτές τίς παραδόσεις γιά τοὺς «λευκοὺς θεοὺς ἀπό τήν Ἀνατολή», μποροῦν νά ἐπιλεχθοῦν κάποιες, τών όποίων ἡ όμοιότητα μέ τήν Ἑλληνική Μυθολογία εἶναι καταφανής, τόσο πού νά ἀποκλείη τήν πιθανότητα τών «κοινών στοιχείων τών μύθων τών λαών, ὡς ἐξελικτικῶν σταδίων τοῦ πολιτισμοῦ», σύμφωνα μέ τήν ἄποψη τῆς συμβατικῆς ἱστορίας.

Β. Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΟΥ ΚΕΤΣΑΛΚΟΑΤΛ

Ὁ θεός Κετσαλκοάτλ εἶναι ἡ σημαντικώτερη μορφή τῆς Ἀζτεκικῆς μυθολογίας. Ἀναφέρεται ὡς λευκός θεός μέ μακριά ἄσπρη γενειάδα, ὁ όποίος ἦλθε ἀπό τήν Ἀνατολή μέσφ θαλάσσης στό ἀρχαῖο Μεξικό καί ἐκπολίτισε τοὺς ιθαγενεῖς. Συνδέεται μέ τήν ἀνοιξη καί τίς ὄροχες καί θεωρεῖται υἱός τοῦ Τοναντιοῦ, λευκοῦ θεοῦ πού βασίλευε στήν Ἀνατολή, ἀπ' ὅπου καί εἶχε ἔλθει ὁ Κετσαλκοάτλ. Ἐμβλήματα τοῦ Κετσαλκοάτλ, ὅπως φαίνεται ἀπό μνημεῖα τοῦ Μεξικοῦ, εἶναι ὁ ἱπτάμενος ὄφις καί ὁ ἱαγουάρος, σαρκοφάγο ζῶο τοῦ Μεξικοῦ, τὸ όποιο μοιάζει μέ τήν λεοπάρδαλη. Ποίός εἶναι λοιπόν αὐτός ὁ θεός; Ὁ πατέρας του Τόναντιου φαίνεται ἀπό τήν λεκτική όμοιότητα, ὅτι εἶναι ὁ Δίας (Τόνα - Ντίον - Δίας), ὁ όποίος ἦταν ὁ κοσμοκράτωρ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδας, Α. τῆς Ἀμερικῆς. Θεός πού συνδέεται μέ τήν ἀνοιξη στήν Ἑλληνική Μυθολογία εἶναι ὁ Διόνυσος. Ἐπίσης, σέ ἀρχαῖες ἀπεικονίσεις (ὅπως ἓνα ψηφιδωτό δάπεδο τοῦ 2ου π.Χ.

Ὁ θαλασσοπόρος Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης καί οἱ ἀστρονομικὲς παρατηρήσεις του

Ὁ Πυθέας ἦταν Ἕλλην ἀπό τήν πόλι Μασσαλία, ἡ όποία εὐρίσκεται στὰ Νότια παράλια τῆς σημερινῆς Γαλλίας καί ἦταν ἀποικία ἀπὸ τὸ 600 περίπου π.Χ. τῆς Φώκαιας, αἰολικῆς πόλεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπέναντι στὴ Μυτιλήνη.

Ἦκμασε περὶ τὸ 330 π.Χ. καί ἦτο σύγχρονος τοῦ Ἀριστοτέλη. Κατεῖχε ἐξαιρετικὲς γνώσεις τῆς Ἀστρονομίας, τῶν Μαθηματικῶν καί τῆς Γεωγραφίας καί εἶναι ὁ πρῶτος πού ἐφήρμοσε ἀστρονομικὲς γνώσεις σέ γεωγραφικὲς περιγραφές, κυρίως ὅμως φημίσθηκε ὡς γεωγράφος καί μέγας ἐξερευνητῆς καί θαλασσοπόρος.

Ὁρμώμενος ἀπὸ τὴ Μασσαλία, φαίνεται ὅτι ἐξετέλεσε δύο ταξίδια (πλόες) πρὸς τὸν Βόρειο Πόλο καί ἔφθασε μέχρι τὴν νῆσο θούλη (τὴν σημερινή Ἰσλανδία), εἰσῆλθε δὲ καί ἐξερεύνησε καί τὴν σημερινή Βαλτικὴ Θάλασσα.

Οί' Ισπανοί κατακτητές γκρεμίζουν τὴ ἀνάκτορα τοῦ αὐτοκράτορα τῶν Ἀζτέκων Μοκτεσούμα. Μὲ τὸ δέλος δείχνεται ἓνα σπασμένο ἀρχιτεκτονικὸ μέλος, πὺν φέρνει τὸ καθαρὰ ἀρχαιοελληνικὸ σύμβολο - διακοσμητικὸ σύμβολο τοῦ μαιάνδρου. (Ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ἡ κατάκτηση τοῦ Μεξικοῦ», ὅπου οἱ ἀναφορὲς τοῦ Κορτές στὸν Ἰσπανὸ βασιλέα, σ. 40).

αἰῶνος τῆς Δήλου) ἀπεικονίζεται μαζί με μία λεοπάρδαλη, τῆς ὁποίας ἀντίστοιχο ζῶο στήν ἀμερικανική πανίδα εἶναι τὸ τζάγκουαρ, μετὰ τὸ ὁποῖο ἀπεικονίζεται ὁ Κετσαλκοάτλ. Ἀκόμη, σύμφωνα με τὶς παραδόσεις τῶν ἰθαγενῶν, ὁ Κετσαλκοάτλ εἶχε κάνει τὰ σπαρτὰ νὰ εὐδοκιμήσουν, ἐνῶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Διόνυσος θεωροῦνταν θεὸς τῆς ἐλάστησης. Εἶναι λοιπὸν φανερὸ, ὅτι ὁ Κετσαλκοάτλ ταυτίζεται μετὰ τὸν θεὸ Διόνυσο.

Ἡ ταύτιση ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὸν μῦθο γιὰ τὴ σύγκρουση τοῦ Κετσαλκοάτλ μετὰ τὸν θεὸ Τεζκατλιπόκα. Ὁ Τεζκατλιπόκα ἦταν θεὸς τοῦ ἀνέμου, τερατόμορφος καὶ μετὰ καταστρεπτική δύναμη, ὁ ὁποῖος φθονοῦσε τὸν Κετσαλκοάτλ καὶ συνωμότησε ἐναντίον του. Μέθυσε τὸν Θεὸ μετὰ ἓνα δυνατὸ μεθυστικὸ ποτὸ, ρίχνοντάς του τὴν ὑπόληψη καὶ ἀναγκάζοντάς τον νὰ ἐγκαταλείψῃ ἀπὸ ντροπὴ τοὺς ἰθαγενεῖς. Τὸ μεθυστικὸ ποτὸ συνδέεται μετὰ τὸν οἶνο, θεὸς τοῦ ὁποῖου ἦταν ὁ Διόνυσος. Ὁ Τεζκατλιπόκα εἶναι ὁ τερατόμορφος θεὸς Τυφῶν (Τυφῶν = ἰσχυρότατος ἀνεμος) ἢ Σέθ τῶν Αἰγυπτίων, ὁ ὁποῖος ὅπως ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος (Ἠθικά, «Περὶ Ἰσιδος καὶ Ὀσίριδος») συνωμότησε κατὰ τοῦ Θεοῦ Ὅσιρι τῶν Αἰγυπτίων, πού ταυτιζόταν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες μετὰ τὸν Διόνυσο. Ἡ ἀλττεικὴ διήγηση μοιάζει λοιπὸν ἐκπληκτικὰ μετὰ τὸ μῦθο τοῦ Διονύσου - Ὀσίριδος καὶ τοῦ Τυφῶνος - Σέθ. Ὁ θεὸς Κετσαλκοάτλ - Διόνυσος λατρευόταν καὶ στοὺς Μάγιας μετὰ τὸ ὄνομα Κουκουλκάν, στὸν ὁποῖο, ὅπως καὶ στὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία, οἱ πολλοὶ διαφορετικοὶ Διόνυσοι συγχέονται σὲ ἓναν θεὸ - ἥρωα.

Κατὰ τὸν σοφὸ ἐρευνητὴ τῶν ἐλληνικῶν μαθηματικῶν Εὐάγ. Σ. Σταμάτη, ὁ Πυθέας ἀπὸ τὴν Ἰσλανδία (Θούλη) ἐξετέλεσε τὸν ἐξερευνητικὸν περίπλουν τῆς Ἀρκτικῆς περὶ τὸ 300 π.Χ. ὅχι ὡς ἰδιώτης ἀλλὰ μετὰ βασιλικὴν ἐντολή. Θεωρεῖ ὁ Εὐάγ. Σταμάτης ὡς βέβαιον τὴν ἐκδοχήν, ὅτι ὁ περίπλους τῆς βορείου πολιτικῆς περιοχῆς ἀπὸ τὸν Πυθέαν ἐγένετο μετὰ ἐντολὴ καὶ δαπάνη τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου (βλέπε Εὐάγ. Σ. Σταμάτης, «Ἐπιστημονικαὶ Ἐργασίαι», τόμος Β', ἀρθρο «Ἡ Νῆσος Θούλη καὶ ὁ Πυθέας»).

Ὁ Πυθέας ἔγραψε διάφορα ἔργα καὶ ἀναφέρονται οἱ τίτλοι δύο (;) ἐξ αὐτῶν: «Περὶ Ὠκεανοῦ» καὶ «Περίοδος (περίπλους) Γῆς», ὅπου κατέγραψε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὶς παρατηρήσεις του. Ὡς σπουδαῖος ἀστρονόμος καὶ γεωγράφος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐξερευνητικῶν του ταξιδίων, προέβη σὲ μία ἐξαιρετικῶς σπουδαία παρατήρησι, πού τὴν ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος στὸ ἔργο του: «Περὶ τῶν Ἀρεσκόντων τοῖς Φιλοσόφοις», στὸ τρίτον βιβλίον, ὡς ἑξῆς:

«Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης τῇ πληρώσει τῆς σελήνης τὰς πλημμύρας γίνε-

Χαλκογραφία πὺν δείχνει τὴν πρώτη συνάντηση τοῦ αὐτοκράτορα Μοκτεσούμα μετὸν κατακτητὴ τοῦ Μεξικοῦ Φερνάντο Κορτές. Τὰ ἀνθρωπολογικὰ χαρακτηριστικά τοῦ αὐτοκράτορα δὲν ἔχουν καμμία σχέση με τοὺς ἐρυθρόδερμους τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ κατατομή τοῦ προσώπου καὶ ἡ μύτη εἶναι καθαρά ἀρχαιοελληνικες. (Ἀπὸ τὸ διδάλιο «Ἡ κατάκτηση τοῦ Μεξικοῦ», σ. 220.)

Γ. Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Στὸ ἀρχαῖο Περού λατρευόταν ὁ Θεὸς Γκουατάν, ἐνῶ ὁ ἴδιος θεὸς λατρευόταν μὲ τὸ ὄνομα Βοτάν στοὺς λαοὺς τοῦ Μεξικοῦ (Μάγια, Ζαποτέκους, Ἀζτέκους). Ὁ Γκουατάν - Βοτάν εἶχε ὡς ἐμβλημα τοῦ τὸν ὄφι καὶ θεωροῦνταν θεὸς τῆς μαντικῆς τέχνης. Ἀκόμη, Γκουατάν σημαίνει τυφών, δηλαδή θεωροῦνταν καὶ θεὸς - Τυφών. Στὴν Ἑλληνικὴ μυθολογία θεὸς τῆς μαντικῆς μὲ ἐμβλημα τὸν ὄφι (ἱερὸς πύθων) ἦταν ὁ Ἀπόλλων, ὁ ὁποῖος ἀποκαλοῦνταν μεταξὺ ἄλλων δρακοντόνος καὶ τυφοκτόνος, ἐξ' οὗ καὶ ἡ σύνδεσή του μὲ τὸν Γκουατάν - Τυφώνα. Ἀλλωστε στὴν αἰγυπτιακὴ μυθολογία ὁ Θεὸς Ὡρος, ταυτόσημος τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν Ἑλλήνων εἶχε πολεμήσει κατὰ τοῦ Σέθ - Τυφώνα (γι' αὐτὸ ὁ Ἀπόλλων ὠνομαζόταν καὶ *τυφοκτόνος*). Ἀκόμη τὸ ὄνομα Βοτάν μοιάζει μὲ τὸ Βοντοῦ, ὄνομα αἰγυπτιακῆς πόλης, στὴν ὁποία ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (Β 59), ὅτι ὑπῆρχε μαντεῖο πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς τοῦ Ἀπόλλωνος Λητοῦς.

Ἡ ταύτιση Βοτάν, Γκουατάν - Ἀπόλλωνος ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι στὴν κοιλάδα Ριμάκ τοῦ Περού, στὴν περιοχὴ τῆς πρωτεύουσας Λίμας ὑπῆρχε τὸ μαντεῖο ἑνὸς ἀνθρωπόμορφου θεοῦ, ποὺ ἀποκάλυπτε τὸ μέλλον καὶ τὸ ὁποῖο συμβουλευόνταν τοπικοὶ φύλαρχοι καὶ βασιλεῖς. Ἡ Λίμα εἶναι κοντὰ στὶς ἀκτὲς τοῦ Περού, ὅπου καὶ ὑπάρχει πλῆθος ἀγαλμάτων τοῦ θεοῦ Γκουατάν. Εἶναι ὁλοφάνερη ἡ ὁμοιότητα μὲ τὸν θεὸ Ἀπόλλωνα καὶ τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Ἰχνη τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος διαπιστώνονται καὶ ἀπὸ τὴν λατρεία τοῦ θεοῦ

σθαι τῇ δὲ μειώσει τὰς ἀμπώτιδας. [= Ὁ Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης (λέγει) ὅτι, καθὼς πληροῦται («γεμίζει», φωτίζεται περισσότερο) ἡ Σελήνη, γίνονται οἱ πλημμυρεῖς (ἀνύψωσι τῆς στάθμης τῶν θαλασσίων ὑδάτων) καὶ καθὼς μειώνεται (ὁ φωτισμὸς τῆς Σελήνης) γίνονται οἱ ἀμπώτιδες].

Πρέπει νὰ σημειώσουμε στὰ ὅσα λέγει ὁ Πυθέας τὰ ἐξῆς: Ὅτι ὁ Πυθέας δὲν ἀναφέρεται στὶς παλίρροιες (πλημμυρεῖς - ἀμπωτὶς), ποὺ γίνονται κατὰ τὴν διάρκειά ἑνὸς 24ωρου (ἑνὸς ἡμερονυκτίου), ἀλλὰ στὶς παλίρροιες ποὺ γίνονται κατὰ τὴν διάρκειά ἑνὸς δεκαπενθημέρου, ἥτοι τοῦ δεκαπενθημέρου ποὺ μεσολαβεῖ ἀπὸ τὸ πρῶτο μέχρι τὸ τελευταῖο τέταρτο τῆς Σελήνης, ὁπότε ἀπὸ τὸ πρῶτο τέταρτο μέχρι τὴν πανσέληνο ὑψώνεται προοδευτικὰ ἡ στάθμη τῶν ὑδάτων τῆς θάλασσας (πλημμυρεῖς), γιὰ νὰ λάβῃ τὴν μεγίστη ὑψοσί της στὴν πανσέληνο, ἐνῶ ἀπὸ τὴν πανσέληνο μέχρι τὸ τελευταῖο τέταρτο ἡ στάθμη τῶν ὑδάτων πέφτει προοδευτικὰ, μέχρι νὰ λάβῃ τὴν μεγαλύτερη πτώσι στὸ τελευταῖο τέταρτο (ἀμπωτὶς).

Σήμερα ἡ ἐπιστὴμὴ τῆς Ἀστρονομίας ἔχει ἐξηγήσει πλήρως τὶς παλίρ-

Σαμέ ή Σάπας τῶν Ἰνδιανικῶν φυλῶν τῆς Βραζιλίας καί φυλῶν τοῦ Ὁρεγκον καί τῆς Καλιφόρνια στίς Η.Π.Α. Ὁ Σαμέ ή Σάπας θεωρεῖται θεός τοῦ Ἡλίου καί τὸ ὄνομά του μοιάζει μέ τὸν θεὸ Σαμάς τῶν Σουμερίων, ποὺ θεωροῦνταν Θεὸς - Ἡλιος καί ἔδινε χρησμούς. Πρόκειται φυσικά γιὰ τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν κατ' ἐξοχὴν ἡλιακὸ Θεό. Μιά ἄλλη ταύτιση τοῦ Ἀπόλλωνος εἶναι πιθανὸν ὁ Θεὸς τῆς ἱατρικῆς καί τῶν τεχνῶν τῶν Μάγισ (ὁ Ἀπόλλων ἦταν καί θεὸς τῆς ἱατρικῆς). Ὅλοι αὐτοὶ θεωροῦνται ἐπίσης λευκοὶ θεοί, ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Ἀπὸ τίς σωζόμενες παραδόσεις ὁ Ἀπόλλων καί ὁ Διόνυσος φαίνονται ὡς κύριες μορφές τῆς ἐλληνικῆς ἐξάπλωσης στὴν ἀμερικανικὴ ἥπειρο, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ διαπιστωθῇ μέ σαφήνεια, ἂν πρόκειται γιὰ μεμονωμένα ἄτομα ἢ γιὰ σειρὰ προσώπων μέ τὸ ἴδιο ὄνομα - τίτλο (τὸ πιθανότερο).

Δ. ΧΟΥΑΡΙ, Ο ΠΕΡΣΕΥΣ ΤΩΝ ΑΝΔΕΩΝ

Ὁ Χουάρι εἶναι λευκὸς γενειοφόρος Θεὸς τῶν παραδόσεων τοῦ Α. Περού, ὁ ὁποῖος ἐκπολίτισε τοὺς ἰθαγενεῖς. Ὁ Χουάρι, σύμφωνα μέ τὸν μῦθο, εἶχε τὴν δύναμη νὰ ἀπολιθῶν τοὺς ἐχθροὺς του. Στὴν περιοχὴ λατρείας αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἔχουν βρεθῇ ἀνάγλυφες παραστάσεις, ὅμοιες μ' αὐτὲς τῆς Μέδουσας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (πολιτισμὸς Τσαβὶν τῶν Ἀνδεων). Ὁ Χουάρι δὲν εἶναι λοιπὸν ἄλλος ἀπὸ τὸν Ἀργεῖο ἥρωα Περσέα, ὁ ὁποῖος ἀπολίθωνε τοὺς ἐχθροὺς του μέ τὴν ἀποκοπεῖσα κεφαλὴ τῆς Μεδούσης (Γοργόνειο). Τὴν ταύτιση Χουάρι - Περσέως ἐνισχύει καί ἡ ὑπαρξὴ μαντείου στὴν περιοχὴ, ὅπου, σύμφωνα μέ τὸ θρύ-

ροιες (πλημνυρίς - ἄμπωτις), ποὺ συμβαίνουν λόγῳ τῆς ἔλξεως τῆς Σελήνης καί τοῦ Ἡλίου ἐπὶ τῆς Γῆς. Ἡ Σελήνη, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι πάρα πολὺ μικρότερη τοῦ Ἡλίου, ἀσκεῖ ἔλξι (δύναμι) ἐπὶ τῆς Γῆς 2,2 φορὲς μεγαλύτερη ἐκείνης τοῦ Ἡλίου ἐπὶ τῆς γῆς λόγῳ ἐγγύτητάς της πρὸς τὴν Γῆ. Εἶναι δὲ ἐπιστημονικῶς γνωστὸ σήμερον, ὅτι ἡ μέγιστη ἀνύψωσις τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων τῆς θάλασσας (πλημνυρίς) γίνεται τόσο κατὰ τὴν πανσέληνον ὅσο καί κατὰ τὴν νέα σελήνη, ἡ δὲ μέγιστη πτώσις τῆς στάθμης τῶν θαλασσίων ὑδάτων (ἄμπωτις) γίνεται κατὰ τὸ πρῶτον καί τελευταῖον τέταρτον τῆς σελήνης. Ἐτοί κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς μηνὸς ἔχομε δύο πλημνυρίδες καί δύο ἀμπώτιδες.

Συμπέρασμα: Ἡ σπουδαιότατη ἀστρονομικὴ γνῶσις ἀπὸ ὅσα λέγει ὁ Πυθίας εἶναι τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ παλαιοὶ (πλημνυρίς - ἄμπωτις) ὀφείλονται στὴν ἐπίδρασιν τῆς Σελήνης ἐπὶ τῆς Γῆς. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ σελήνη ἔλκει τὴν Γῆ. Ἐτοί ὁ Πυθίας κατὰ θαυμαστὸν τρόπον πρῶτος διετύπωσε τὴν φυσικὴν ἀλήθειαν ἢ νόμον τῆς ἔλξεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, γιὰ νὰ ἔλθῃ ὁ

λο, ό Χουάρι είχε απολιθώσει τούς έχθρους του, έντός του όποιου γίνονταν άνθρωποθυσίες στην άριστερά πτέρυγα και θεραπείες άσθενών στην δεξιά. Σύμφωνα όμως με την Έλληνική Μυθολογία τó αίμα από την άριστερή πλευρά του Γοργονείου σκότωνε τούς ανθρώπους, ένω τó αίμα από την δεξιά πλευρά έσωζε την ζωή τους. Αυτό προφανώς συμβόλιζε τó μαντείο της περιοχής.

Ε. ΑΝΟΥΚΑΝ, ΜΠΑΛΑΜ, ΗΛΑ - ΤΙΚΙ, ΜΑΝΙΤΟΥ

Σύμφωνα με τó κείμενο «Τροαπο» των Μάγια: «*Ήσαν οί άνδρες τοῦ Ἀνοῦ - Κάν. Ὁ Μάγκο Κάπο ἦταν ὁ σοφός τους. Δέν ἤθελαν νά μάς υποδουλώσουν. Ὑστερα ὁ άρχηγός τους Μπάλαμ άνέβηκε σέ ένα μεγάλο πάε (πλοίο) κι έφυγε βεβαιώνοντας, ὅτι θά έπιστρέψη*». Ὁ λευκός θεός Ἀνοῦ - Κάν άποκαλεΐται και Οὐρακάν. Ἀπό τή δεύτερη όνομασία είναι εμφανέστατη ή ταύτιση με τόν Οὐρανό, πρώτο Έλληνα κοσμοκράτορα - βασιλέα. Τό όνομα Ἀνοῦ - Κάν συνδέεται με τόν θεό Ἀνοῦ τής Μεσοποταμίας, ὁ όποιος θεωρεΐται πρώτος θεός του κόσμου και είναι ή σουμεριακή έκδοχή του Οὐρανοῦ των Έλλήνων. (Ἀνοῦ = έκ των άνω, οὐρανός = οἶρεα, δηλ. ὄρη + άνω = ὁ άνω των ὀρέων). Ὁ Μπάλαμ είναι ὁ Βήλος - Μπάλ, θεός τής Μέσης Ἀνατολῆς (ή Βάαλ), πού ταυτίζεται πιθανότατα είτε με τόν Δία είτε με τόν Κρόνο.

Στό κείμενο των Μάγια «Popul Vux» άναφέρεται και ὁ Ἡλα - Τάκι ὡς άρχηγός των λευκών θεών τής Ἀνατολῆς. Είναι ὁ ίδιος με τόν Βήλο - Ἡλιο των Έλλήνων, δηλαδή είτε τόν Κρόνο είτε τόν Δία. Μέγας θεός έπίσης των Ἰνδιάνων τής

Νεύτων, μετά από 2.000 χρόνια και πλέον, νά ξαναδιατυπώση γενικώτερα τήν θεωρία, ὅτι ὁ Ἡλιος, ή Σελήνη και ή Γῆ έλκονται άμοιβαίως και νά δώση τόν περίφημο νόμον τής Παγκόσμιας Έλξεως.

Βιβλιογραφία:

1. Πλουτάρχου, «Περὶ των άρεσκοτων τοῖς φιλοσόφοις», Ἑκδοσις Λειψίας, ὑπο Jürgen Mau, 1971.
2. Στράβωνος, «Γεωγραφικά», Λειψία 1866.
3. «Σχόλια εἰς τόν Ἀπολλώνιον τόν Ρόδιον», τόμος Β', ὑπό BRUNCK II, Λειψία 1813.
4. Διάφορα Ἀρχαιοελληνικά Λεξικά.
5. Εὐάγ. Σ. Σταμάτη, «Ἐπιστημονικαί Ἑργασίαι», Τόμος Β', Ἀθήναι 1973.
6. Εὐάγ. Σ. Σταμάτη, «Γεωγραφία (Μαθηματική και Φυσική μετά στοιχείων Γεωλογίας και Ὁρυκτολογίας)», Ο.Ε.Σ.Β., Ἀθήναι, 1962.

Δημ. Κ. Μαργέτης

Β. Ἀμερικῆς εἶναι ὁ Μακτοῦ, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὁ κυρίαρχος θεὸς τοῦ κόσμου. Ὁ Μακτοῦ ταυτίζεται μὲ τὸν θεὸ Οὐρανό, ὁ ὁποῖος ἀποκαλοῦνταν Μαίων - Οὐρανὸς στοὺς Ἕλληνες καὶ Μανοῦ στοὺς Ἰνδοὺς (τὸν θεωροῦσαν ἐπίσης πρῶτο βασιλέα - θεό). Κατ' ἄλλη ἐκδοχὴ ὁ Μακτοῦ ταυτίζεται μὲ τὸν Μίνωα, ὁ ὁποῖος λατρευόταν μὲ παραπλήσια ὀνόματα ἀπὸ πολλοὺς ἀρχαίους λαοὺς: Μέννορ στοὺς ἀρχαίους Γερμανοὺς, Μένες στοὺς Αἰγύπτιους, Μάνης στὴν Λυδία, Φρυγία, Καππαδοκία. Σχετικὰ μὲ τοὺς παραπάνω θεοὺς δὲν ὑπάρχουν πολλὰ προσδιοριστικὰ στοιχεῖα τῶν ἰδιοτήτων τους, ἡ λεκτικὴ ὁμοιότητα ὅμως μὲ Ἕλληνες θεοὺς καὶ ἥρωες εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ δείξη τὴν ἐλληνικὴ ἐπίδραση.

ΣΤ. Η ΚΥΚΛΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΙ

Μία ἐπίσης ἐκπληκτικὴ ὁμοιότητα μεταξὺ ἐλληνικῶν καὶ ἰνδιανικῶν μύθων εἶναι, ὅτι καὶ στὶς ἰνδιανικὲς παραδόσεις κυριαρχεῖ ἡ ἀντίληψη τῆς κυκλικῆς καὶ ὄχι γραμμικῆς πορείας τῆς ἱστορίας. Σὲ μυθολογίες λαῶν ὅπως οἱ Χόπι (φυλὴ τῆς Β. Ἀμερικῆς) καὶ οἱ Μάγια (Ν. Μεξικὸ) ἀναφέρεται, ὅτι ὁ κόσμος καταστρέφεται διαδοχικὰ ἀπὸ πυρκαγιὰς ἢ κατακλυσμοὺς καὶ ὅτι μετὰ ἀναγεννᾶται ὁ πολιτισμὸς ἀπὸ λίγους διασωθέντες ἀνθρώπους, καθὼς ἐπίσης καὶ ὅτι ὑπῆρξαν διαδοχικὰ γένη ἀνθρώπων. Αὐτὲς οἱ ἀντιλήψεις θυμίζουν τὰ λεγόμενα τοῦ Αἰγυπτίου ἱερέως τῆς Σάιδος, στὸν «Τίμαιο» τοῦ Πλάτωνος: «Πολλὲς καταστροφὲς ἀνθρώπων ἔχον γίνεσθαι καὶ θὰ γίνωνται ἀπὸ πολλὰ αἷτια, οἱ μεγαλύτερες ἀπὸ πυρκαγιὰς καὶ κατακλυσμῶν, καὶ οἱ μικρότερες ἀπὸ ἀμέτρητα αἷτια». Ἐπίσης, τὰ 5 γένη τοῦ Ἡσιόδου μοιάζουν μὲ τὰ 4 γένη τῆς μυθολογίας τῶν Χόπι καὶ τὶς 4 ἀναφερόμενες καταστροφὲς τοῦ κόσμου τῆς μυθολογίας τῶν Μάγια.

Ἐξίσου ἐκπληκτικὴ εἶναι καὶ ἡ ὁμοιότητα τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας μὲ τοὺς ἰνδιανικοὺς μύθους περὶ κατακλυσμῶν. Ὁ Κόξ - Κόξ τοῦ ἀρχαίου Μεξικοῦ διασώζεται ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ πάνω σὲ μία σχεδία, ἀκριβῶς ὅπως διασώθηκε ὁ Δάρδανος τῆς σαμοθρακικῆς παράδοσης περὶ κατακλυσμοῦ. Ὁ Μποτοίκα τῶν Κολομβιανῶν θρύλων ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ ὕδατα τοῦ κατακλυσμοῦ, ἀνοίγοντας μία τρύπα στὴν Γῆ, ἀκριβῶς ὅπως ἔκανε ὁ Δευκαλίων τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας. Τέλος ὁ Ταμαντέρε τῆς φυλῆς Γκουαρανὶ (Παραγουάη - Ν. Βραζιλία) διασώζεται, πλέοντας ὡς τὴν κορυφὴ ἑνὸς ὑψηλοῦ ὄρους, ἀκριβῶς ὅπως ὁ Δευκαλίων σώθηκε, προσαράζοντας στὴν κορυφὴ τοῦ Παρνασοῦ.

Ζ. ΤΕΛΧΙΝΕΣ, ΟΙ ΤΟΛΤΕΚΟΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Θὰ ἤθελα τέλος ν' ἀναφέρω μία περιεργὴ λεξαριθμικὴ σύμπτωση. Οἱ Τολτέκοι ἐμφανίζονται στὴν μεξικανικὴ μυθολογία ὡς ἓνας λαὸς ποὺ ἐκπολίτισε τὴν ἀμερικανικὴ ἡπειρο. Ἄν ἀναλυθῇ ὅμως ἡ λέξη *τολτέκος* σὲ ἀριθμοὺς (δεδομένου ὅτι κάθε ἐλληνικὸ γράμμα ἀντιστοιχεῖ σὲ ἀριθμὸ), προκύπτει τὸ ἑξῆς: $T=300$.

O=70, Λ=30, T=300 E=5, K=20, O=70 Σ=200). ΤΟΛΤΕΚΟΣ = 995 = ΤΕΛΧΙΝ (T=300 E=5 Λ=30 X=600 I=10 N=50). Δηλαδή οί Τολτέκοι έχουν σχέση με τούς Τελχίνες.

Οί Τελχίνες ήταν οί πρώτοι κάτοικοι τής νήσου Ρόδου, υίοι τής θάλασσας και τροφοί τοῦ Θεοῦ Ποσειδῶνος. Περιγράφονται ὡς ψαρόμορφοι ἢ φιδόμορφοι, ἀμφίβια πλάσματα με ἐκπληκτικές τεχνολογικές γνώσεις. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Διόδωρος Σικελιώτης (E57), οί υίοι τοῦ Τελχίνος Ἑλίου, οί καλούμενοι Ἑλιάδες, εἰσηγήθηκαν πολλά σχετικά με τήν ναυτιλία.

Στίς παραδόσεις τής Ἀμερικῆς ἀναφέρονται θεοί, πού ἔρχονταν ἀπό τήν θάλασσα. Ἐκπολιτιστής Θεός τής Ν. Ἀμερικῆς θεωρεῖται ὁ Βιρακότσα, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα σημαίνει «ἄφρὸς τής θάλασσας». Στούς Μάγιας ὑπάρχει ὁ θεός Κουτουμάτας, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα σημαίνει «καρδιά τής θάλασσας». Τὸ Κό - Ἀτλ ἐπίσης (συνθετικὸ τοῦ Κετσαλκοάτλ) σημαίνει «θαλάσσιος ὄφις». Γενικά ἐπίσης οί θεοί ἀπὸ τήν Ἀνατολή ταξιδεύουν με «θαλασσόφιδα». Πολὺ μακριὰ ἀπὸ τήν ἀμερικανικὴ ἡπειρὸ οί Σουμέριοι εἶχαν τὸν μῦθο τοῦ ψαρόμορφου θεοῦ Ὡάννες, πού ἦλθε μέσα ἀπὸ τήν θάλασσα καὶ ἐκπολίτισε τήν περιοχὴ τής Μεσοποταμίας. Ὡάνα Κάπακ ἦταν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ 12ου βασιλέως τῶν Ἰνκας. Οί θαλάσσιοι θεοί τῶν Ἰνδιάνων καὶ οί Ὡάννες πρέπει νὰ εἶναι οί θεωρούμενοι ψαρόμορφοι Τελχίνες, οί ὁποῖοι διέπλεαν ὅλες τῖς θάλασσες καὶ εἶχαν τεράστιες γνώσεις πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Δευκαλίωνος. Γι' αὐτὸ καὶ θεωροῦνται «υίοι τής θάλασσας», ἐνῶ οί ψαρόμορφες ἀπεικονίσεις καὶ τὰ «θαλασσόφιδα» πιθανὸν συμβόλιζαν τὰ θαλάσσια (καὶ ἱπτάμενα) σκάφη τῶν Ἑλλήνων ἐκπολιτιστῶν. Οί Τελχίνες μετωνομάσθηκαν, ἀπὸ ὅ,τι φαίνεται, Τολτέκοι ἀπὸ τούς ἀρχαίους Ἀμερικανούς, ὄνομα τὸ ὁποῖο ἀργότερα πῆραν καὶ φυλὲς τής ἀμερικανικῆς ἡπείρου.

Η. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ὅλες αὐτὲς οί μυθολογικὲς ἀναφορὲς ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἓνα μικρὸ δεῖγμα τῶν παραδόσεων τῶν ἑκατοντάδων Ἰνδιανικῶν φυλῶν γιὰ τούς «λευκοὺς θεοὺς ἀπὸ τήν Ἀνατολή». Συμφωνοῦν ὅμως ἀπόλυτα με τῖς διηγήσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων γιὰ τὰ ταξίδια τῶν Ἀργοναυτῶν, τοῦ Περσέως κ.ἄ. καὶ σὲ συνδυασμὸ με τῖς ἄπειρες ἄλλες ἀρχαιολογικὲς, ἐθνολογικὲς καὶ γλωσσικὲς ἀποδείξεις, πού διασώθηκαν ἀπὸ τήν μανία τῶν καθολικῶν ἱερέων καὶ τῶν Ἰσπανῶν «κονκισταδόρων», ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἦταν μία ἡπειρος, ὅπου ἀπλῶς οί Πελασγοί, Μινωῖτες καὶ Ἀχαιοὶ Θαλασσοπόροι εἶχαν ἀποβιβάσῃ, ἀλλὰ μία περιοχὴ, ἡ ὁποία ἐκπολιτίστηκε συστηματικὰ ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια τής ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Ἑχέτλαϊος

Ἰνδοευρωπαϊκὴ fiction

Δὲν εἶναι δυνατόν ἕνας σοβαρὸς ἐπιστήμων μπουρδολόγος, ὅπως ἐγώ, νὰ χάνῃ μία ὁλόκληρη Κυριακὴ, ἀπαντώντας στὶς τηλεφωνικὲς διαμαρτυρίες γνωστῶν καὶ ἀγνωστῶν (ἔχει καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀξίας μου τὸ τίμημά της). Ὅλα δὲ τὰ τηλεφωνήματα διεκρίθησαν γιὰ τὴν ἀγένεια τῶν τηλεφωνούντων. Οὔτε μία «καλημέρα» δὲν ἔλεγε. Κατευθεῖαν στοῦ ἐρώτημα: «Ἐδιάθασες τὸ σημερινό (σημ. μπουρδολόγου: 3-10-99) ἀφιέρωμα τῆς «Καθημερινῆς» (ἢ τὸ ἄρθρο τοῦ «Βήματος») γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα;» Καὶ τὴν ἀγένειάν τους συνώδεναν ὕδρεις γιὰ τοὺς ἐξαιρέτους συναδέλφους μου μπουρδολόγους, πὺν ἑδασάνισαν τὸ πολύτιμο μυαλό τους, γιὰ νὰ τοὺς «ἀνοίξουν» τὰ μάτια καὶ νὰ τοὺς κάνουν κι αὐτοὺς κοινωνοὺς τῆς ἐξόχου ἐπιστήμης τῆς Μπουρδολογίας. Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἐνευρίασα τόσο πολὺ, ὥστε δὲν ἐστῆθ' ἡ δυνατόν νὰ ὁλοκληρώσω τὴν μελέτην μου ἐπὶ ἐνὸς ἐξόχου μπουρδολογήματος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ (Ἰάσων Πανδύρας) καὶ τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς του. Οἱ φρένες μου ἔχασαν κάθε φρένο, μέχρι πὺν ἔδγαλα τὸ τηλεφωνικὸ καλώδιο ἀπὸ τὴν πρίζα. Δὲν ἦταν κατάστασις αὐτῇ. Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζω, ὅτι χιλιάδες ἄλλοι (ἢ διασημότης μου ἔχει προκαλέσει ἀμέτρητη ἐχθρότητα) ἔμειναν χωρὶς ἀπάντησιν, ἀπεφάσισα πρὸς ὅλους αὐτοὺς νὰ προσφέρω τὸ παρὸν πόνημα καὶ νὰ ὑπερμυστιστῶ τοὺς συναδέλφους μου.

Κατ' ἀρχὴν ὑπεδάθμισε ἡ ἴδια ἡ ἐφημερὶς τὸ ἔργον τους, ἀφοῦ σὲ κανέναν ἐξ αὐτῶν δὲν προσέθεσε καὶ τὸν πλέον ἀξιόπιστο τίτλον τοῦ ἐξέχοντος μπουρδολόγου. Ὅμως αὐτὸ δυνάμεθα νὰ τὸ παραβλέψωμεν, ἀφοῦ ὅσοι διαβάσουν τὸ ἀφιέρωμα θὰ κατανοήσουν, ὅτι αὐτοὶ εἶναι βάθεῖς μύστες τῆς ἐπιστήμης τῆς Μπουρδολογίας.

Καὶ εἶναι συγκινητικόν, ὅτι στοῦ ἀφιέρωμα αὐτὸ ἔλαμψε ἕνας νέος ἀστὴρ τῆς μπουρδολογίας, ὁ κ. Μ.Ζ. Κοπιδάκης. Ὁ ὄφης τῆς ζήλειας θὰ πρέπει νὰ δαγκώνῃ τὰ «σωθικά» τοῦ κ. Γ. Μπαμπινιώτη, πὺν συμμετεῖχε στοῦ ἀφιέρωματος. Ὅσοι μοῦ ἐτηλεφώνησαν, μὲ τὸν κ. Κοπιδάκη ἡσχολήθησαν. Ἴσως καὶ γιὰ τὸ κ. Κοπιδάκης εἶναι ἐπιμελητὴς τοῦ ὑπὸ ἔκδοσιν διβλίον γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Λογοτεχνικὸ καὶ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο (ΕΛΙΑ), μὲ τὴν οἰκονομικὴν στήριξιν τοῦ «Ἰδρύματος Ι.Φ. Κωστόπουλου» καὶ τοῦ «Ὁμίλου Ἐπιχειρήσεων Μαρινουπόλου». Ἴσως νὰ προσέκαλε τὴν ὀργὴν τους καὶ ὁ ἐπουσιώδης τίτλος του, σάν καθηγητοῦ τῆς Κλασσικῆς Φιλολογίας στοῦ Τμήματος Μεθοδολογίας Ἱστορίας καὶ Θεωρίας τῆς Ἐπιστήμης στοῦ Πανεπιστήμιου τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ σὲ ποῖο πρᾶγμα εἶδον νὰ ἐστιάσουν τίς ἐπικρίσεις τους οἱ τηλεφωνήσαντες; Στὴν διατύπωσιν τοῦ ἐξέχοντος συναδέλφου περὶ Ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς τῶν Ἑλλήνων.

Ἀσε, πὺν ὅλοι ἐτόνισαν, ὅτι αὐτὸ ἔρχεται σὲ ἀντίθεσιν μὲ τὴν διατύπωσιν

τοῦ ἄλλου ἐξέχοντος συναδέλφου, κ. Ντούμα, πὸν ἀμφεσότησε τὴν ὑπαρξιν τῶν Ἰνδοευρωπαίων. Οὐδεὶς ψόγος. Διακριτικὸ γνῶρισμα τῶν ἀπανταχοῦ μπουρδολόγων εἶναι, ὅτι διατυπώνουν τὴν θεωρίαν τους, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τους ὅ,τι ἔχει γραφῇ καὶ λεχθῇ ἀπὸ τοὺς ὑπολοίπους (μπουρδολόγους καὶ μὴ).

Χαρακτηριστικὸ τῆς Μπουρδολογίας εἶναι ἡ πρωτοτυπία της. Καὶ εἶναι παγκοίνως γνωστόν, ὅτι χωρὶς πρωτότυπες μελέτες ἡ ὅποια ἐπιστήμη θὰ ἔμενε στάσιμη. Ὑποκαὶ καὶ ὁ ἐξέχων συνάδελφος προωθεῖ τὴν γλυκεῖα ἐπιστήμην μας. Οἱ ἀντιθέσεις ἐξ ἄλλου κινοῦν τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης γενικά. Ἰδιαίτερα, ὅταν ἐκφράζονται αὐτὲς οἱ ἀντιθέσεις στὸ ἴδιο κείμενο τοῦ ἰδίου μπουρδολόγου. Γράφει, φέρε' εἰπεῖν, ὁ πανεξοχώτατος συνάδελφος κ. Μπαμπινιώτης, ὅτι τὸ ἐλληνικὸν ἀλφάβητο προέρχεται ἀπὸ τὸ φοινικικὸ καὶ ὅλοι θέλουν νὰ τὸν κατασπαράξουν, γιατί ἡ φοινικικὴ γραφὴ δὲν εἶναι ἀλφάβητική, ἀφοῦ ἐλλείπουν τὰ φωνήεντα. Κανένας ψόγος, ἀφοῦ, ἂν ἡ ἐλληνικὴ γραφὴ δὲν προήρχετο ἀπὸ τὴν φοινικικὴν οὐδέποτε θὰ ἐπελέγετο ἀπὸ θεόπνευστους συγγραφεῖς, γιὰ νὰ προσβληθῇ ἡ μεσανατολικὴ θεολογία. Αὐτὸ δὲ μᾶς ἔλλειψε. Κι ἄς ἔλεγε ὁ μακαρίτης ὁ Ἑῶνας, ὅτι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα ἦταν πεπεισμένος, ὅτι ἡ φοινικικὴ προήρχετο ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ. Ὑποκαὶ εἶναι ποτὲ δυνατόν οἱ Ἕλληνες νὰ προπορεύωνται τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Γιαχβέ. Ὑποκαὶ Ἀνατολῶν τὸ φῶς, κι ἄς ὀδηγοῦν τὰ εὐρήματα σὲ ἀντίθετα συμπεράσματα. Εἶναι ἐπιβεβλημένο σὲ κάθε ἐξέχοντα μπουρδολόγο νὰ μὴν λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸν τὰ εὐρήματα.

Ὑποκαὶ ἄλλο καθήκον τοῦ καλοῦ μπουρδολόγου εἶναι νὰ διατυπώῃ τὴν θεωρίαν του, χωρὶς νὰ στηρίζεται σὲ στοιχεῖα. Ὑποκαὶ εἶναι ἀκατανόητος ἡ πικρόχολη κριτικὴ τοῦ ἀνατέλλοντος ἀστέρος τῆς σοβαρωτάτης ἐπιστήμης μας κ. Μ.Ζ. Κοπιδάκη. Κι ὅλοι μὲ ἀρκετὴ χαιρεκακία κατεφέρθησαν ἐναντίον του, γιατί ἐτόλμησε νὰ γράψῃ, ὅτι οἱ Ἰνδοευρωπαῖοι εἶχαν ἀναπτύξει σπουδαῖον πολιτισμὸν καί: «Οἱ βάρδοι τους, γιὰ νὰ διατηρήσουν «ἄφθιτον» τὸ «κλέος» τῶν πολεμιστῶν, ὑφαίναν μακρόπνοες ὠδές». Ὑποκαὶ, λοιπὸν, δὲν χρειάζεται κανένα στοιχεῖο ὁ ἐξέχων μπουρδολόγος, γιὰ νὰ διατυπώσῃ τὴν θεωρίαν. Στηρίζεται ἀποκλειστικὰ στὴν φαντασίαν του. Ὑποκαὶ, κύριοι, δὲν θὰ ὑποκινήσωμεν στὴν φασιστικὴν ἀντίληψίν σας, πὸν θέλει ν' ἀποκλείσῃ τὴν φαντασίαν ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην. Τὰ ἔργα ἐπιστημονικῆς φαντασίας ἀποτελοῦν τὸν φάρον τῆς πλοηγῆσέως μας. Ὑποκαὶ ἄλλωστε στὴν ἐπιστημονικὴν φαντασίαν ὀφείλουν τὴν ὑπαρξίν τους οἱ διάφοροι οἰκονομικοὶ ὀργανισμοὶ καὶ τὰ θνηγατρικά τους ἰδρύματα, ὅπως αὐτοὶ πὸν χρηματοδοτοῦν τὴν ἐκδοσὶν καὶ τὸ ἀφιέρωμα τῆς «Καθημερινῆς». Αὐτὰ καὶ τὰ κεφάλια μέσα, παλιοφασίστες.

Θανάσης Νακόπουλος

Διάπρος ὑποστηρικτῆς
τῶν ἀπανταχοῦ μπουρδολόγων
(μὴδὲ τοῦ πανεξέχοντος Μαρτίν Μπερνάλ)

Ἡ αἵματοχυσία τῶν «Εὐαγγελικῶν» κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1901

Ἡ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Γεωργίου Α', ποὺ ἐγίνε στὶς 14 Φεβρουαρίου 1898, ἦταν μία αὐθόρμητη ἐνέργεια χωρὶς ἄλλες παραμέτρους. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἰσχυρισθοῦμε, ὅτι τὸ ἴδιο αὐθόρμητα ἦταν τὰ ἐπεισόδια ποὺ ἔμειναν γνωστά ὡς «Εὐαγγελικά» καὶ συνέζησαν τὶς πρῶτες ἡμέρες Νοεμβρίου τοῦ 1901. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1898 ἡ βασίλισσα Ὑλγα εἶχε τὴν ἰδέα νὰ μεταφραστοῦν στὴν καθομιλουμένη τὰ Εὐαγγέλια, ὥστε ὁ λαὸς νὰ κατανοήσῃ καλύτερα τὰ κείμενα καὶ νὰ τονωθῇ τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα. Ἀνέθεσε δὲ στὴν γραμματέα τῆς Ἰουλίας Σωμάκη, ἀνῆψιά τοῦ καθηγητοῦ Πανταζίδη, νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ. Ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Προκόπιος, ποὺ ἀνῆκε στὸ στενὸ περιβάλλον τῆς Ὑλγας, δὲν ἐξέφρασε καμμία ἀντίρρηση. Ἔτσι, ὅταν στὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους ἡ μετάφρασις ἐτελείωσε, ἡ βασίλισσα τὴν ὑπέβαλε στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ Ἐκκλησιαστικῶν πρὸς ἔκδοσιν καὶ διάδοσιν. Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ὑπουργείου ἐγνωμοδότησε, ὅτι, πρὸ πάσης ἐνεργείας εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἔγκρισις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Μετὰ ἀπ' αὐτὸ ἡ μετάφρασις ὑπεβλήθη στὴν Ἱερὰ Σύνοδο, ὅπου προήδρευε ὁ Προκόπιος. Ἡ ἀπορριπτικὴ ἀπόφασις τῆς Συνόδου ἐξεδόθη τὸν Μάρτιο τοῦ 1899 καὶ ἡ Ὑλγα τότε ἐζήτησε τὴν παρέμβασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅμως ὁ Ἰωακείμ Γ' καθὼς καὶ οἱ πατριάρχες Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας εἶχαν ἐκφρασθῇ ἀρνητικὰ μὲ ἐμπιστευτικὰς ἐπιστολὰς τοὺς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὶς συνεχεῖς ἀρνήσεις ἡ Ὑλγα προέδωκε στὴν ἔκδοσιν ὀλιγαριθμῶν ἀντιτύπων καὶ ἡ ὑπόθεσις ἐλησμονήθη.

Ἡ ἀναθέρμανσις τοῦ προβλήματος ἐγίνε δύο χρόνια ἀργότερα, ὅταν ἡ ἐφημερὶς «Ἀκρόπολις» ἐδημοσίευσεν σὲ συνέχειες μία νέα μετάφρασις τῶν Εὐαγγελίων τοῦ Ἀλ. Πάλλη. Ἡ μετάφρασις τοῦ Πάλλη ἤγειρε πλῆθος ἀντιδράσεων. Προεκάλεσε ἐπίσης ἔγγραφη ἀποδοκιμασίαν τοῦ πατριαρχῆ Ἰωακείμ Γ'. Στὶς 5 Νοεμβρίου μία ὁμάδα φοιτητῶν κατέλαβαν τὰ γραφεῖα τῆς «Ἀκροπόλεως» καὶ ἀπήτησαν τὴν διακοπὴν δημοσιεύσεως τῆς μεταφράσεως. Ἀφοῦ μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ ἀστυνομικοῦ διευθυντοῦ Βούλτσου ἔλαβαν τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἡ δημοσίευσις θὰ σταματήσῃ, κατέλαβαν τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος «Ἀστὺ» καὶ στὴ συνέχεια κατηυθύνθησαν στὸ μητροπολιτικὸ μέγαρο καὶ ἐζήτουν ἀπὸ τὸν Προκόπιο νὰ ἀφορίσῃ τὸν μεταφραστὴ καὶ τὸν ἐκδότη.

Νέα ἐπεισόδια ἐγίναν τὴν ἐπομένη μὲ κορύφωσιν τὴν κατάληψιν τοῦ πανεπιστημίου. Ἐνα ἐμπρηστικὸ ἄρθρο στὴν ἐφημερίδα «Ἐμπρὸς» ὥξυνε τὴν κατάστασιν. Νέες διαδηλώσεις ἐγίναν στὶς 7 Νοεμβρίου. Ἐνῶ γιὰ τὴν ἐπομένη τὰ συνδικατὰ ἐκάλεσαν τὸν λαὸ σὲ πάνδημο συλλαλητήριον στοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Λιός. Τὰ γεγονότα τῆς 8ης Νοεμβρίου εἶχαν αἵματηρὴν κατάληξιν· ἐδολοφονήθησαν 8, ἐτραυματίσθησαν 24 καὶ ἐγίνε ἀπόπειρα ἐνα-

ντίον του πρωθυπουργού Θεοτόκη από διαδηλωτές, που έπυροβόλησαν την έμαξάν του. Στις 11 του μηνός παρητήθη ο Θεοτόκης και στις 12 Δεκεμβρίου διαδηλωτές έκαυσαν συμβολικά ένα αντίτυπο της μεταφράσεως και έζητησαν με ψήφισμά τους από τον βασιλέα και την κυβέρνησιν Ζαΐμη νά κατάρσχουν όλα τα αντίτυπα και νά απαγορεύσουν διά νόμον κάθε νέα απόπειρα μεταφράσεως των Εὐαγγελίων.

Γιά τὰ ἐπεισόδια αὐτὰ στήν «Ίστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», τῆς ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν σημειοῦται: «Καί ὅμως ἡ ἀντίθεση κατὰ τοῦ δημοτικισμοῦ καί ἡ ἀγανάκτηση γιά τή “θεδήλωση” δὲ θά ἀρκοῦσαν ἴσως γιά νά προκληθῇ λαϊκὴ ἐξέγερση, ἂν τὸ θέμα δὲν εἶχε πολιτικοποιηθῇ ἀπὸ τὴν ἀνάμιξη παραγόντων, ποὺ περίμεναν νά ἀποκομίσουν ὀφέλη ἀπὸ τὴν κατάσταση. Οἱ παράγοντες αὐτοὶ – ἡ ἀντιπολίτευση καί πιθανότατα ξένοι – ἐνθάρρυναν καί ἐξώθησαν στὴν ἀναταραχὴ μὲ τὸν Τύπο καί ἄλλους ἀφανεῖς τρόπους» (τ. ΙΔ', σελ. 176).

Ἔχει τονισθῇ πολλές φορές, ὅτι τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, ἰδίως στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνος καί τὶς ἀρχές τοῦ τρέχοντος, ἦταν κατ' ἐξοχὴν πολιτικό. Οἱ ἔχοντες τὴν συνείδησιν τῆς Ἑλληνικότητός τους ἐπεζήτησαν τὴν ἐπικράτησιν τῆς καθαρεύουσας, ὡς μόνης ὁδοῦ γιά νά προσεγγίσουν τὸν ἀρχαῖο κόσμον. Ἦταν γι' αὐτοὺς ἕνας ἀγὼν πολιτισμοῦ. Οἱ δημοτικιστὲς ἀπὸ τὴν ἄλλη ἦταν ὑπέρμαχοι μιᾶς κρατικῆς ἀντιλήψεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί ἡ γλώσσα ἦταν τὸ μέσον κρατικῆς ἐπεκτάσεως. Γιά τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Παλαμᾶς προέβαλε ὡς κύριον ἐπιχείρημα ἐπιβολῆς τῆς δημοτικῆς τὴν εὐκολωτέραν ἐκμάθησιν τῆς ἐλληνικῆς ἀπὸ τοὺς ἀλλογλώσσους σκλάβους Ἕλληνες. Ἐννόει δὲ μᾶλλον τοὺς Μακεδόνες, διότι τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ἦταν μεῖζον κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Γιά τὸν λόγο αὐτὸ φαντάζει κενὸ νοήματος τὸ σύνθημα «Κάτω οἱ Σλάβοι», ὅπου ὑπονοεῖται ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν Εὐαγγελίων διηκόλυε τὴν σλαβικὴν διείσδυσιν στὴν Μακεδονία. Μετετόπιζε δὲ τὴν αἰτία τοῦ ἀφελληνισμοῦ τοῦ μακεδονικοῦ χώρου, ποὺ κύριο ὑπεύθυνο ἦταν τὸ πατριαρχεῖο καί ἡ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ ποὺ ἠκολούθει γιά τοὺς σκλάβους Ἕλληνες.

Ὅπως γράφει καί ἡ Σοφία Βούρη στὸ βιβλίο της «Ἐκπαίδευση καί Ἐθνικισμὸς στὰ Βαλκάνια» (1870-1904), δὲν ὑπῆρξε οὔτε ἕνας πρόξενος στὸ Μοναστήρι, ποὺ νά μὴν ἀνέφερε στὸ Ὑπ. Ἐξωτερικῶν τὴν ἐθνοκτόνο πολιτικὴ τοῦ πατριαρχείου. Τὰ «Εὐαγγελικά» ὅμως ἀπετέλεσαν πεδῖον ἐκμεταλλεύσεως ἀπὸ τὴν ἀντιπολίτευσιν, κυρίως ἀπὸ τὸν Δηλιγιάννη καί ἀπὸ τὴν Γερμανία, ποὺ στὸ πρόσωπο τῆς Ὀλγας προσεπάθησε νά πλήξῃ τὸν Γεώργιο Α', γνωστὸ ἀγγλόφιλο. Ὁ γάμος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κάιζερ μὲ τὸν διάδοχον Κωνσταντῖνο ἐθεωροῦσε, ὅτι τῆς ἔδινε πλεονεκτήματα. Γιά τὸ λόγο αὐτὸ ἕνα ἀπὸ τὰ κύρια συνθήματα τῶν διαδηλωτῶν ἦταν καί τὸ «Ζήτω ἡ πριγκίπισσα Σοφία». Ὁ δὲ Κορδάτος διασφύζει τὴν σκέψιν τοῦ ὑπουργοῦ Τοπάλη, ὅτι ὁ ρόλος τῆς Σοφίας στὰ «Εὐαγγελικά» δὲν πρέπει νά γίνῃ γνωστός, διότι μία ἡμέρα θά γίνῃ ἡ «σεπτὴ μας βασίλισσα».

Ἀχεσᾶς

«Ἀποκρυπτογράφηση» τῆς ἑλληνικῆς μυστηριακῆς φράσεως «Κόνξ ὅμ πάνξ»

ΕΧΕΙ ΔΙΑΔΟΘΗ Σ' ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟΝ ΠΛΑΝΗΤΗ

Πολλοὶ σοδαροὶ ἐρευνητὲς προσπάθησαν νὰ ἐπιλύσουν τὸ μυστήριο τῆς φράσεως *κόνξ ὅμ πάνξ*, αὐτούσιαις ἢ ἐλαφρῶς παραλλαγμένης, τῆς ἐννοίας της καὶ χρησιμότητος, τῆς προελεύσεώς της, τοῦ χρόνου καὶ τόπου ἐπικλήσεώς της κ.λπ. Τὴν λύσι θὰ ἐπέσπευδε ἡ ἀντίληψι τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας ὡς καὶ ἡ σύγκρισή της μὲ ἀντίστοιχες φράσεις ἄλλων λαῶν καὶ πολιτισμῶν. Ἀπέτυχαν στὴν κατανόησίν της, διότι ἐκκινουῦσαν καὶ ἀπὸ μερικῶς ἐσφαλμένη τὴν φράσι. Ἡ ὀρθὴ εἶναι *κόνξ ὅμ πάνξ* (καὶ ὄχι *κόνξ ὅμ πάξ* ἢ *Κονκ οπρακ*). Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τῶν δύο ὁμολόγων φράσεων τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Μάγιας, *κάνσα ὅμ πάνσα* καὶ *κόνεξ ὅμον πάνεξ* ἀντιστοίχως, ποὺ ἀπλῶς προσθέτουν γράμματα στὴν ἀρχική.

Πράγματι οἱ δύο αὐτοὶ νεώτεροι πολιτισμοὶ ἔχουν ἀντίστοιχες ἱερὲς φράσεις:

- Στὴν Ἀμερικὴ οἱ Μάγιας ἐξορκίζουν μὲ τὴν φράσι *κόν(ε)ξ ὅμ(ον) πάν(ε)ξ*.
- Στὴν Ἰνδία οἱ βραχμάνοι ἱερεῖς χρῶνται τὴν ἱερὴ φράσι *κάνσ(α) ὅμ πάνσ(α)*.
- Στὴν Ἑλλάδα στὰ μυστήρια ἐχρησιμοποιοῦν 2 φράσεις: ἡ πρώτη *κόνξ ὅμ πάνξ*.

Συγκρίνοντας τὶς τρεῖς αὐτὲς φράσεις διαπιστώνομε πρῶτον τὴν ὁμοιότητά τους μὲ μικρὲς παραλλαγές καὶ δεύτερον τὴν διαφορὰ ἀριθμοῦ τῶν γραμμάτων τους.

Ἡ τῶν ἑλληνικῶν μυστηρίων *κόνξ ὅμ πάνξ*, ὡς παραδίδεται καὶ μὲ τὴν ἐρευνά μας ἐπιβεβαιοῦται, ἀποτελεῖται ἐκ 2 λέξεων τετραγράμμάτων καὶ μιᾶς δύο (2) γραμμάτων, ἥτοι δέκα (10) γραμμάτων συνολικά. Ἡ ἀντίστοιχη φράσι τῶν Ἰνδῶν βραχμάνων *κάνσα ὅμ πάνσα* ἀποτελεῖται ἐκ 2 λέξεων πενταγράμμάτων καὶ μιᾶς 2 γραμμάτων, ἥτοι ἐκ 12 γραμμάτων, ὑπερβαίνουσα τὴν ἑλληνικὴν κατὰ δύο γράμματα ὡς μεταγενέστερη. Ἡ ὁμολογὴ φράσι τῶν Μάγιας τῆς Ἀμερικῆς *κόνεξ ὅμον πάνεξ* ἀποτελεῖται ἐκ 2 λέξεων πενταγράμμάτων καὶ μιᾶς 4 γραμμάτων, ἥτοι ἐκ 14 γραμμάτων, ὑπερβαίνουσα κατὰ 2 γράμματα τὴν Ἰνδικὴν καὶ κατὰ 4 τὴν ἑλληνικὴν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων καταδεικνύει καὶ τὴν σειρὰ ἀρχαιότητος: τὰ ὀλιγώτερα γράμματα προδίδουν τὴν παλαιότητα τῆς γλώσσας. Πράγματι προηγεῖται ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς στὴν Εὐρώπῃ, ἔπεται ὁ Ἰνδικὸς στὴν Ἀσία, ἀκολουθεῖ τρίτος ὁ τῶν Μάγιας στὴν Ἀμερικὴ. Διὰ τῶν ἄνω ἐμπεδοῦται ἡ γνῶσι καὶ ἀντίληψι, ὅτι ἡ φράσι *κόνξ ὅμ πάνξ* ἀναμφιβόλως εἶναι ἑλληνικὴ, τελετουργικὴ τῶν μυστηρίων.

Οἱ λέξεις καὶ ἡ ἐτυμολόγησός τους

Μὲ τὴν βεβαιότητα αὐτὴ ἐκκινήσαμε τὴν ἀποκρυπτογράφει τῆς φράσεως, λέξι πρὸς λέξι. Στὴν ἀποκρυπτογράφει μᾶς σινέδραμε ἡ γνῶσι τῶν συγχρόνων θεω-

ρουμένων, δημωδών εκφράσεων του ελληνικού λαού, που αποδεικνύομεν ως άπώτατα αρχαιοελληνικές. Αυτές τεκμηριώνουν την αδιάπτωτη συνέχεια της γλώσσας και ιστορίας του ελληνικού έθνους. Αναζητήσαμε για κάθε λέξη της μυστηριώδους φράσεως όμολογη της καθομιλουμένης ελληνικής και φυσικά ανέυραμε. Της *κόνξ* όμολογη και άποψη είναι ή λέξις *κόνξες*, άπαντώμενη στη δημώδη φράσι «*μήν κάνης κόνξες*», που σημαίνει «*μήν πᾶς νά ξεφύγης*». Η λέξις *κόνξ* άναντιρρήτως ένέχει τó θέμα *κον-*. Τοῦ αὐτοῦ θέματος εἶναι τó ρήμα *κονιῶ*. Έκ τοῦ *κονιῶ* παρήχθη ó *κονίπους*, ó δρομέας που σηκώνει σκόνι και σκονίζει τούς πόδες του κατά τὰ λεξικά της ελληνικής γλώσσας Liddel & Scott, Δημητράκου κ.λπ., αλλά και *Λουκιανού* «Κατάπλους» I. σ. 275: «*οὐχ ὁρᾶς δὲ καὶ τὸν Ἑρμῆν αὐτὸν ἰδρῶτι ρεόμενον καὶ τῷ πόδε κεκονιμένον καὶ πνευστιῶντα;*» [δηλ. δέν βλέπεις κι αὐτὸν τὸν Ἑρμῆ, νά τρέχει ό ἰδρῶτας, με τὰ πόδια σκονισμένα και λαχανιάζοντα;] Ἡ ἐκ τοῦ *κόνξ* δημώδης φράσι προελθοῦσα ὑποδηλοῖ, ὅτι *κόνξ* εἶναι ρήμα στήν *προστακτική*, συνεπῶς ένέχει προσταγή. Τό ρήμα *κονιῶ* στό 2ο πρόσωπο προστακτικῆς *κόνιε* + πρόθεσι *ἐξ* ἐκ τοῦ *ξ* = *κονιε* / *ἐξ* -> *κόνιεξ* -> *κόνεξ* -> *κόνξ*. Όταν μετά τήν συναίρεσι καταλήξαμε στήν άφετηρία του συλλογισμού μας, ήλθαν στό νοῦ μας δύο άλλες προστακτικές, δημώδεις φράσεις, «*γίνε σκόνη*», «*γίνε καπνός*», που σημαίνουν φύγε σάν σκόνη, σάν καπνός, δηλ. τάχιστα, που άποδίδουν τήν έννοια της άποδεικνυόμενης ελληνικής λέξεως *κόνξ*.

Ἡ λέξις *ὄμ* συνειρμικά φέρει τήν όμότητη γαλλική *homme*, ἐκ τοῦ λατινικοῦ *homo*, τοῦ ελληνικής προελεύσεως. Σέ όλες τίς γλώσσες αρχικῶς σημαίνει τόν άνδρα και τελικῶς τόν άνθρωπο, άνεξαρτήτως φύλου. Στήν ελληνική *άνήρ* -> *άν* -> *ὄν* -> *ὄμ*, ἐκ τοῦ όποίου προήλθε τó ελληνικό *ὄμ*, ιερή λέξι και τῶν Ἰνδῶν και ή λέξι «*Ὁμηρος*, όρθης γραφῆς «*Ὁμηρως*, δηλαδή *ήρως άνθρωπος*, όρθή έπωνυμία του έπικοῦ ποιητῆ της Ἰλιάδος και Ὀδυσσεΐας, περιγηγηθέντος τήν Γῆ: «*ὅς μάλα πολλὰ πλάγχθη ἰδὼν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω*». Συνεπῶς *ὄμ* σημαίνει άνθρωπον, ώρισμένον άνθρωπο, που θα δοῦμε περαιτέρω ποιόν.

Ἡ λέξις *πάνξ* ξεειδικεύει τήν προσταγή πρὸς τόν *ὄμ* (άνθρωπο), ὡς ἄνω. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *πάν*+*ξ*. Και αὐτή φέρει συνειρμικά τήν νομιζομένη λαϊκήν έκφρασι «*πάνε ἔξω*». Ἀλλά τó *πάνε* δέν προήλθε ἐκ τοῦ *πηγαίνω*, ἀλλ' ἐκ της λέξεως *Πάν*+*ξ* στήν δοτική *Πανί/εξ* -> *πάνιεξ* -> *πάνεξ* -> *Πάνξ* δηλ. *στόν Πάνα ἔξω*, ἔξω στήν φύσι, στό ὑπαιθρο, ἐκτός τοῦ ἔσω χώρου, όπου εύρέθη πρὸ της προστακτικῆς φράσεως.

Σημασία της φράσεως. – Χρόνος επικλήσεώς της

Ἀφοῦ άνελύθησαν αὐτές οἱ τρεῖς λέξεις, δυνάμεθα νά κατανοήσωμε δλόκληρη τήν φράσι και νά ίχνηλατήσωμε τήν χρῆσι της, τόν τόπο και χρόνο της, ποιός τήν πρόφερε, πρὸς ποιούς άπηυθύνετο και για ποιόν λόγο.

Ἡ φράσι *κόνξ ὄμ πάνξ* εἶναι έντονη προσταγή: «*Φύγε ταχέως, άνθρωπε, ἔξω στή φύσι*», που ἔξ άντιδιαστολῆς σημαίνει: «*φύγε ἐκ τοῦ ἔσω χώρου ἔξω στήν φύσι, στό ὑπαιθρο*». Βαθυτέρα έννοια τούτου εἶναι: «*Μελέτησε τήν φύση και τούς νόμους της, για νά έτοιμασθῆς νά κρούσης τήν θύρα τῶν μυστηρίων*». Τὰ μυστήρια έτελοῦντο έντὸς σπηλαίων-άντρων αρχικῶς, σέ ναούς ακολουθῶς. Στή χριστιανική θρησκεία, στήν αρχή της ακολουθίας ό ίερεὺς άπευθύνει άνάλογη προσταγή στοὺς διακόνους: «*τάς θύρας, τάς θύρας ἐν σοφία πρόσχωμεν*», ὥστε νά άπομακρύνουν τούς μή Χρι-

Δαδοῦχος μετὰ τὴν ἱερατικὴν στολὴν τῶν μεγάλων ἱερέων τῆς Ἐλευσίνας, ὁδηγῶντας μύστες. (Ἀγγεῖον Μουσείου Ἐλευσίνας 5ου αἰ. π.Χ.). Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Κ. Κουρουνιώτη, «Ἐλευσίς», ἔκδ. 1934.

στιανούς ἐκ τῆς τελετουργίας».

Χρόνος, τόπος, λόγος χρήσεως τῶν «διδύμων» φράσεων

Ἡ δευτέρα δίδυμη φράσι τῶν ἐλληνικῶν μυστηρίων, ἀκολουθοῦσα τὴν πρώτη, ἦταν ἡ ἐντολὴ *πύξ λάξ ὁδάξ*. Στὰ Καβείρια, Ἐλευσίνα κ.λπ. ἐλληνικά μυστήρια, κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς τελετῆς ὁ *ἱεροφάντης* ἀπηυθύνετο πρὸς τοὺς τυχόντες παριστάμενους θέβηλους, ἤτοι τοὺς ἀμύητους, διὰ τῆς φράσεως *κόνξ ὅμ πάνξ*, ὥστε πρὸ πάσης τελετῆς νὰ ἐξέλθουν ταχέως ἐκ τοῦ ἄντρου-σπηλαίου ἢ τοῦ ναοῦ στὴν φύσι, ὥστε νὰ ἀρχίσῃ ἡ τελετὴ γιὰ τοὺς μύστες. Ἐπειδὴ ἐνδέχετο κάποιος ἢ κάποιον νὰ μὴν ἐννοοῖν τὴν ρῆσιν ἢ νὰ μὴν συμμορφώνονται, ἔδινε ἐν συνεχείᾳ τὴν δίδυμη ἐντολὴ διὰ τῆς παναρχαίας μυστηριακῆς φράσεως-προσταγῆς *πύξ λάξ ὁδάξ*, πού διέσωσε

ὁ λαὸς μέχρι σήμερα. Αὐτὴν οὐδεὶς μέχρι τοῦδε συνέδεσε μὲ τὸ δίδυμὸ της *κόνξ ὄμ πάνξ*. Ἀμφότερες διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ *ξ* δίνουν τὴν ἐντολὴ ἐξώσεως, ἐκβολῆς, ὡς καὶ σήμερα («*ξοῦ βρέ*»). Μαρτυροῦν ἐντολὴ διώξεως τῶν παρεισάκτων βεβήλων ἢ πρώτη ἀπευθύνεται στοὺς ἀμυήτους· ἡ δευτέρα στοὺς διακόνους τῶν μυστηρίων, ἐντελλόμενη τὴν ὑπ' αὐτῶν διὰ βίας ἔξωσι πὺξ – διὰ πυγμῆς. *λάξ* – λακτίσματος, *ὀδάξ* – δαγκώματος τῶν δυστροπούντων ἀμυήτων.

Οὕτω ὁ *ιεροφάντης* τῶν ἐλληνικῶν μυστηρίων τίς ἀπέτεινε κατὰ τὴν ἑναρξί τῶν τελετῶν καὶ ὄχι τὴν λῆξι, ὡς ἐσφαλμένως διάφοροι σοβαροὶ ἐρευνητὲς ὑποστηρίζουν. Ἡ πρώτη ἀπηυθύνετο πρὸς τοὺς παρεισάκτους βέβηλους, ἡ δευτέρα πρὸς τοὺς νεωκόρους-διακόνους-φύλακες-στεγαστές, ἵνα διὰ τῆς βίας ἐκδιώξουν τοὺς μὴ συμμορφούμενους ἀμυήτους. Παραθέτομε φωτογραφία ἀρχαιοελληνικοῦ ἀγγείου τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος τοῦ Μουσείου Ἐλευσίνος, ποὺ εἰκονίζει ἐπιβλητικὴ σκηνὴ τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων. Ἐνας δαδούχος μὲ στολὴ τῶν μεγάλων ἱερέων τῆς Ἐλευσίνος, ὁδηγεῖ μύστες. (Ἐκ τοῦ βιβλίου «Ἐλευσίς» τοῦ Κ. Κουρουνιώτη, διευθυντοῦ ἀνασκαφῶν Ἐλευσίνος, ἔκδ. 1934).

Θεωρίες περὶ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως «κόνξ ὄμ πάνξ»

Ἐνδεικτικῶς παραθέτομε διάφορες αὐθαίρετες, ἀβάσιμες, διάστροφες ἐνίστε καὶ ἐσφαλμένες ἐρμηνεῖς Ἑλλήνων καὶ κυρίως ἀλλοδαπῶν ἐρευνητῶν τῆς πρώτης φράσεως. Μὲ τὴν δευτέρη οὐδόλως ἀσχολήθηκαν, παρ' ὅτι ἀρρήκτως συνεδέετο καὶ ἦταν πολλάκις ἀπαραίτητη πρὸς πραγμάτωσι τῆς πρώτης. Ὁ ἐπίσκοπος Warburton, χωρὶς νὰ ἐπικαλῆται τὴν αὐθεντία του, κατὰ τὸν μέγα λεξικογράφου τοῦ διτόμου λεξικοῦ Mackey λέγει: «δύσκολα ὑφίσταται ἄλλο πῶς αἰνιγματικὸ στοὺς μορφωμένους ἀπὸ τὴν σημασίαν καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν τῶν δύο βαρβάρων λέξεων Κοιξ Ομπραξ». Γράφει: «κατὰ τὴν τελετὴν τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων ἡ σύνοδος ἐλύετο διὰ τῶν δύο βαρβάρων λέξεων «κόνξ ὄμπαξ» καὶ καταλήγει: «τοῦτο καταδεικνύει, ὅτι τὰ μυστήρια δὲν προήλθαν ἀπ' τὴν Ἑλλάδα» (Div. Leg., ii., 4). Ὅποια ἀστοχία τοῦ ἀτυχοῦς ἐρευνητοῦ! Ὁ *Le Clerc* (Bib. Univ., vi., 86) θεωρεῖ, ὅτι οἱ λέξεις φαίνονται νὰ ἀποτελοῦν ἐσφαλμένη προφορὰ τῶν λέξεων *κοῖς* καὶ *ομπρήλεις*, οἱ ὁποῖες, ἰσχυρίζεται, σημαίνουν στὴν φοινικικὴ γλῶσσα «*πρόσεχε καὶ ἀπέχου τοῦ κακοῦ*». Ἰδοὺ καὶ ὁ... ἀτυχὴς φοινικιστής. Ὁ *Potter* ὁμως στὸ ἔργο του *Greek Antiquity* (= ἐλληνικὴ ἀρχαιότης, σ. 346) ὀρθῶς ἀποφαίνεται, ὅτι οἱ λέξεις αὐτὲς ἐχρησιμοποιοῦντο στὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια. Οἱ λέξεις, παρατηρεῖ ὁ Mackey στὸ δίτομο λεξικόν του, δὲν ὑπάρχουν σὲ κανένα τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν λεξικῶν, πλὴν ἐκείνου τοῦ *Ἡσυχίου*, ὅπου ὀρίζονται οὕτω: «*Κόνξ ὄμπαξ*»· μία ἀναφώνησις ἐκείνων ποὺ τελειώνουν ὀτιδήποτε. Εἶναι ἐπίσης ὁ ἥχος τῶν ψήφων τῶν δικαστῶν καὶ τῆς κλειψύδρας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρησιμοποιοῦν τὴν λέξι «*blops*».

Οἱ λέξεις ἐκρίνοντο πάντοτε ἀνεξήγητες μέχρι τὸ 1797, ὅταν ὁ λοχαγὸς Wilford στὸ ἔργο του «*Asiatic Researches*», vol. v., σελ. 300 («Ἀσιατικὲς Ἀναζητήσεις») ἔδωκε τὴν ἀκόλουθη ἐξήγησι: «οἱ ἀληθεῖς λέξεις εἶναι «*Κάνσα ὄμ πάνσα*», καθαρὰ σανσκριτικῆς προελεύσεως, καὶ εἶναι ἐν χρῇσει μέχρι σήμερα ὑπὸ τῶν Βραχμάνων κατὰ τὸ πέρας τῶν θρησκευτικῶν τῶν τελετῶν. Τὸ «*κάνσα*» ὑποδηλοῖ τὸ ἀντικείμενον τῶν πλέον θερμῶν ἐπιθυμιῶν μας. Τὸ «*ὄμ*» εἶναι τὸ φημισμένο μονοσύλλαβον, ποὺ λέγεται στὴν ἀρχὴ καὶ τὸ πέρας τῆς προσευχῆς ἢ θρησκευτικῆς τελετῆς, ὅπως ἡ λέξις

μας «Ἀμήν». Τὸ «πάνσα» (ἀκριβῶς ταιριάζει) στὸ ἀπηρεχαιωμένο λατινικὸ «nix» (= μόλις). Ὑποδηλοῖ μεταβολή, πορεία, στάσι, θέσι, ἀλλαγὴ ἐργασίας, καθήκον, τύχη, κ.λπ.· ιδιαίτερα χρησιμοποιεῖται στὴ σπονδὴ ὕδατος πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν». Καὶ αὐτὸς ἀτύχησε, θεωρήσας πρωτότυπη τὴν ἰνδικὴ παράλλαξι.

Ἀπὸ ἐτῶν παρεδώσαμε διὰ τοῦ «Δαυλοῦ» (τεῦχος 77, Μαΐου 1988, σελ. 4374) τὴν ἔννοια τῆς λέξεως *sanscrit* <san/s/crit <ώ>s/an(ἐ)s/crit(ην) - <ώσάν/ἐς/Κρήτην, δηλ. λεκτικὸ ἰδίωμα τῶν Δραβίδων (παραφθορὰ τῶν Δρυίδων = τέκνων τῆς Δρυός, ἱεροῦ δένδρου τοῦ Διός, ἱερέων Κρητῶν ὁμιλούντων τὴν Ἑλληνίδα Γλῶσσα), ἡγετῶν τῶν Ἰνδῶν.

Ὁ Κ. Κουρτίδης στὸ βιβλίο του «Τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά Μυστήρια» (σ. 173) ὑποσημειώνει: «Ὁ Wildorf ἐξηγεῖ τὰς λέξεις αὐτὰς ὡς σανσκριτικῆς καταγωγῆς καὶ σημαίνουσας: «εἴθε οἱ πόθοι σας νὰ ἐκπληρωθοῦν ἐπίστρεψον εἰς τὴν παγκόσμιον ψυχὴν». Ὁ Κ. Κουρτίδης ὅχι μόνον δὲν ἐρευνήσε ὁ ἴδιος τὴν σημασίαν τῆς φράσεως κόνξ ὅμ πάνξ, ἀλλὰ παρυσύρθη ἀπὸ τοὺς ξένους ἐρευνητὲς καὶ στὴ σελίδα 173 τοῦ λαμπροῦ του συγγράμματος λέγει: «Ἀλλ' ἡ τελευταία λέξις ἔχει προφεροθῇ κόνξ ὅμ πάνξ», ἐνῶ ὡς ἀπεδείξαμε εἶναι ἡ πρώτη φράσις τῶν μυστηρίων, καθαρὰ ἑλληνικὴ. Ὁ Sergei Uwaroff στὸ βιβλίο του «Essence sur les Mystères d' Eleusis» καλεῖ τὴν φράσιν ὡς «τὴν σπουδαιότερη τῶν τελευταίων ἀνακαλύψεων» Οἱ Creuzer, Schelling καὶ Munter ἐπίσης ἀποδέχονται τοῦτο, δικαιωθέντες κατ' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐρευνά μας.

Ἀντιθέτως ὁ Lobeck στὸ ἔργο του «Aglaophamus» («Ἀγλαόφημος», σελ. 775), ὅχι μόνον ἀρνεῖται τὴν χρῆσιν τοιούτων λέξεων στὰ Ἑλευσίνια Μυστήρια, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ὑπαρξὶ αὐτῶν τούτων τῶν λέξεων. Λέγει, ὅτι «στὸν τίτλο τοῦ ἄρθρου τοῦ Ἡσυχίου (Λεξικογράφου) ὑπάρχει κακέκτυπο. Ἀντὶ τοῦ «κόνξ ὅμ παξ», θὰ ἦτο «κόνξ ὅμ πάξ» (σημ. γράφοντος: πλησιάζει δηλ. τὴν ὀρθὴν φράσιν, ἀλλὰ τὴν παρανοεῖ ὡς κατωτέρω), ὅπου «ὅμ εἶναι ἡ συνήθης θράχυνσι τοῦ «ὁμοίως». Ἐτσι ἡ ἀληθὴς ἀνάγνωσις θὰ ἦταν κόνξ ὁμοίως πάξ, ἢ κόνξ ὅπως πάξ;» καὶ ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ἀναφερόμενος στὸ πάξ, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ Ἡσύχιος δίνει τὴν ἴδια σημασίαν, ὅπως πράττει γιὰ τὸ κόνξ.

Τοῦτο εἶναι πολὺ ἀπλὸ γιὰ τὸν Godfrey Higgins, ποὺ τὸ ἀποκαλεῖ «προφασισζόμενη βελτίωσις» (Anacal., i., 253). Εἶναι ἐν τούτοις, περαινέει ὁ Mackey, πολὺ εὐφυνὲς καὶ ὑπολογισμένο νὰ κλονίσῃ τὴν πίστιν μας, ὅτι οἱ λέξεις αὐτὲς ἐχρησιμοποιήθησαν στίς τελετὰς τῶν Ἑλευσινίων, μὴ ἀντικρουόμενο ἀπὸ τὴν ἀuthεντία τῶν Meursius,

Βιβλιογραφία

1. - Κων/νου Γεωργανᾶ, ἄρθρο περὶ τῶν μυστηρίων· εἰς «Πυθαγόραν», τεῦχος 20, 1987.
2. - Λεξικόν Mackey, ἔκδοσι 19. Α' τόμος, φράσι «Konx Omphax».
3. - Bishop Warburton, «Div. Leg.», I, ii., 4.
4. - Le Clerc, «Bib. Univ.», vi., 86.
5. - Potter, «Greek Antiquity» 346.
6. - Captain Wilford «Asiatic Researches», vol. v., p. 300.
7. - Lobeck «Aglaophamus», p. 775.
8. - Godfrey Higgins, «Anacal.», i., 253.
9. - Κων/νου Γεωργανᾶ, ἄρθρο «Διὰ γὰρ σὲ ὅλη τὴν Ὑδρογείον τὰ ἔχρη τῆς πανάρχαιας περωνσίας τῶν Ἑλλήνων», περιοδικὸ «Δαυλός», ἀρ. 77, Μαΐος 1988, σ. 4374.
10. - Περιοδικὸ «Δαυλός», ἀρ. 206, Φεβρ. 1999, ἄρθρο Μ. Δημοπούλου, «περὶ Μυστηρίων».
11. - Κ. Κουρτίδου, «Τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά Μυστήρια», ἔκδ. 1934.
12. - Κ. Κουρουσιώτη, «Ἑλευσίς», ἔκδ. 1934.
13. - Charles Berlitz, «Μυστήρια ἀπὸ ξεχασμένων κόσμων».
14. - Λουκιανῶ, «Κατάπλους», «Ἀπαντα», τόμ. I, ἔκδ. Λειψίας.

Κωνσταντῖνος Γεωργανᾶς

Προγεωμετρικός πύργος σὲ πλήρη ἐγκατάλειψη

Ἡ ἀνατολική (κατεστραμμένη) πλευρά τοῦ πανάρχαιου προγεωμετρικοῦ πύργου στὸν Βαρνάβα Ἀττικῆς.

Ἐξω ἀπ' τὸ χωριό Βαρνάβας τῆς Ἀττικῆς, 40 χλμ. μόλις ἀπ' τὴν Ἀθήνα, ὑψώνεται ἓνας πύργος, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα πάντα μὲ τὶς στοιχειώδεις ἀρχαιοελληνικὲς δυνατότητες τοῦ γράφοντος, παρουσιάζει χαρακτηριστικὰ προγεωμετρικῆς περιόδου. (Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι μιλάμε γιὰ κτίσμα τῆς πρὸ τοῦ 1050 π.Χ. ἐποχῆς).

Ἄν ἐξαιρέση κανεῖς μιὰν παρουσίαση αὐτοῦ τοῦ μνημείου ἀπὸ τὸν γράφοντα σὲ λαογραφικὸ περιοδικό, ἢ ἀδιαφορία πρὸς αὐτὸ ἀπὸ τοπικοὺς καὶ κρατικοὺς φορεῖς τυγχάνει ἀπόλυτος. Στὸ ἴδιο ἀπελπιστικὸ σκοτάδι φθορᾶς, ἄγνοιας καὶ παραμέλησης εὗρισκονται πολλὰ μνημεῖα στὸν εὐρύτερο χῶρο, ὁ ὁποῖος συνδέει τὴν Ραμνοῦντα μὲ τὸ Ἀμφιαράειον.

Τό, κατὰ τὰ φαινόμενα, παλαιότερο μνημεῖο τῆς περιοχῆς, ὁ προγεωμετρικὸς πύρ-

γος, έπεσε θύμα τής άγνοιας τών έντοπίων στο διάστημα 1920-1960. Κατέστρεψαν όλη τήν άνατολική του πλευρά προς έξεύρεση ύλικού για ξερολιθιές και στέγνες (ύλ. φωτογραφία). 'Ακόμα και τώρα όμως μπορεί με ακρίβεια νά μετρήση κανείς τίς διαστάσεις του τετραγώνου αυτού οίκοδομήματος (6,15 μ. Χ 6,15). 'Η ύψηλότερη δέ πλευρά του άγγίζει τά 6,5 μ.

'Η άσέλγεια επί του μνημείου όμως συνεχίζεται με διαστροφική συνέπεια. Κάποιος θάρδαρος νεοέλληνας λίαν προσφάτως, χρησιμοποίησε πεσμένες πέτρες άπ' τόν πύργο για τήν περιφράξη του οίκοπέδου του! "Αν περίμενε κάποιος τήν παρέμβαση τής τοπικής άρχής προς συνέτιση του ύάνδαλου ιερόσυλου και άποκατάσταση τής τάξεως, έξηπατήθη οίκτῳ. Οί τοπικές άρχές τά τελευταία είκοσι χρόνια σέρνουν τό χορό ενός άναγεννημένου δυναμικού «έξ έδαφος φέρειν» δόγματος, πού σαρώνει με εύλάβεια ό,τι άποκλίνει τής «μπετόν - άρμε» αίσθητικής και ιδεολογίας τους. Μπορεί νά διακρίνη κανείς στη φωτογραφία τήν πλευρά ενός οίκηματος. Πρόκειται για τήν νέα (!) 'Αγία Παρασκευή. Οί έγκληματικές καταστροφές συνεπεία τής «ανάπλασης» του χώρου μπορεί νά παρατηρηθοϋν και σήμερα, δεκαπέντε χρόνια περίπου κατόπιν. Νά πῶ μονάχα άκόμη, ότι εύρέθηκαν και δύο άρχαιες κολώνες. 'Η μία τοποθετήθηκε ως άναλόγιο μέσα στην έκκλησία και ή άλλη βρίσκεται άκόμη έξω. Ποιός ήταν τελικά ό αριθμός τών εύρημάτων, ποιό τό είδος τους και τί έγιναν όλα αυτά, παραμένει άγνωστο.

Τά πολιτιστικά κακουργήματα σέ βάρος μνημείων και άρχαιολογικών τόπων τής συγκεκριμένης αλλά και τής ευρύτερης περιοχής είναι πολλά. Τά μέρη αυτά τής Β.Α. 'Αττικής είναι γεμάτα άρχαιότητες. "Αν έξαιρέση κανείς τούς δύο τύμους του Μαραθῶνος, τό ιερό τής Νεμέσεως στη Ραμνοϋντα και τό 'Αμφιαράειον, όλα τά ύπόλοιπα έχουν έγκαταλειφθῇ στη διάδρωση του χρόνου και στην άρπακτικότητα τών άρχαιοκαπήλων (και στην άναπλαστική μανία τών τοπικών άρχόντων θεβαίως). Οί άρχαίοι δήμοι τής Ψωφίδος και τής Κυκάλης δέν έχουν κ'έν έντοπιστή! 'Η θεωρούμενη ως ακρόπολη τών 'Αφιδνῶν (άλλος ένας μῇ έντοπισμένος άρχαίος δήμος), ό λόφος Κοτρώνι, έξω άπ' τό Καπανδρίτι στο ύψος τών τελευταίων διοδίων, γεμάτος άρχαιότητες, έσυλείτο επί μακρόν άπό πολλούς και διαφόρους, χωρίς ποτέ κανείς νά αντιδράση.

'Η άνυπαρξία, άδιαφορία, ανάληγσία και ένίστε συνέργεια (έως πλήρη άυτουργία) τών τοπικών άρχῶν είναι άπίστευτα (νεο)ελληνική! Παρακάμποντάς τες άπηυδισμένος κατέφυγα στην άρμόδια 'Εφορία Κλασσικών 'Αρχαιοτήτων (Πολυγνώτου 13, Μοναστηράκι, τηλ.: 3243.998). Πληροφορήθηκα, ότι άρμόδια με τά όσα κατήγγειλα ήταν ή κ. Οίκονομάκου. 'Αναζητῶ για κάποιες έβδομάδες τήν άρχαιολόγο και στα τηλέφωνα τής 'Εφορίας και σ' αυτό του Μουσείου Λαυρίου (0292-22817) και του Μουσείου Μαραθῶνος (0294-55155), όπου μεταβαίνει για τίς ύπηρεσιακές της ύποχρεώσεις, αλλά άδυνατῶ νά τήν έντοπίσω. 'Ομολογῶ, ότι άρχισα νά κουράζωμαι και νά έννευρίζωμαι. Εύελπιστῶ πάντως νά γνωστοποιήσω κάποτε στην κρατική άρχή τό πρόβλημα, μήπως και έπιληφθῇ έπιτέλους κάποιος φορέας τής αντιμετώπισής του.

'Αναρωτιέμαι έν τέλει: αν οί πρόγονοί μας πολέμησαν «για τούτες τίς πέτρες», όπως είχε πει ό Μακρυγιάννης, έμεις οί σημερινοί για ποιά ιερά και όσια νά δώσουμε μάχη; Αύτές τίς «ιερές πέτρες», «τούτα δῶ τά μάρμαρα» δέν τά άπειλεί σήμερα παρὰ ή δικιά μας βαρβαρότητα, ό δικός μας ξεπεσμός.

Γιάννης Βασ. Πέπας

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Ν. ΓΚΟΣΔΑΣ, *Ενιαία θεωρία του Ψηφιδωτού Όντος*

Ο συγγραφέας, καθηγητής της Φυσικής, παρουσιάζει μία νέα θεωρία, σύμφωνα με την οποία το Σύμπαν αποτελείται από απειροελάχιστες ψηφίδες, θετικές και αρνητικές, το σύνολο των οποίων συνιστά το αποκαλούμενο «Ψηφιδωτό Όν», που πληροί το θεωρούμενο «κενό». Οι ψηφίδες αυτές δεν έχουν τις γνωστές ιδιότητες της ύλης, δηλαδή βαρυτική και αδρανειακή μάζα αλλά μία και μονονιδιότητα την ηλεκτρική, ή οποία εκδηλώνεται με δύο είδη δυνάμεων: 1) τις ηλεκτροστατικές (έλξη και άπωση) και 2) τις δυνάμεις F_C , οι οποίες εμφανίζονται κατά τη μεταβολή της κινητικής κατάστασης.

Κάθε ψηφίδα περιβάλλεται από έτερόνυμες, ώστε ή συνισταμένη των δυνάμεων που ενεργούν σε αυτή να είναι μηδέν, ενώ το σύνολο των ηλεκτρικών φορτίων εξασφαλίζει τη συνοχή του Όντος (δυνάμεις συνεκτικότητας) και ασκεί πίεση πάντα προς το εσωτερικό του, την οποία ονομάζει «πίεση συνεκτικότητας» (P_0). Η P_0 αυξάνεται από το κέντρο προς την περιφέρεια του Σύμπαντος και είναι έμφανής σε κάθε διαχωριστική επιφάνεια μεταξύ Όντος και πραγματικού κενού, μορφοποιώντας έτσι τη χαώδη σε συγκεκριμένη δύναμη.

Ο έσχατος αυτός απειροελάχιστος δομικός λίθος του Σύμπαντος αποτελεί τη βάση για τη δομή της ύλης και της ακτινοβολίας αλλά και τη σχέση αιτίας-δύναμης και καθορίζει άφ' ενός τον χώρο ως δυνατότητα ύπαρξης των φαινομένων και άφ' έτερου τον χρόνο ως δυνατότητα του γίνεσθαι (κίνηση).

Τά πάντα συμβαίνουν μέσα στο «Ψηφιδωτό Όν» και τά πάντα συντίθενται από αυτό, συνιστώντας τους αποκαλούμενους «σηματισμούς - φυσσαλίδες». Η έλαστική επιφάνεια του σηματισμού-φυσσαλίδος τείνει προς το Όν, δημιουργώντας άμεση σύνδεση ή επέκταση της ύλης στον περιβάλλοντα χώρο (πεδία). Κατά τον ίδιο τρόπο τά φορτισμένα σωματίδια τροποποιούν την κατανομή της

Κριτική: «Οιδίπους επί Κολωνῶ»

Ἀνηφορίζοντας με έκλεκτους φίλους πρὸς τὸ Ἀρχαῖο Θέατρο Οἰνιάδων, ἀνάμεσα ἀπὸ θελανιδιές καὶ ἀσφάκες, ὑποβάλλεσαι ἄθελά σου καὶ προετοιμάζεσαι ν' ἀκούσης μὲ μυσταγωγία τὸν θεῖο ἀρχαῖο λόγο καὶ νὰ μεθέξης τῆς δραματικῆς περιπέτειας τῆς ἀνθρώπινης μοίρας. Κατάμεστο τὸ Ἀρχαῖο Θέατρο Οἰνιάδων κάτω ἀπὸ τὸν αὐγουνστιάτικο ἑναστρο οὐρανὸ (22.8.98)· καὶ τὸ παρήγορο, κυρίως ἀπὸ νέους. Ἡ παράσταση ἀρχίζει καὶ μπαίνει στὴ σκηνὴ μεγαλόπρεπα, ἀργὰ-ἀργὰ ὁ τυφλὸς καὶ γέροντας Οἰδίποδας, χειραγωγούμενος ἀπὸ τὴν κόρη του Ἀντιγόνη.

Ὁ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ» γράφτηκε ἀπὸ τὸν Σοφοκλῆ σὲ ἡλικία ἐνενήντα ἐτῶν, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του (406 π.Χ.) καὶ παρουσιάστηκε στὴ σκηνὴ τὸ 401 π.Χ. Ἀπόσταγμα τῆς πολύχρονης καὶ πολυκύμαντης ζωῆς του, δὲν περιέχει θέβαια ἢ τραγωδία αὐτὴ τὴ δραματουργικὴ πλοκὴ τῶν προηγουμένων, ὅμως μὲ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ οἰδιπόδειου μύθου δύναται ἡ πλοκὴ τοῦ ἔργου νὰ ἐκφράσῃ πολιτικές, θρησκευτικὲς καὶ κοινωνικὲς

πυκνότητας των ψηφίδων του περιβάλλοντός των, δημιουργώντας το ηλεκτρικό πεδίο.

Το «Ψηφιδωτό Όν» αποτελεί το «Ένα» και μοναδικό στοιχείο της φύσης, που ενέχει την αντίθεση, διέπεται δὲ ἀπὸ τὴν ἐνυπάρχουσα σὲ αὐτὸ «Υπεραρχή», ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται μὲ ἀντίδραση σὲ κάθε μεταβολὴ τῆς ὁμαλότητος καὶ τῆς συμμετρίας του.

Τὸ «μεγαλειό» τῆς Ὑπεραρχῆς ὁρίζεται στὸ ὅτι τὸ Όν (ὕπαρξη) συντίθεται μὲ τὸ ἀντίθετό του (ἀνυπαρξία), δηλαδή τὸ ἀπόλυτο κενό, γιὰ νὰ συνθέσουν τὸν πρῶτο σχηματισμὸ ὡς μία φυσσαλίδα κενοῦ μέσα στὴ «θάλασσα» τοῦ Όντος, ἐπαληθεύοντας τὴ ρῆση τοῦ φιλοσόφου Παρμενίδη ὅτι: «τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι συνθέτουν τὸν Κόσμο».

Ἄν πράγματι ἡ θεωρία αὕτῃ ἐπιβεβαιωθῇ, μολονότι προβλέπεται ὅτι θὰ ὑπάρξουν πλεῖστες ὁσες ἀντιδράσεις ἀπὸ τὸ ἐπιστημονικὸ κατεστημένο, τὴν ἡμιμάθεια καὶ τοὺς θαυμαστὲς τῶν παλαιῶν ἰδεῶν, τότε ἡ Ἑλλάδα δικαιοῦται τὰ πρωτεῖα τῆς θεμελίωσης αὐτοῦ ποῦ ὀνομάζεται «ἐνοποιημένη θεωρία», δηλαδή τῆς συμπαντικῆς ἀλήθειας, τὴν ὁποία οἱ εἰδικοί προσπαθοῦν ἐπὶ δεκαετίες ἐπιμόνως καὶ ἀγωνιωδῶς νὰ ἀποκαλύψουν.

Μὲ τὴν ἐν λόγῳ θεωρίᾳ ἐρμηνεύονται πλεῖστα ὅσα ἀνεξήγητα μέχρι σήμερα (ἡ θαυρῦτητα, ὁ ἡλεκτρισμός, ὁ μαγνητισμός, τὰ ἡλεκτρομαγνητικὰ κύματα) ἐνοποιοῦνται τὰ τέσσερα γνωστὰ εἴδη τῶν δυνάμεων, ἐξηγεῖται ἡ κοσμικὴ ἀκτινοβολία καὶ ἡ λεγόμενη διαστολὴ τοῦ Σύμπαντος, ἀπολυτοποιεῖται ὁ χώρος καὶ ὁ χρόνος, δίδεται νέα διάσταση στὴ σχετικότητα, τὴ χύαντομηχανικὴ καὶ τὰ «ζουάρκ», ἐρμηνεύεται γιὰ τὸ Σύμπαν εἶναι πεπερασμένο κ.τ.λ.

Ἄς ἐλπίσουμε, ὅτι οἱ εἰδικοί θὰ προσέξουν καὶ θὰ κρίνουν τὴ θεωρία αὕτῃ ἀντικειμενικά, χωρὶς προκαταλήψεις.

Χρυσόστομος Τζημάκας

Ἀναπλ. Καθηγητῆς Α.Π.Θ.

Γ. ΤΣΑΓΚΑΡΗΣ, *Λεξικὸ ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς - Ὁρχηστικῆς*

«Καὶ πρὸς γυμνασίαν δὲ καὶ δεξιότητα διανοίας συμβάλλεται ἡ μουσικὴ διὸ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἔκαστοι καὶ τῶν βαρβάρων οἱ γνωσκόμενοι τυγχάνουσιν χρώμενοι», ἔγραφε ὁ Ἀθηναῖος στοὺς

σκέψεις ἀπὸ σκηνῆς γιὰ τὸ δέον γενέσθαι, χρήσιμες γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν Ἀθῆνα ποῦ κινδυνεύει.

Ἱστορικὸ ὑπόδαθρο τοῦ ἔργου ἡ Ἀθῆνα τοῦ 406 π.Χ. Παρ' ὅτι λέει ὁ Οἰδῖπους, ὅτι ἦρθα στὴν πιὸ ἰσχυρὴ πόλιν ἀπ' ὅλες τῆς Ἑλλάδας: «πρὸς πόλιν δ' ἐπίσταμαι σθένουσας ἥκων, εἴ τιν' Ἑλλάδος, μέγα» καὶ ἀκόμη ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἱππεῖς κοντὰ στὸν Κολωνὸ εἶχαν νικήσει τὸ 407 π.Χ. ἓνα θηβαϊκὸ Σῶμα, παρ' ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης νίκησε στὴν Προποντίδα καὶ οἱ δέκα Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ στὴ ναυμαχία τῶν Ἀργινουσῶν, ὁ πολιτικός Σοφοκλῆς βλέπει τὸν θανάσιμο κίνδυνο, ποῦ διατρέχει ἡ Ἀθῆνα. Ἡ συρρίκνωση τῶν συμμαχιῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ἀθήνας, ἡ ὀριστικὴ ἀποπομπὴ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἡ καταδίκη σὲ θάνατο τῶν δέκα στρατηγῶν, ποῦ δὲν περισυνέλεξαν τοὺς νεκροὺς καὶ ἡ ἐπονεῖδιστὴ συμμαχία τῶν Σπαρτιατῶν μὲ τοὺς Πέρσες ἀποτελοῦν σοβαρὰ στοιχεῖα πολιτικῆς ἀστάθειας, κοινωνικῶν ἀναταραχῶν καὶ ἀποδυνάμωσης τῆς ἀμυντικῆς θωράκισης τῆς Ἀθήνας.

«Δειπνοσοφιστές» (1Δ' 25). 'Ολόκληρο το απόσπασμα περιέχεται ως παράρτημα στο διδλίο του γνωστού μουσικοσυνθέτη Γ. Τσαγκάρη, ό όποιος μὴ απέχοντας πολὺ ἀπὸ τὴν παραπάνω γνώμη χαρακτηρίζει μεταφορικά τὴ μουσικὴ τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων «μιά υπέροχη μήτρα, ποὺ ἡ χεὶ γλῶσσα μοναδικοῦ ἤχου, ἀφαίρεσης καὶ ληρισμοῦ, ἀκρίβειας καὶ ἐλευθερίας».

Οἱ ὅροι καὶ οἱ λέξεις, ποὺ ὁ συγγραφέας ἔχει συλλέξει καὶ παρουσιάζει, χωρίζονται σὲ δύο κατηγορίες: μία γιὰ τὴ Μουσικὴ καὶ μία γιὰ τὴν 'Ορχηστρικὴ. Τὸ διδλίο ἐπίσης περιλαμβάνει, ὡς παραρτήματα τὰ ἔργα τοῦ Γ. Σκλάδου «'Αρχαία 'Ελληνικὴ Μουσικὴ» καὶ τοῦ Κλεωνίδου «Εἰσαγωγὴ 'Αρμονικὴ». 'Ως πρὸς τὸ κυρίως θέμα του οἱ ἔννοιες ἀναλύονται καὶ ἐτυμολογικὰ καὶ ὡς πρὸς τὴ χρῆση τους στὴ μουσικὴ τέχνη, τῆς ὁποίας ὁ παιδευτικὸς καὶ μορφωτικὸς ρόλος στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἦταν ἀναντίρρητα ζωτικὸς, ἐνῶ ἡ ἀμουσία ἐθεωρεῖτο ὄνειδος.

Στὶς μέρες μας παρατηρεῖται στὸ χώρο τῆς μουσικῆς μία ἀπόπειρα ἀναζητήσεως νέων ἐμπνεύσεων, ἡ ὁποία σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις στρέφεται στὸ ρυθμὸ καὶ τὸ μέλος τῶν ἀρχαίων. 'Η σαγήνη ποὺ προκαλεῖ ἡ προγονικὴ μουσικὴ μὴς τὴν καθιστᾷ πηγὴ γιὰ πολλοὺς εὐαίσθητους καλλιτέχνες. 'Η γνώση δὲ καὶ ἡ πληροφόρηση γύρω ἀπ' αὐτὴν καὶ διὰ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Τσαγκάρη, συντελοῦν στὸ σχηματισμὸ μῆς πλέον σαφοῦς εἰκόνας περὶ αὐτῆς καὶ δίνουν στὸν ἐνδιαφερόμενο νὰ καταλάβῃ, γιὰ τὴν καὶ πῶς ἡ μουσικὴ τέχνη, ποὺ ἦταν καθαρὴ ἐπιστῆμη (τομέας τῶν Μαθηματικῶν) στὴν ἀρχαιότητα, συχνὰ καὶ ἰδίως σήμερα ἐκτρέπεται σὲ πρόχειρα, ἄτεχνα καὶ ἄστοχα μορφώματα.

Μάριος Μαρμανέας

ΛΑΖΑΡΟΣ ΑΡΣΕΝΙΟΥ, 'Ανατομία τοῦ "Επους 1940-1941

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι οἱ σύγχρονοι 'Ελληνες ἐξήλωσαν τὴν δόξα τῶν ἀρχαίων προγόνων τους καὶ ἔγραψαν μία καινούργια σελίδα στὸ χρυσὸ βιβλίο τῆς ἱστορίας τους. Τὸ ἔπος τοῦ 1940-41 σίγουρα στέκεται ἰσάξια πλᾶϊ στ' ἀρχαία ἢ νεώτερα ἔπη. Καὶ κανεὶς ἄλλος δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὰ παρουσιάσῃ πιὸ παραστατικὰ, ἀπὸ κάποιον ποὺ ἔλαβε μέρος.

Πολὺ περισσότερο, ὅταν ὁ περιγράφων εἶναι ἄνθρωπος τῆς γραφίδος (δημοσιογράφος) καὶ δὲν στέκεται σὲ μία ἡμερολογιακὴ ἐξιστορήση τῶν γεγονότων, ἀλλὰ, ἀνατρέχοντας σὲ πολλὲς πηγές, προ-

'Ο Σοφοκλῆς θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὸ ἐσωτερικὸ μέτωπο, ἐξαίροντας τὴν παλιὰ αἵγλη. Θὰ τονίσῃ, ὅτι ἡ 'Αθήνα εἶναι «ἡ πιὸ ἐνδοξη πόλη ἀπ' ὅλες, γιὰ τὴν ἐπιδιώκουμε νὰ κάνωμε τὸ βίον λαμπρὸ ὅχι μὲ λόγια μᾶλλον παρὰ μὲ ἔργα». 'Επίσης θὰ ἐνισχύσῃ τὴν τωρινὴ στρατιωτικὴ δύναμη τονίζοντας, ὅτι αὐτῆς τῆς χώρας δὲν γέρασε ἡ δύναμη.

'Ακόμη θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐντάξῃ στὴν ἄμυνα τῆς χώρας καὶ τοὺς ξένους, ποὺ βρῆκαν φιλόξενο καταφύγιο στὴν 'Αθήνα καὶ τοὺς δόθηκαν διάφορα δικαιώματα. Καὶ θὰ τοὺς πῇ: «Τόλμησε καὶ μάθε, εἶσαι ξένος σὲ ξένῃ χώρᾳ, ταλαίπωρε, ὅτι ἡ πόλη αὐτὴ θεωρεῖ ἄφιλο νὰ μισῇ καὶ τὸ φιλικὸ νὰ σέδεσαι». 'Ο ἐρχομὸς τοῦ Οἰδίποδα θὰ ὑπογραμμίσῃ στοὺς ξένους, ὅτι εἶναι θέλημα Θεοῦ οἱ ξένοι, ἀπολαμβάνοντας τὴ φιλοξενία, νὰ βοηθοῦν τὴν 'Αθήνα. «Γιὰτί», λέει ὁ Οἰδίποδας, «ἦρθα ἱερὸς καὶ εὐσεβὴς καὶ φέρνω καλὰ σὲ τούτους τοὺς πολίτες». Καὶ θὰ προσδῶσῃ ὁ Σοφοκλῆς περισσότερο μυστηριακὸ χαρακτήρα, ἡρωοποιῶντας τὸν Οἰδίποδα μὲ τὴν ἀνάληψή του στὸν ἄλλο κόσμον.

χωρεί στην συγγραφή Ιστορίας. Μὲ πολὺ προσοχή καὶ σεβασμὸ πρὸς τὰ γεγονότα ὁ συγγραφέας, ποὺ ἔλαβε μέρος σὺν ἀνθυπολοχαγὸς (ἐφεδρὸς) στὸ μέτωπο τῆς Ἀλβανίας, ἔχει τὸ χάρισμα καὶ νὰ μᾶς δώσῃ καὶ τὴν καθημερινή ζωὴ τοῦ Ἑλληνα στρατιώτη καὶ τὴν σφαιρική θεώρηση τῶν γεγονότων. Καὶ ἀποκτᾷ πολὺ μεγαλύτερο μέγεθος ἢ ἑλληνική νίκη, ὅχι μόνο γιατί αὐτὴ ἐπετεύχθη ἀπὸ κακοπαθημένο στρατό, ἀλλὰ καὶ γιατί αὐτὴ ὀφείλεται καθ' ὁλοκληρίαν στοὺς ἀγωνιστὲς (ἀξιωματικούς καὶ ὁπλίτες) τοῦ μετώπου. Ἐνῶ οἱ ἐπιτελεῖς ἀξιωματικοὶ στήν Ἀθήνα μὲ τίς ἀλλοπρόσαλλες διαταγές τους δὲν ἐπέτρεψαν ἢ νίκη νὰ μετατραπῇ σὲ θρίαμβο. Ἄν τώρα κάποιος ἐκφράσῃ ἀντιρρήσεις στὶς κρίσεις τοῦ συγγραφέως, δὲν μειοῦται κατ' οὐδέν λόγῳ ἡ μεγάλη δοῦλεια αὐτοῦ τοῦ οἰδίου στην γνῶση τοῦ ἔπους 1940-41.

Ἄξιός ὁ μισθὸς καὶ ὁ κόπος τοῦ Λάζαρου Ἀρσενίου.

A. Κουκοδίστας

X. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Στὸ φτερό τῆς πεταλούδας* (Μουσική)

Χωρὶς μουσικὰ ὄργανα, χωρὶς ὀργανωμένο στίχο, λίγο μακρύτερα δηλαδή ἀπ' τὰ συνήθη μέρη τοῦ γνῶριμου τραγουδιοῦ, ἡ X. Ἀργυροπούλου προχωρεῖ σὲ μιὰ ἐξαιρετικά πρωτότυπη δημιουργία. Μέσα ἀπ' τίς ἀπειρες δυνατότητες τῆς φωνῆς τῆς, ξεδιπλώνει στὸ αὐτί καὶ στὴ φαντασία ἑναν κόσμον αὐθεντικό καὶ ἀρχέγονο. Ὁξύνει τὸν φιλοσοφικὸ στοχασμό, μεταφέροντάς τον στὶς ἀπαρχές τῆς ἀνθρώπινης παρουσίας.

Μιὰ παρουσία ποὺ ἐμελλε μέσα ἀπ' τὴ λυρικότητα καὶ τραγικότητά της νὰ κυριαρχήσῃ καὶ νὰ δημιουργήσῃ. Τὸ ἐν λόγω μουσικὸ ἔργο ἀναπαριστᾷ τὴν ἡχητικὴν παρουσία τοῦ ἀνθρώπου στὴ φύση, ἀγγίζοντας ταυτόχρονα τὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου, ποὺ τελικά θὰ ἀλλάξῃ τὴ μοίρα του. Ἀκούγοντας τὰ μουσικά του μέρη ὁ ἀκροατὴς μεταφέρεται στὴ βρεφικὴ του ἡλικία, τὴ στιγμή ποὺ ἀνοίγει τὰ μάτια του καὶ τὸ νοῦ του, ἀντιχρῦζοντας τὴ φύση, ἀκούγοντας τοὺς ἤχους τῆς καὶ δημιουργώντας τοὺς δικούς του μέσα ἀπ' τὸ κλάμα, τὸ γέλιο, τὸ νανούρισμα τῆς μητρικῆς ἀγκαλιάς.

Π. Κουβαλάκης

Ἄλλὰ γενικώτερα γιὰ νὰ σφυρηλατήσῃ τὴν ὑπομονὴ στὶς δυσκολίες, θὰ προσφύγῃ στὸ Θεό. «Γιατί», λέει: «δὲν θὰ δῆς, ἂν κυττάξῃς καλὰ, θνητό, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ ξεφύγῃ τὰ δεινὰ, ἂν ὁ Θεὸς τὰ ὀδηγῇ) (στ. 108). Παρατηροῦμε, ὅτι, ἡ Ἀθήνα, «πασῶν τιμιωτάτη, πόλις», τὸ 406 π.Χ. θυμίζει τίς ἴδιες ἀκριδῶς συνθήκες, πολιτικὲς καὶ θρησκευτικὲς, τῶν τελευταίων χρόνων πρὸ τῆς ἄλωσης τῆς «βασιλεύουσας τῶν πόλεων» Κωνσταντινούπολης. Περικυκλωμένες, χωρὶς συμμάχους, πολιτικὴ ἀστάθεια, οικονομικὴ ἀδυναμία καὶ ἀμυντικὴ ἀδύναμη θωράκιση ἐναπόθεσαν τὴ σωτηρία τους, στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καταφεύγοντας σὲ λιτανεῖες καὶ ὁλονύκτιες κατανύξεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κυριευθοῦν καὶ οἱ δύο πόλεις.

Ἄλλὰ ὁ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ» ἀναφέρεται καὶ στὶς κοινωνικὲς καὶ ἰδιαίτερα τίς οἰκογενειακὲς σχέσεις, κυρίως τῶν ὑποχρεώσεων παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς. Ἐδῶ ὁ Σοφοκλῆς εἶναι ἀτεγκτός, ὅπως ὁ νόμος. Οἱ συγκρούσεις καὶ οἱ ἀντιπαραθέσεις δὲν ὀδηγοῦν στὴ σύνθεση μὲ τὴ συγχώρεση, ἀλλὰ στὴ ρήξη μὲ τὴν κατάρρα. Θὰ μποροῦσε νὰ ἀντιπαραθέσῃ κανεὶς κι

A. ΧΟΡΟΣΚΕΛΗΣ, *Για να τελειώνουμε με όλα!*

Το παρόν έγχειρίδιο επιδίδεται με «αίρετικήτητα» και ἄφθονο σαρκασμὸ στὴν συνολικὴ ἀμφισόη-
τηση τῆς εἰκόνας τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Ὁ διαλυτικὸς ἐξουσιασμός, πού χαρακτηρίζει πάντοτε
τὴν ἀνθρώπινη βούληση, ἀπέκτησε τρομερὴ ἰσχὺ μέσα ἀπ' τὴν ἐπικράτηση τῶν μεγάλων θρησκειῶν,
τὴν ἀντιφατικότητα καὶ τὸ παράλογο, πού κι ἓνας «ἡλίθιος» ἀκόμη μπορεῖ εὐκολὰ νὰ διαγνώσῃ.

Ἡ ἀναπάντητη ἀπορία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ νόημα τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Κόσμου ἐνέπλεξε καὶ τὴν
ἐπιστῆμη σὲ μιὰ διατύπωση ἀπειρῶν ἐκδοχῶν, ὁδηγώντας τὴν σὲ ἀδιέξοδο. Θρησκεία, μεταφυσι-
κὴ, ἐπιστῆμη, πολιτικὴ, κοινωνικὰ κινήματα, ἀξίες, ἰδέες πνέουν τὰ λοισθία.

Τὰ «*Μέσα Μαζικῆς Ἐνύπνωσης*», ἡ «*ἀπάτη τῆς Ἐκπαίδευσης*», ὁ ὑπερπληθυσμός, ἡ καταστροφὴ
τοῦ Περιβάλλοντος, ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ φύση φέρουν μιὰ «*καλπάζουσα σχιζο-
φρένεια*», ἡ ὁποία σύντομα θὰ σημάνη τὸ ὀριστικὸ τέλος. Ὁ συγγραφέας προτείνει ἀντίσταση ἐνά-
ντια σ' αὐτὴν τὴν ποταπότητα, τὴ σύγχυση, τὴν κακομοιριά. Ἀντίσταση ὁμως γιὰ «τὴν τιμὴ τῶν
ὀπλων», μιὰ καὶ ἡ συνολικὴ καταστροφὴ εἶναι πλέον ἀναπόφευκτη.

Ἡ ἀπογοήτευση καὶ ὁ πессιμизμός τοῦ συγγραφέα ἐκφράζουν τὴν νεοεμφανιζόμενη τάση ἐνὸς
μέρους τῆς σύγχρονης διανόησης, πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν συνολικὴ ἀρνηση τῆς ἀνθρώπινης
ὑπόστασης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς. Ἦδη ἐμεῖς ἔχουμε ἐπισημάνει («*Δαυλός*», τεύχος, 200-201, «*Ἡ
ἀπάνθρωπη μονομέρεια τῆς ratio*»), ὅτι τέτοιες στάσεις εἶναι γεννήματα τοῦ δυτικοῦ ὀρθολογισμοῦ,
τὸν ὁποῖο εἰλικρινῶς ἔρχονται νὰ ἀντιπαλαίουν. Ἄν καὶ καταγράφουν ἀληθῶς τὰ ἀδιέξοδα, ἐν τού-
τοις εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβουν καὶ νὰ προτείνουν λύσεις. Καὶ θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε, ὅτι τὸ
εἶδος αὐτοῦ τοῦ προβληματισμοῦ ἔχει τεθῇ εὐρέως ἀπ' τοὺς Ἑλληνες φιλοσόφους, τὴν σκέψη τῶν
ὁποίων ἀδυνατοῦμε νὰ κατανοήσουμε σήμερα, γι' αὐτὸ καὶ τὴν ἐγκαταλείπουμε ὡς δυσνόητη ἡ πε-
περασμένη. Ὁ πλατωνικὸς «ἥλιος» θέλει διονυσιακὴ θέρμη καὶ ἀπολλωνία ἀρμονία, γιὰ νὰ γίνῃ
ἀντιληπτός· δυὸ χαρίσματα πού ἔχουμε φυλακίσει στὰ μύχια τῆς ψυχῆς μας καὶ διστάζουμε νὰ τὰ
ἀπελευθερώσουμε φοβούμενοι προφανῶς τὸν... «*κακὸ Δημιουργό*» μας (ὁ ὅρος τοῦ συγγραφέα).

Παν. Κουδαλάκης

*ἄλλα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν πολυνοηματικὴ αὐτὴ τραγωδία, ὅπως τὶς ἀρχές τοῦ
Διεθνoῦς Δικαίου γιὰ τὴν ἐθνικὴ κυριαρχία καὶ τὴ χορήγηση πολιτικοῦ
ἀσύλου. Ἀπαριθμήσαμε κάποιον δεκαεπτὰ ρητὰ καὶ γι' αὐτὸ δίκαια ἡ τραγω-
δία αὐτὴ θεωρεῖται ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον διδακτικὰ δράματα.*

*Ὁ Παπαμυχαῖλ ἦταν ἡ ἀποθέωση τῆς ἡθοποιίας καὶ δίκαια παίρνει τὴ
θέση τοῦ δίπλα στὸν ἄλλο μεγάλο τῆς ἐλληνικῆς ἡθοποιίας στὸ ρόλο αὐτό,
τὸν Ἀλέξη Μινωτῆ. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ὁ σκηνοθέτης Σταῦρος Τσακίρης
«τὰ θαλάσσωσε»· ἀπέτυχε. Παρουσίασε τὴν Ἀντιγόνη σὰν ἓνα φοβισμέ-
νο πλάσμα, ἀντίθετο μὲ τὸ γενναῖο πρόσωπο τῆς ὁμώνυμης τραγωδίας
ἀλλὰ καὶ τοῦ «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῶ». Ἡ τραγωδία δὲν εἶναι μιμόδραμα.
Ἀτύχησε καὶ στοὺς ἄλλους ρόλους: Κρέοντα, Θησέα καὶ Πολυνείκη. Μό-
νο περισώθηκε ὁ Χορὸς καὶ ἡ Ἰσμήνη. Τὰ σκηνικὰ τῆς Λ. Χρυσικοπού-
λου παρὰ τὴν ἀφαίρεση πρόσθεσαν στὴν ἀπογύμνωση τοῦ ἔργου, ὅπως καὶ
τὰ κοστούμεια τοῦ Θησέα καὶ τοῦ Κρέοντα. Ἡ μουσικὴ, κατ' ἀρχὴν καλὴ.
Ἡ μετάφραση τοῦ Κ.Χ. Μύρη πολὺ καλὴ, βοήθησε τὴν παράσταση.*

Γεράσιμος Καζανᾶς